

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ  
СТУСА

**ПАВЛЮК ІННА РУСЛАНІВНА**

Допускається до захисту:  
в.о. завідувача кафедри  
міжнародних відносин і  
зовнішньої політики  
д.е.н., доцент  
\_\_\_\_\_ Лимар В.В.  
« \_\_\_ » \_\_\_\_\_ 2024р.

**ІНФОРМАЦІЙНИЙ СУПРОВІД ПЕРЕГОВОРІВ В УМОВАХ  
ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ**

Спеціальність 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та  
регіональні студії  
**Магістерська робота**

Науковий керівник:  
Богінська І.В. доцент кафедри  
міжнародних відносин і зовнішньої політики  
к.і.н., доцент

Оцінка: \_\_\_\_\_ / \_\_\_\_\_ / \_\_\_\_\_  
(бали/за шкалою ECTS/за національною шкалою)

Голова ЕК:

Кулявець В. Г., к.е.н., доцент

\_\_\_\_\_  
(підпис)

## АНОТАЦІЯ

**Павлюк І.Р. Інформаційний супровід переговорів в умовах збройного конфлікту.** Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», освітня програма «Міжнародні комунікації та медіація в умовах конфліктного врегулювання». Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2024

У кваліфікаційній (магістерській) роботі досліджено інформаційний супровід переговорів в умовах збройного конфлікту. Виокремлено та з'ясовано особливості дискурсу довкола трьох ключових форматів переговорів. Проаналізовано, яким чином система інформаційної політики держави впливає на механізми комунікації про переговори. Визначено, який вплив інформаційний супровід справляє на зовнішніх суб'єктів аналізованого процесу.

Ключові слова: переговори, інформаційний супровід, Україна, Росія.

121с., 206 джерел.

Бібліограф: 51 найменування

## ABSTRACT

**Pavliuk I. Information support of negotiation in the condition of armed conflict.**

Specialty 291 "International Relations, Social Communication and Regional Studies", Educational Programme "International communications and mediation in Conflict Settlement Conditions". Vasyl Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2024.

The qualification (master's) paper shows how the information support of negotiations in the context of armed conflict is revealed. The peculiarities of the discourse around the three key negotiation formats are identified and clarified. The research analyses how the system of state information policy affects the mechanisms of communication about negotiations. The impact of information support on external actors of the analysed process is determined.

Keywords: negotiations, information support, Ukraine, Russia.

121p., 206 sources.

Bibliography: 51 items.

## ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АТО – Антитерористична операція

Т.зв. «ДНР» – «Донецька народна республіка»<sup>1</sup>

Т.зв. «ЛНР» – «Луганська народна республіка»<sup>2</sup>

Н4 – Нормандська четвірка

ОБСЄ – Організація з безпеки та співробітництва в Європі

ОРДЛО – окремі райони Донецької та Луганської областей

РНБО – Рада національної безпеки та оборони

СВО – спеціальна військова операція

ТКГ – Трестороння контактна група

---

<sup>1</sup> Самоназва невизнаного утворення із окремих районів Донецької області – станом на 2023р. ці території окуповані РФ.

<sup>2</sup> Самоназва невизнаного утворення із окремих районів Луганської області



## ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. СТАН НАУКОВОГО ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ТА МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	10
1.1. Стан наукового вивчення проблеми.....	10
1.2. Характеристика джерел.....	14
1.3. Методологічні засади дослідження.....	17
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЇ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ.....	21
2.1. Концепція стратегічних комунікацій та підходи до її втілення.....	21
2.2. Фактор нових медіа у комунікації в умовах конфлікту.....	26
2.3. Система підходів та каналів комунікації про переговори в умовах російсько-українського збройного конфлікту.....	32
РОЗДІЛ 3. КЛЮЧОВІ ПІДХОДИ ТА НАРАТИВИ СТОРІН ЩОДО ПРОЦЕСУ ПЕРЕГОВОРІВ ТА ЇХ РЕЗУЛЬТАТУ.....	42
3.1. Женевський переговорний формат як виявлення протилежних підходів до переговорів.....	42
3.2. Мінський переговорний процес як конкуренція наративів.....	49
3.3. Переговори в умовах повномасштабного вторгнення як спроба уникнути переговорних пасток.....	59
РОЗДІЛ 4. ВПЛИВ СТЕЙКХОЛДЕРІВ НА ПЕРЕГОВОРНИЙ ПРОЦЕС ТА ПЕРЕБІГ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ.....	66
4.1. Роль громадської думки в інформування про переговори.....	66
4.2. Висвітлення переговорів у світових ЗМІ.....	72
4.3. Погляди третіх сторін на російсько-українські переговори та конфлікт.....	78
ВИСНОВКИ.....	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	94
ДОДАТКИ.....	114

## ВСТУП

**Актуальність дослідження.** Розпочата Росією повномасштабна агресія проти України вчергове стала підтвердженням того, що у сучасному світі відбувається зростання конфліктності. Розвиток інформаційного суспільства та ускладнення методів для протистояння між державами трансформує природу конфліктів, це також змушує змінювати підходи до процесу переговорів. У випадку збройного конфлікту сторони намагаються використати переговори не лише як спосіб владнати конфлікт. Доволі часто опоненти вдаються до перемовин, щоб закріпити результати завоювань, виграти час, досягти проміжних домовленостей для вирішення гуманітарних питань, обміну полоненими, тощо. Не менш важливою функцією стає використання переговорного процесу як каналу комунікації між сторонами, задля обміну поглядами, уявленнями, побоюваннями та іншою інформацією щодо конфлікту. За таких умов інформаційний супровід переговорів здатен зайняти особливе місце. Можна навіть стверджувати, що він стає обов'язковою вимогою їх проведення у сучасну епоху. Поява нових підходів до організації інформаційної політики, значне поширення та зміцнення впливу на соціальні процеси та споживання інформації нових медіа залишають питання того, яким чином наявний інструментарій може бути використаний для реалізації вищезазначених завдань.

Не зважаючи на наявність низки «безперервних» переговорних майданчиків у світі, аналіз інформаційного супроводу переговорів в умовах російсько-українського збройного конфлікту видається особливо затребуваним на даний період. Тривалість конфлікту та його перехід до гарячої фази у лютому 2022 р. спонукає до ретроспективного погляду на ті переговорні процеси, які відбувалися. Особливо якщо зауважити, що переговори постійно супроводжували процес конфлікту і навіть в той час, коли сторони не контактують між собою, тематика майбутніх переговорів постійно існує у інформаційному просторі.

Разом з цим спостерігаємо, що умовно можна розподілити весь переговорний процес на три етапи, кожен із яких має свої специфічні



характеристики. Визначення цих характеристик та тих когнітивних рамок, які спонукали до їх формування постає важливим, щоб комплексно осягнути проблему та вказати на причинно-наслідкові зв'язки її виникнення, щоб не зіткнутися із подібними викликами у майбутньому

Російсько-український конфлікт справляє вплив як на населення ворогуючих держав, так і на стан справ у світі в цілому. З одного боку, домінуючі переговорні наративи визначають реакцію населення на них, з іншого боку, лідери часто спираються на суспільні настрої у прийнятті своїх рішень, а трансформація конфліктних умов здатна бути тим фактором, що значним чином впливає на громадськість й відбивається на оцінці перспективності переговорів із ворогом. Думка світової спільноти постає так само важливою, адже жоден процес не може існувати у вакуумі, а розуміння впливу ЗМІ на її формування здатне стати основою для осмислення підходів урядів країн світу до наявного переговорного процесу. Завдяки цьому вдається краще розібратися у природі намірів третіх сторін, коли ті пропонують свої добрі послуги чи плани дій для організації переговорного процесу, або виходу із конфлікту й вибудувати ефективну інформаційну кампанію.

Таким чином, комплексне дослідження інформаційного супроводу переговорів в умовах російсько-українського конфлікту постає актуальним з огляду на необхідність вироблення дієвих механізмів як для обміну інформацією про конфлікт, так і підходів до його врегулювання у майбутньому.

**Об'єктом дослідження** є переговори в умовах збройного конфлікту.

**Предметом дослідження** виступає інформаційний супровід переговорів в умовах російсько-українського конфлікту

**Хронологічні межі:** охоплюють переважно період від 20 лютого 2014 р. до сьогодні. Саме цю дату Верховною Радою України визнано, як день офіційного початку російської агресії проти України. Але окремі елементи дослідження включають більш ранні етапи. Так найнижчою межею стає

1996р., тобто період, коли вперше почали проводити відмінності між новими та традиційними медіа.

**Мета** дослідження полягає у з'ясуванні особливостей інформаційного супроводу переговорів як комунікативної стратегії учасників і зацікавлених сторін (стейкхолдерів) в умовах збройного конфлікту.

**Завдання:**

- дослідити стан наукової розробки проблеми;
- охарактеризувати джерельну базу дослідження;
- визначити методологічні засади та методи дослідження;
- здійснити аналіз концепції стратегічних комунікацій та підходів до її втілення
- встановити впливу фактору нових медіа при комунікації в умовах конфлікту
- дослідити систему підходів та каналів комунікації про переговори в умовах російсько-українського збройного конфлікту
- встановити специфіку Женевського переговорного процесу як першого етапу формування протилежних підходів до переговорів
- дослідити Мінський переговорний процес через призму битви наративів
- проаналізувати переговори в умовах повномасштабного вторгнення
- узагальнити особливості інформація про переговори через призму масової свідомості населення
- з'ясувати як відображена інформація про переговори у світових ЗМІ
- вивчити погляди третіх сторін на російсько-українські переговори та конфлікт

**Наукова новизна** даної роботи полягає у тому, що аналіз тематики переговорної діяльності в умовах конфлікту відбувається через призму їхнього осмислення як каналу комунікації між сторонами-опонентами. Крім того, увага приділяється до різних складових переговорного процесу, як із площини інформаційних концепцій та підходів, так і через внутрішній та



зовнішній дискурс навколо процесу переговорів. Подальшої розробки набувають малодосліджені в контексті російсько-українського конфлікту формати переговорів, а також відбувається визначення та спроба систематизації уявлень та пропозицій третіх сторін щодо заявленого предмету дослідження.

**Науково-практична значущість:** спрямована на розвиток системного та комплексного підходу до дослідження та практики переговорної діяльності в Україні. Налагодження послідовних та своєчасних інформаційних кампаній довкола процесу переговорів, повідомлення про результати переговорних рішень, мирних планів, політик, як всередині державного апарату, в країні та світі в цілому. Кращого осмислення недоліків та проблем довкола когнітивно-дискурсивного поля попередніх переговорних форматів заради уникнення подібних пасток у майбутньому. Актуалізації важливості розуміння та вивчення підходів до переговорів сторони опонента на етапі організації чи підготовки.

**Апробація результатів дослідження:**

- Бабій І. Інформаційний супровід переговорів в умовах збройного конфлікту. *Травневі студії: історія, міжнародні відносини: Збірка матеріалів V Міжнародної наукової конференції студентів і молодих вчених «Травневі студії 2023: історія та міжнародні відносини в інформаційному протистоянні»*. Вип. 8 / за ред. Ю. Т. Темірова. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса. 2023. Ст. 91-94.
- Павлюк І. Ініціативи третіх сторін щодо організації та проведення мирного процесу для вирішення конфлікту між Україною та РФ. *Молодь і науковий прогрес у соціально-економічному та освітньому просторі суспільства: Матеріали V Міжнародної наукової студентської конференції*. Кам'янець-Подільський. НРЗВО КПДІ. 2023. Ст. 237-240.

**Структура роботи.** Кваліфікаційна (магістерська) робота складається зі вступу, чотирьох основних розділів (дванадцяти підрозділів), висновків, списку використаних джерел та літератури і додатків. У вступі окреслено



практичну та теоретичну актуальність дослідження, визначено його мету, перелічено завдання, описано наукову новизну, а також уточнено науково-практичну значущість. Перший розділ наукової роботи присвячений аналізу стану опрацювання проблеми, характеристиці джерельної бази дослідження та визначенню методологічних засад та методів дослідження. Другий розділ привертає увагу до специфіки інформаційного поля підходів та каналів комунікації про переговори в умовах конфлікту. Третій розділ розкриває ключові підходи та наративи сторін щодо процесу переговорів та їх результату. Четвертий розділ доповнює попередні через розкриття зовнішнього інформаційного виміру, тобто того контекст якого менше залежить від учасників переговорів, акцентуючи на думці населення та світової спільноти про переговорний процес та конфлікт. Висновки підсумовують теоретичні здобутки дослідження та вказують на подальші перспективи розвитку заявленої тематики.

## РОЗДІЛ 1

### СТАН НАУКОВОГО ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ, ДжЕРЕЛЬНА БАЗА ТА МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

#### 1.1. Стан наукового вивчення проблеми

Проблематика переговорів викликає інтерес у низки дослідників, про що зокрема може свідчити видання журналу “Ключові моменти процесу міжнародних переговорів” [224]. Або ж роботи Е. Міна “Переговори як інструмент війни”, в якій автор відкриває специфіку використання переговорів як додаткового інструменту протистояння, замість звернення до них як шляху вирішення конфлікту [222]. Тим не менш, у своїй роботі дослідник розглядає переговори як інструмент, який існує в рамках конфлікту, хоча такий формат досліджень становить лише один з підходів до можливого аналізу даного процесу.

Так Дж. Макмілан у своїй роботі «Розмова з ворогом: переговори в умовах збройного конфлікту» [221] та В. Штіхер у публікації “Домовленості про мир із вашим ворогом: проблема складних поступок” [238] дотримуються іншого підходу, показуючи, яким чином усталені уявлення про «себе» та «ворога» можуть вплинути на хід переговорного процесу та його ефективність. Це стає можливим завдяки погляду на переговорний процес через призму комунікації. Й саме дослідження присвячені різним підходам до аналізу переговорної діяльності становили першу групу літератури, на яку ми могли спиратися.

Однак, виходячи із інтересу до комплексного аналізу заявленого предмету як на структурному, так і на індивідуальному рівні, можемо підсумувати, що досліджень, які б включали в себе широкий аналіз інформаційного супроводу переговорів впродовж усього часу існування російсько-українського конфлікту знаходимо обмаль. Що вимагає звернутися до міждисциплінарного аналізу та ознайомитися з наявними розробками як із площини інформаційних досліджень, так із поля політичної науки.



У зв'язку з чим наступну групу літератури становлять праці, із площини досліджень інформації та комунікації. До неї належить робота Д.Дубова та А.Боровської, в якій узагальнено теоретичні аспекти концепції стратегічних комунікацій в умовах гібридних війн [153]. Подібний напрямок розвивали автори посібника «Стратегічні комунікації для безпекових та державних інституцій» [154]. Аналітики Британського стабілізаційного об'єднання запропонували погляд на стратегічні комунікації як важливу складову миротворчої діяльності [241]. М. Доценко подає аналіз концепції страткому через призму її конституційно-правових основ [48].

Публікації Д.Кулеби [86], Б.Хішберг [209] та Д.Патрикаракоса [116], спрямовані на аналіз інструментарію інформаційного протистояння, справляють вплив на загальне осмислення тематики інформаційного супроводу політичних явищ в умовах конфлікту. Однак варто зауважити, праця Б.Хішберга дозволяє сформулювати уявлення про стратегічні підходи до комунікацій, в той час як роботи Д.Кулеби та Д.Патрикаракоса показують практичний бік даного процесу та ті небезпеки й можливості, які він містить. Свій аналіз зазначені автори будують, зокрема, на реаліях російсько-українського конфлікту. Разом з цим, кожна з цих праць торкається проблематики нових медіа в умовах конфлікту.

Н.Негропотне та М.Маклюен були тими, хто заклав основи дослідження впливу нових медіа на структуру соціальної комунікації [154]. А от розробкам, які є більш дотичним до нашої теми, стають праця Д. Годлевської, в якій вона розкрила потенціалі нових медіа як майданчиків не лише для протистояння, але й для примирення [34]. З іншого боку, роботи Т. Зайтоф [255] та Ю. Шамса [232] торкалися того, як соцмережі вплинули на конфлікт. С.Адай та інші в своїй роботі показали, яким чином соціальні мережі відобразилися на подіях Арабської весни, як одного із варіантів соціальних конфліктів [190].

Фундаментом для осмислення явища конфлікту через теоретичні та практичні засади його вивчення став навчальний посібник «Конфліктологія»

науковців Л.М. Герсіною, М.П. Требіна та В.Д. Водніка [33]. А також дослідження «Теорія зрілості та теорія готовності у міжнародному конфліктному врегулюванні» Айтекіна Канеткіна, яка показує, в який момент може настати готовність сторін до конструктивного діалогу [198]. Доповненням до її висновків стає праця Льюїса Крейсберга «Конструктивна оцінка конфлікту» [214].

Ще однією групою досліджень є праці, котрі аналізували специфіку інформаційних впливів у російсько-українському конфлікті через призму їхнього когнітивного закріплення та відтворення. Б.Парахонський та Г.Яворська, зокрема зауважують на ролі комунікації у осмисленні тих чи інших конфліктних явищ на прикладі війни [115]. Робота Н.Ржевської «Геоінформаційний чинник як механізм трансформації міжнародних конфліктів» - розкриває проблематику деструктивного впливу уявлень зовнішніх акторів про конфлікт на перспективи його врегулювання [140]. Тоді як публікація О. Васильченко показує, яким чином когнітивний фреймінг впливає на спроби владнати конфлікт та чому важливо враховувати цей фактор при аналізі можливості для інтервенцій у конфлікт загалом [15].

Окрему групу досліджень налічують розробки, присвячені проблематиці переговорів, однак не з погляду теорії переговорів, а через аналіз кейсу переговорної діяльності в умовах російсько-українського збройного конфлікту. Низка робіт у цій сфері належить В.Горбуліну, зокрема стаття «Стіл переговорів посеред поля бою» пояснює набір внутрішніх та зовнішніх факторів, які впливають на переговори й пропонує напрямки для трансформації переговорного процесу на відносно ранніх етапах його існування [37]. К.Атланд у публікації «Приречені на глухий кут? Росія, Україна та невиконані Мінські домовленості» розкриває проблематику складності пошуку переговорного рішення через аналіз інтересів сторін переговорів [193]. І. Богінська, яка в цілому займається проблематикою російсько-українських відносин, у своїй статті «Переговорні пастки та



глухий кут: уроки Мінських угод» показує, яким чином глухий кут у переговорах може бути перетворений на переговорну тактику, заради уникнення від втілення завідомо не вигідного переговорного рішення [196].

Також деякі дослідники намагалися розвивати дану тему шляхом аналізу конкретного переговорного формату чи мирних домовленостей, яких вдалося досягти. Питанню порівняння ефективності Мінського та Женевського формату переговорів присвятили свою публікацію аналітики Міжнародного центру перспективних досліджень [20]. Стаття С.Підшиб'якіна та Ю.Полтавця розглядає, яке сприйняття Мінських угод закріпилося в українському політичному дискурсі [124]. М.Гончар [36], О.Кучик [88] аналізували діяльність Тресторонньої контактної групи.

Найбільш дотичними до нашого дослідження, виявилися група публікацій, до якої також належать роботи І.Богінської: «Комунікація миротворчої місії на сході України» [6]. В якій вона звертається до аналізу інформаційного супроводу ініціативи щодо запровадження миротворчої місії на сході України, як до інструменту, що дозволяє осмислити якість намірів та готовність сторін по-справжньому врегулювати конфлікт. А також публікація А. Дункана «Мінська головоломка: Західна політика та російська війна на сході України», де автор розкриває проблеми різного погляду Заходу та Росії на Мінські угоди, що стоїть на заваді їх ефективній імплементації та виробленню послідовної політики для цього [202].

Таким чином, дана робота стає продовженням досліджень у площині вищенаведених розробок. Однак, перебування проблематики інформаційного супроводу переговорів на перетині різних дослідницьких векторів та відсутність досліджень, які б охоплювали аналіз інформаційної складової переговорного процесу в умовах російсько-українського конфлікту впродовж всього часу його існування, спонукають до використання літератури, яка може бути дотичною до даної теми. І хоча досліджень, які були б присвячені близьким до нашого предмету аналізу аспектам знаходимо обмаль, все ж таки наявні розробки стають цінними

елементами для інкорпорації їхнього досвіду у дану кваліфікаційну роботу, щоб представити новий погляд на переговори.

## **1.2. Характеристика джерел**

Дослідження інформаційного супроводу переговорів видається неможливим без аналізу широкої джерельної бази. Більше того, зважаючи на вплив низки супутніх факторів та залучення значної кількості акторів до переговорної діяльності на різних рівнях, аналізувалися різні групи джерел. Заради кращої систематизації та осмислення наявної джерельної бази доцільно застосувати підхід об'єднання джерел у групи за їхнім походженням, а також приналежністю джерела до конкретного переговорника.

Відтак першу групу джерел складають резолюції Генеральної Асамблеї ООН, а також Ради Безпеки ООН, які були прийняті в рамках політики управління російсько-українським конфліктом. Серед резолюцій - «Територіальна цілісність України» [206], резолюції 2202 (2015 р.) на підтримку Комплексу заходів із виконання Мінських угод [226].

Наступною важливою групою джерел, яка стає ледь не головним індикатором для аналізу всього процесу переговорів та його інформаційного супроводу є документи, прийняті в результаті переговорів. До неї належать тексти Женевської заяви [49], «Дорожньої карти ОБСЄ (2014)» [188] Меморандуму про виконання положень Протоколу за підсумками консультацій Тристоронньої контактної групи стосовно кроків спрямованих на імплементацію Мирного Плану президента України П.Порошенко та ініціатив президента Росії В.Путіна [92], Протоколу за результатами консультацій Тристоронньої контактної групи...[127], Комплексу заходів з виконання Мінських год[82], Мирного плану П.Порошенка[123], Плану Путіна по врегулюванню конфлікту в Україні[125], Загальних узгоджених висновків Паризького саміту в Нормандському форматі[50].



До іншої групи відносимо законодавчі [52] та доктринальні документи в сфері зовнішньої та інформаційної політики. До них включаємо: Воєнну доктрину Російської Федерації [26], Доктрину інформаційної безпеки РФ (2016) [46], Концепцію зовнішньої політики РФ (2013) [84], 2016 [159], 2023 [160], Стратегію національної безпеки України (2015) [166], 2012 [169] Стратегію Інформаційної безпеки України [167], Доктрину інформаційної безпеки [168], Стратегію зовнішньополітичної діяльності України [170]. Доповненням до цієї групи джерел стають директиви, введені в дію Указами Президента. Цінними тут стали Указ Президента «Про делегацію України для участі у переговорах з підготовки узгодженого договору про гарантії безпеки України» [162], Указ №679/2022 [171]. Також сюди відносимо Закон України «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей [50], Постанову Ради Федерації Федеральних Зборів Російської Федерації «Про використання Збройних сил Російської Федерації на території України» [131] та інші.

У третю групу джерел об'єднуємо пласт матеріалів, які створені представниками держав-учасниць конфлікту. Ці документи, вважаємо, за доцільне розділити на підгрупи. Адже в рамках конфлікту існувало декілька переговорних форматів та майданчиків, які діяли на різних рівнях. Відтак до першої підгрупи включаємо матеріали, розміщені на офіційних сайтах і сторінках у соціальних мережах президента України [27, 30, 65-68, 70, 78 117, 159] та Російської Федерації [25, 28, 53, 64, 72, 85, 105, 126, 135, 136, 148 149, 142]. А також інтерв'ю перших осіб, розміщені на інших ресурсах [16, 112, 133, 130]. А з інформаційними матеріалами, що були опубліковані за каденції П.Порошенка, вдалося ознайомитися шляхом використання інструменту web.archive [18, 57, 122, 134].

Окремою підгрупою виявилися матеріали, розміщені на офіційних веб-сайтах Міністерств закордонних справ України та РФ. Тут знаходимо стенограми прес-конференцій [110, 111] інтерв'ю [2, 14, 61, 73-75, 80, 87, 177, публікації у ЗМІ, виступів [29-32] міністрів закордонних справ, виступи

представників МЗС[17, 53, 54,], а також офіційні заяви МЗС на заявлену тематику[44, 45, 55-63, 104].

Зауваживши те, що діалог в рамках конфлікту відбувався не лише на рівні президентів та міністрів, третя підгрупа включає джерела, створені в процесі діяльності Тресторонньої контактної групи. Завдяки сторінці у Facebook Д.Оліфер[41], офіційним сторінкам української делегації в ТКГ у сегменті Telegram, вдалося ознайомитися з ключовими питаннями, та проблемами, які виникали в процесі роботи ТКГ, YouTube канал делегації надав доступ до збірки інтерв'ю основних переговорників(2020-2022)[173].

Як у рамках переговорів у ТКГ, так і переговорів в умовах повномасштабної агресії РФ проти України, періодично інформаційні матеріали на заявлену тематику створювали члени-делегацій. Тож глибше проаналізувати процес переговорів на рівні офіційних делегацій допомогли інтерв'ю Л.Кучми[183], І.Геращенко[81] С.Гармаша[33], О.Арестовича[3, 79], М.Подольяка[8, 9, 96-99], Д.Арахамії[139], В.Мединського[12], Б.Гризова[176] так і їхня активність у сегменті соціальних мережах.

До четвертої групи джерел, завдяки узагальненню та систематизації яких вдалося промоніторити громадську думку населення ворогуючих країн, належать дані соціологічних опитувань. Було застосовано розробки Фонду Демократичні ініціативи імені І.Кучеріва[21, 87, 94, 132, 143, 150, 175, 174, 179, 181, 186, 187], ГО «ОПОРА»[1], Центру Разумкова[38-40, 109, 112, 113], КМІС[44, 107, 156], Групи-Рейтинг[100, 155], а також російського соціологічного агентства Левада-центр[47, 89, 106, 108 121, 141, 144, 145, 172]

П'ята група джерел формувалася завдяки пропозиціям посередництва держав, що не є сторонами конфлікту, але виголошували ініціативи, на основі яких можна було б досягти примирення супротивників. Сюди належать пропозиції Білорусі[76], Мексики[192], Китаю[199], Індонезії[200], та низки інших держав.



До шостої групи джерел увійшли матеріали міжнародних ЗМІ. Завдяки їхньому аналізу вдалося осмислити, яким чином світова громадськість реагує на переговорний процес, його результати та учасників. В дослідженні було використано публікації BBC[23, 151], The Washington Post[211], Global Times[225] та ін. Зокрема на увагу заслуговують публікації журналу Time [233, 234], а також статті Voice of America[158], Bloomberg[212], CNN[217], Foreign Policy[218], в яких представлено критичний погляд на переговорні процеси в рамках конфлікту.

### **1.3. Методологічні засади дослідження**

Основним підходом, що був застосований у даній кваліфікаційній роботі став системний підхід до аналізу досліджуваного явища. Завдяки його використанню вдалося проаналізувати процес інформаційного супроводу переговорів в умовах збройного конфлікту:

- на рівні особливостей підходів сторін до структури комунікації із врахуванням сучасних тенденцій та необхідності комунікувати в умовах конфлікту;
- на рівні обміну інформаційними повідомленнями безпосередньо в процесі створення та функціонування переговорних форматів;
- та на рівні рефлексії на переговорний процес та його трансформації зовнішніх акторів, прямо не залучених до переговорної діяльності.

Варто зауважити, що зважаючи на необхідність ретроспективного погляду на заявлений предмет дослідження, який трансформувався впродовж часу, відбувалося звернення до принципу історизму.

Оскільки предметом (основним питанням) даної роботи виступає процес переговорів, необхідно наголосити, що його осмислення відбувалося через погляд на переговори як канал комунікації, в якому різні актори обмінюються інформацією та кодами для того, щоб досягти спільного

розуміння проблеми, яка стоїть перед ними й знайти спільне вирішення, або ж усвідомити, відсутність такого вирішення на певному етапі й перейти до реалізації альтернативних рішень.

Обмін кодами та інформацією відбувається передусім шляхом формування дискурсу, тож основним методом дослідження став дискурс-аналіз інтерпретацій предмету переговорів, тими суб'єктами, котрі брали у них участь. Корпус джерел, які було опрацьовано за допомогою зазначеного методу, формувався шляхом збору інформаційних повідомлень передусім президентів України та РФ, а також міністерств закордонних справ, адже активність саме цих акторів, постійно включала тематику переговорів. Але тривалий період існування конфлікту, вказує на те, що опрацювати всі матеріали, в яких зазначені суб'єкти, торкаються переговорної тематики видається практично неможливим. Тож у процесі аналізу джерел, створених президентами, ключову увагу було спрямовано на матеріали 2014 р. - початку 2015 р. – фази гострого протистояння на сході України, 2019 р. адже саме цей період позначився зміною влади в Україні, що відповідно могло спричинити зміни в переговорних стратегіях, а також 2022 р. - час початку повномасштабного вторгнення на територію України. Хоча у джерелах, які датуються 2022 р., й походять від президента України довелося зробити обмеження, адже їхня кількість в порівнянні із попередніми роками значно збільшилася, зокрема за рахунок щоденних звернень глави держави. Таким чином, щоденні звернення В. Зеленського до українців та світової спільноти аналізувалися нами до 1 червня 2022 р. В подальшому увага зверталася винятково на промови чи то інтерв'ю, які були висловлені на майданчиках найбільш важливих світових подій: як то промова на саміті «Групи Двадцяти», де було озвучено пункти Формули Миру [19]. Для селекції матеріалів В. Путіна достатньо було скористатися ключовим словом «Україна». Деяко відмінний підхід стосувався матеріалів сайтів МЗС України та РФ. Тут ми намагалися охопити весь період від 2014 р. по 2022 р. однак для того, щоб звузити джерельну базу, беручи за основу тематику



переговорного процесу, намагалися для кожного місяця в році підібрати одне або два джерела, які могли бути дотичними до предмету нашого інтересу. При обробці масиву даних МЗС РФ знову ж таки використовувалося ключове слово «Україна». Серед цього масиву джерел вдалося опрацювати близько 105 матеріалів.

Заради кращої систематизації отриманих даних нами було застосовано інструменти програмного забезпечення MAXQDA. Його функціонал сприяв узагальненню ключових наративів у дискурсі визначених суб'єктів політики. Більше того, для їх виділення ми спиралися на індуктивно-дедуктивний підхід. Дедуктивна складова, якою торкалася розуміння тих переговорних процесів, та підсумкових документів, довкола яких може формуватися певний дискурс, а індуктивна полягала в тому, що нами не було сформовано жодного набору ключових маркерів та кодів, які сторони схильні застосовувати, таким чином окремі коди могли додаватися в процесі роботи, а інші видалятися або об'єднуватися у певну групу, зважаючи на їхню спорадичність або ж подібність.

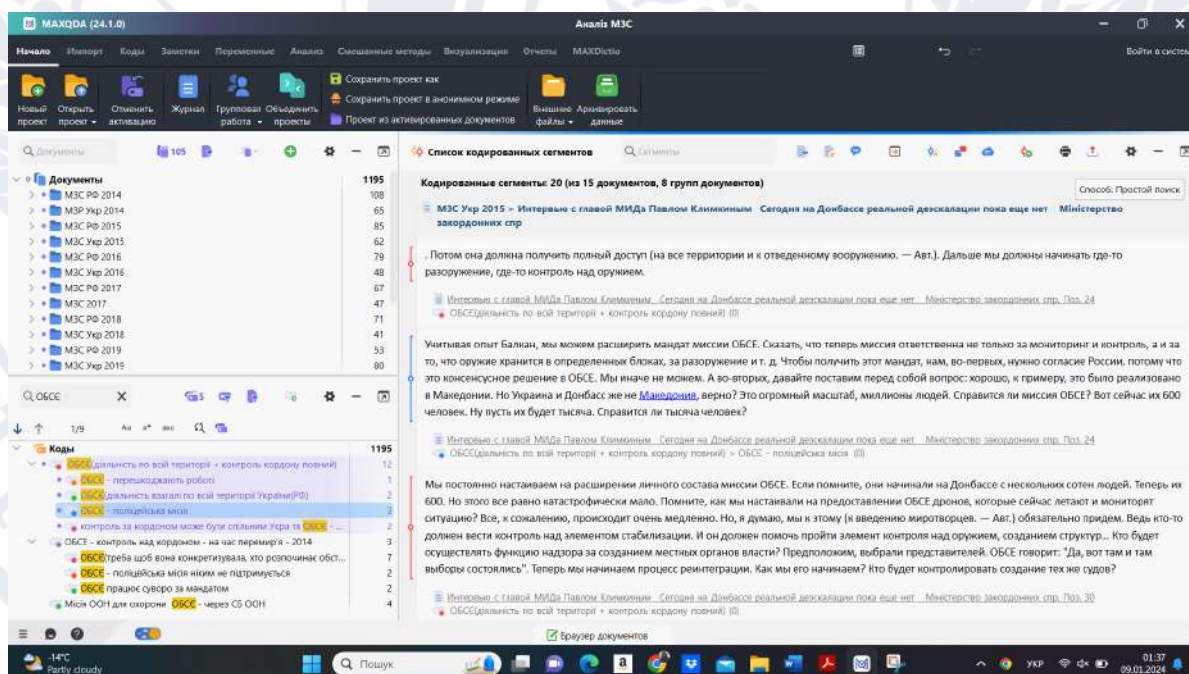


Рис.1.Інтерфейс програми MAXQDA

Завдяки ілюстрації із програми MAXQDA на прикладі коду, присвяченому діяльності Місії ОБСЄ, виділеному із корпусу матеріалів МЗС, можемо помітити, кількість згадок даних фрагментів. Н.п. 12 для коду

«ОБСЄ – діяльність по всій території України + контроль кордону», а також праворуч від назви кодів та списку джерел ті фрагменти тексту, які відповідають виділеним(світло-фіолетовий колір) кодам. Таким чином, вдалося сформуванати ті групи наративів, які стають найбільш характерними для певного переговорного процесу й застосувати їх у викладі основного матеріалу.

Допоміжними методом нашого дослідження став метод якісного контент-аналізу світових ЗМІ за рубрикою «Мінські угоди». Завдяки даним попереднього дискурсивного аналізу вдалося визначити ті ключові наративи, які існували довкола Мінських угод й зробити підрахунок відповідності окремих із них у матеріалах ЗМІ (див. Додаток А). Однак до таблиці не були включені наративи, які не забезпечили жодного збігу. Серед інших допоміжних методів виділяємо метод узагальнення, що був застосований для впорядкування даних соціологічних опитувань українців та росіян за різні періоди. Також нами були застосовані аналітико-синтетичні, математичні, історичні методи та методи аналізу політики й спостереження.



## РОЗДІЛ 2

### ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЇ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

#### 2.1. Концепція стратегічних комунікацій та підходи до її втілення

Існування конфліктів у суспільстві, певно, настільки давнє, як і існування людства. Базова сутність конфлікту навіть у сучасний період залишається відносно сталою, і її можна підсумувати у визначенні конфлікту як найбільш гострого прояву різноманітних протиріч, що відображається в протиборстві їх носіїв, тобто сторін [33]. Проте, середовище існування конфліктів зазнає постійних змін, трансформуються поведінкові та ціннісні установи суспільства. Ці перетворення впливають на специфічні риси конфліктів, спонукають до пошуку більш майстерних способів ведення протистояння та ускладнюють знаходження шляхів його завершення. Сучасна епоха характеризується збільшенням різних форм конфліктності. За даними цифрової бази Університету Упасали помітно, що кількість конфліктів протягом останніх 10 років зростає, більше того за останні вісім років понад 50 державних конфліктів фіксувалося щорічно, й починаючи із 1945 р. лише у 90-х роках ХХ ст. спостерігали подібні тенденції. Домінування за типом належить внутрішньодержавним конфліктам, однак статистика останнього десятиліття показує, що все більше збройних протистоянь стають інтернаціоналізованими [231].

Окремою визначною рисою, яка впливає і на інтернаціоналізацію конфліктів є їхнє існування в період стрімкого розвитку інформаційного суспільства, в якому вплив кордонів та відстаней значно нівелюється. Н. Ржевська у зв'язку із цим робить висновок, що конфліктна логіка переміщується із мілітарної у інформаційну площину, а агресивна інформаційна боротьба виступає тригером для спалаху збройних конфліктів [135]. Тобто не наявність збройного конфлікту веде за собою й інформаційне протистояння, швидше навпаки необхідність справити вирішальний вплив у інформаційному середовищі змушує підсилювати його психологічний ефект

вдаючись до організованого насилля. Підтримати дану тезу може думка, висловлена Д.Кулебою про те, що інформація – це зброя на війні, й за певних обставин мета війни, а не сама війна [82, 23]. Метою сучасних конфліктів стає не тільки прагнення змусити супротивника виконувати нашу волю, а ще й бажання змінити, чи то переглянути наявний когнітивний простір, щоб використати результати перегляду у власних цілях.

Ще одним, не менш давнім, ніж конфлікт, атрибутом існування суспільства є здатність досягати власних цілей не лише шляхом протистояння, а й шляхом кооперації, тобто у процесі ведення переговорів. Практика ведення переговорів також зазнає впливу інформаційної революції. Разом з тим, переговори за своєю суттю передбачають організований процес комунікації та обмін інформацією, вони є навіть більш залежними від інформаційно-психологічних операцій, ніж перебіг конфлікту на полі бою, адже значним чином існують не у матеріальному, а у сутнісному вимірі.

Таким чином, стрімкий розвиток інформаційного суспільства ставить нас у положення, коли необхідно існувати в умовах постійної інформаційної війни, яка час від часу здатна переходити у стан збройного протистояння, й пошуку виходів із нього шляхом переговорів. Заради того, щоб забезпечити власне існування у агресивному та турбулентному просторі ще у 1966 р. в дослідницьких документах Військового коледжу США згадується поняття стратегічних комунікацій [145, 21]. А у більш сучасних рекомендаціях Британського стабілізаційного об'єднання наголошується на тому, що вони є невід'ємним компонентом будь-якого конфлікту, особливо інтервенцій, направлених на його стабілізацію [228, 3].

Існує низка підходів до визначення поняття стратегічні комунікації. Одним із пояснень такої різноманітності є, по-перше,, динамічний характер розвитку комунікацій та механізмів для її передачі як на теоретичному, так і на практичному рівні. По-друге, все ще відбувається поширення практики



страткому у світі, й кожен новий учасник, адаптуючи дану модель до власних реалій здатний наповнити її новими концептуальними аспектами.

У США подібне до сучасного визначення стратегічних комунікацій з'явилося у 2006 р. НАТО адаптувало дану концепцію у 2009 р., проте до більш активних практичних кроків Альянс перейшов лише у 2014 р., створивши Центр із передового досвіду з питань стратегічних комунікацій (Латвія) [200]. В Україні дане поняття на рівні офіційних державних документів з'явилося у 2015 р. у тексті Воєнної доктрини [145, 512]. Можемо стверджувати, що метою двох останніх кроків була протидія негативним інформаційним впливам з боку Російської Федерації, зокрема протистояння російській пропаганді. Торкаючись питання пропаганди замість того, щоб наводити й порівнювати різні визначення стратегічних комунікацій, можемо перейти до окреслення специфічних характеристик та складових даної моделі комунікації.

По-перше, це є спроба відмежувати стратегічні комунікації від пропаганди, як відверто негативного й злочинного способу досягнення цілей шляхом впливу на емоції та думки населення. З одного боку, прийнято вважати, що стратком, у своєму інструментарії користується певними етичними принципами, не застосовує сфальсифіковану інформацію чи неправдиві факти, а також про свої наміри до ведення стратегічних комунікацій держави зазвичай заявляють публічно. З іншого боку, до інструментарію стратегічних комунікацій укладачі монографії «Стратегічні комунікації в умовах гібридної війни: погляд від волонтера до науковця» зараховують: зв'язки з громадськістю, публічну дипломатію, але так само й зараховують інформаційні та психологічні операції [145]. Й саме тут виникає питання: де ж проходить межа між ІПСО та пропагандою, пошуки відповіді на яке вочевидь триватимуть.

Другою ознакою стратегічних комунікацій стає їхня систематичність, яка реалізується через визначення конкретної мети такої кампанії, адресатів певного повідомлення, а також форми й способів для його донесення. Такий

алгоритм дій дозволяє протистояти в умовах конфліктів, коли кількість інформації, ступінь напруження, емоційність значно збільшується.

Наступною – можемо назвати їхнє спрямування як на зовнішню аудиторію, так і всередину певної структури. Заради того, щоб меседж був дійсно ефективно прокомунікований необхідне єдине розуміння та злагоджена робота всіх структур організації, у нашому випадку держави. А також уникнення ситуації, в яких одні ідеї б суперечили іншим.

Крім того, важливою складовою їх ефективності є підкріплення слів діями [145, 26].

Ключовими структурними блоками стратегічних комунікацій виступають наративи. Наратив – це інформація, оформлена в історію (як логічно пов'язана розповідь, а не опис минулого). І подібний погляд на наратив підтримує переважна більшість тих, хто намагається описувати дане поняття. Також у аналізі наративів прийнято розподіляти їх на *гранд наративи* та *малі наративи*. Й у даному випадку як і на прикладі загального визначення стратегічних комунікацій спостерігається полеміка, щодо того, за якими ознаками проводити розмежування. Адже з одного боку, до гранд наративів можна віднести домінуючі ідеології, наприклад: лібералізм та комунізм. З іншого боку, в епоху постмодернізму та фрагментації ідеології гранд наративами стають прихильність до демократичних цінностей або ж авторитаризму [145. 28]. У свою чергу для України гранд наративом може виступати російсько-українська війна, або ж євроінтеграція. Для РФ вона ж навпаки може бути частиною ідеї «руського миру» та «захисту співвітчизників». Таким чином, вважаємо, що у спробах розмежувань гранд та малих наративів пошук єдиного стандарту є не надто продуктивним. Натомість більш корисним може стати здатність об'єднувати або ж деконструювати систему наративів відповідно до завдань, які перед собою ставить практик або дослідник.

**Переговори** також стають окремим наративом у системі стратегічних комунікацій в умовах збройного конфлікту. В свою чергу в межах



переговорного процесу можна виокремлювати ще менші наративи, та аналізувати, яким чином вони впливають на цілісність гранд наративу.

Торкаючись інструментарію, який можна застосовувати для поширення наративу, присвяченого переговорам, то всі вище зазначені способи в рамках стратегічних комунікацій можуть бути застосовані і в цьому випадку.

Але існують окремі підходи, які частіше використовуються саме під час конфлікту. Одним із таких підходів є стратегія «*єдиного голосу*». Окрім того, що вона передбачає наявність однакового розуміння всередині організації мети стратегічної комунікації, важливим є також скоординована діяльність із поширення певного набору ідей. У світі, де кількість інформації постійно збільшується, а рівень довіри до громадських лідерів зменшується, для того щоб реципієнти почули вашу думку, й після цього ще й сприйняли її (не варто забувати фактор технічних обмежень) важливим стає систематичне повторення необхідних ідей [98, 42]. Дане повторення може проводитися на різних рівнях. Тут стратегія єдиного голосу може стати в нагоді, адже її суть передбачає організацію діяльності різних спікерів таким чином, щоб вони не повторювали єдиний набір фраз, аби лише не скомпроментувати ключовий наратив, а навчилися у різний спосіб із різним рівнем деталізації та підходом до викладу інформації доносити єдину всіма погоджену думку цільовій аудиторії.

Із наступним підходом до комунікації в умовах конфлікту нас знайомить Б. Хіршбергер. Він не тільки наголошує вагомість уявлення про конфлікт та його акторів, а пропонує два протилежних варіанти роботи над таким уявленням: «ганьбу» (shaming) та «брендинг» (branding). У спробі їхньої концептуалізації як основних точок опори, автор використовує формат інформації та суб'єкта, на якого її спрямовано. Таким чином, підхід «ганьби» містить у собі опис пережитого негативного досвіду, втрати чи шкоди. Відповідальність за них покладається на сторону опонента, яка мала можливість не чинити ганебних дій, чи завадити їм, однак обрала цього не

робити – тому є винною у даній ситуації [200, 27]. Прикладом цього може бути покладання вини з боку РФ на представників української опозиції за невиконання Угоди від 21 лютого 2014р. На противагу йому формування позитивного сприйняття, або «брендинг» полягає у використанні таких елементів, які викликають позитивні асоціації у публіки [200, 32]. Носієм цих позитивних елементів виступає сам актор. Наприклад наголос на тому, що Україна послідовно дотримується принципів міжнародного права, й ніколи його не порушувала, а тому є гарним партнером для будь-яких міжнародних зобов'язань.

Серед низки підходів та теорій, які існують у сфері комунікації можна виділити, ще одну, використання якого часто приписують РФ. Назвати її можна «контролем над реальністю». В її рамках завдяки розмиванню кордонів між фактами та вигадками робиться спроба довести ідею того, що правди як такої зовсім не існує, тому будь-які дії РФ є виправданими з боку її власної правди.

## **2.2. Фактор нових медіа у комунікації в умовах конфлікту**

Розвиток Інтернету та поява нових медіа значним чином вплинули і на сферу комунікацій, і на конфлікт. Наприкінці 20 століття дослідники Центру стратегічних та міжнародних досліджень передбачали, що Інтернет стане центральною нервовою системою міжнародних відносин [199, 545]. Приблизно в той же час Н.Негропonte запропонував розрізнити «пасивні» та «інтерактивні» ЗМІ, або ж, за метафорою М.Маклюена, «гарячі» та «холодні». «Гарячі медіа» або «пасивні» відповідали типу дипломатії 1.0, коли комунікація відбувалася в одному напрямку й характеризувалися переважно споживанням запропонованих повідомлень, без можливостей для зворотного зв'язку. «Холодні медіа» або ж «інтерактивні» були тими засобами, що пізніше еволюціонували у соціальні мережі. Доволі часто соціальні мережі навіть ототожнюють із поняттям «нові медіа» [146, 222]. Але Каплан та Хейнлайн пропонують класифікувати їх на шість груп, за



принципом їхньої функціональності. Соціальні мережі (Facebook, My Space), спільні проекти (Вікіпедія), блоги та мікроблогові сайти (Tumblr), віртуальні ігри (World of Warcraft) та навіть віртуальний соціальний світ (Second Life, Famlive) [223, 79]. Тому більш інклюзивним може бути визначення нових медіа, як технологій, які використовують специфічні комп'ютерні технічні можливості для обробки інформації та обміну нею між користувачами [246]. Тобто наголос поставлено на технологічному аспекті нових медіа, який вважаємо ядром даного феномену. Однак, це технологічне ядро значним чином вплинуло і на соціальний аспект їх використання.

Соціальні мережі впродовж останніх років сформувалися як один із найбільш потужних майданчиків для комунікації серед інших різновидів нових медіа. Починаючи із 2012 р. [226] кількість користувачів соціальних мереж зросла приблизно на 40% й станом на жовтень 2023 р. за даними Digital Global Overview Report існувало 4,95 мільярдів акаунтів, зареєстрованих у соціальних мережах, що дорівнювало близько 61,4% від всього населення Землі. 9 із 10 користувачів Інтернету використовує соціальні мережі. При цьому понад 34% населення світу використовують соціальні мережі для читання новин [193]. Станом на 2014 р. близько  $\frac{3}{4}$  світових лідерів мали акаунти у Твіттер [199,544] (з липня 2023 X). У 2018 р. 97% із всіх 193 держав членів ООН були присутніми у соціальних мережах [234].

Нові медіа не лише поширюються на все більшу кількість населення, вони впливають на характер взаємодії між індивідами, а також між індивідами та державою. В сегменті соціальних мереж один користувач може одночасно бути й споживачем інформації, і її творцем й інформувати інших про важливі суспільно-політичні події. Функція, яка раніше переважно належала медіа, тепер реалізується й на індивідуальному рівні, особливо у випадку репортажів із місця, де відбуваються якісь резонансні події: батальні сцени з поля бою, або ж трансляції протестів від особи самих протестувальників. Індивідів такого типу автор книги «Війна у 140 знаках»

називає homo digital. Тобто це ті особи, які за допомогою цифрових технологій здатні мобілізувати інших, або привернути увагу до якоїсь події. Прикладом homo digital, про яких безпосередньо зазначено у цій книзі, був український журналіст Мустафа Наєм, який у 2013 р. закликав незгодних із рішенням В.Януковича збиратися на Майдані Незалежності [111, 131]. Іншим прикладом є О.Моралес, який зміг організувати населення Колумбії для протестів проти насильства угруповання «FARC» [34, 265]. Також варто зазначити, що нові медіа не тільки витісняють «старі», вони також справляють вплив на формат роботи традиційних типів ЗМІ. Те ж саме телебачення, яке у окремих куточках світу ще не підкорилося соціальним мережам, використовує низку технологічних можливостей нових медіа. Таким чином формується розгалужене інформаційне середовище із низкою взаємопов'язаних ланок.

У середовищі нових медіа індивіди часто об'єднуються відповідно до своїх вподобань. Вибір взаємодіяти в тому чи іншому новому медіа користувач формує на основі наявних вподобань чи приналежності до чогось, які він розділяє із іншими користувачами. Подібний стан справ дозволяє швидше поширювати необхідні повідомлення. Одним із способів такого поширення є об'єднання за хештегом, завдяки якому інформація може розповсюджуватися між користувачами, котрі мають спільний інтерес, але не є підписаними одне на одного. В результаті чого відбувається добровільне лавиноподібне розширення контенту, що запускає когнітивну схему «зацікавленість – участь у комунікації – прийняття рішень» [145, 435]. Сьогодні відома низка хештегів, які спровокували зміни у суспільно-політичних рішеннях, хрестоматійним прикладом такого хештегу є #ArabSpring, або ж #Egypt, який став одним з найбільш використовуваних у Твіттері у 2011 р. [182, 4]. Мережевість, з іншого боку, встановлює додаткові бар'єри, які вимагають глибинного розуміння типу мережі та її учасників, щоб спонукати їх до дії на свою користь.



Проте швидкість та глобалізованість у поширенні інформації через нові медіа загалом становить ще одну їхню характеристику. Тепер події із будь-якої точки світу, особливо пов'язані із спалахом міжнародних конфліктів, стають предметом для обговорення планетарного масштабу. А у тих точках Землі, де до цього часу було відсутнє усталене бачення щодо конфліктантів, ще й відкривається активна арена для запеклого інформаційного протистояння. Адже на відміну від війни на полі бою, війна за уми може відбуватися далеко за межами фізичного простору битв. Показовим у випадку російсько-українського збройного конфлікту є кейс Африканського континенту, прихильність якого стає цінним ресурсом для підсилення власних позицій у світі. Так Африканським центром стратегічних досліджень у 2022 р. було зафіксовано атаку на акаунти нігерійських журналістів, від імені яких поширювалися брехливі наративи про війну в Україні. Всього було відслідкувано 766 неавторизованих повідомлень у Facebook, Twitter та LinkedIn [207].

Поширення соціальних мереж змінює характер сприйняття інформації користувачами. Кількість зображень у соціальних мережах почала збільшуватися з 2013 р. Дослідження компанії Еможі (2015) показує, що 92% користувачів Інтернету використовують піктограми, а 70% - знаходять їх ефективнішими для вираження власних емоцій [146, 225]. Так, головним словом року від Оксфордського словника у 2015 р. вперше став «Емодзі зі сльозами радості» [183]. Компанія CISCO прогнозувала, що до 2019 р. у 80% глобального Інтернет-трафіку домінувати буде відео. Цей факт має психолінгвістичне пояснення: 65% інформації може бути актуалізовано користувачем через три дні, якщо вона містила зображення; якщо інформація була представлена лише текстом, цей показник буде становити лише 10% [146, 439]. Прикладом чого може бути використання на сторінці

ТікТок МЗС РФ відео, яке дискредитувало Україну як сторону Мінських домовленостей.<sup>3</sup>

Соціальні мережі стають широким полем для проведення різного роду досліджень: такі дослідження можуть варіюватися від соціального до лінгвістичного чи бізнес-аналізу. Найбільш відомим випадком використання даних користувачів став кейс Facebook та аналітичної компанії Cambridge Analytics, яка незаконно використала дані 87 мільйонів користувачів. Цей кейс став ще більш резонансним через те, що у 2016 р. виборчий штаб Д.Трампа використовував послуги Cambridge Analytics [173].

Вищенаведені характеристики нових медіа у форматі соціальних мереж та загалом цифровий комунікативний простір дозволяють формувати систему із альтернативної арени та інструментів, в якій виникає поле для інформаційних протистоянь. Однак, варто зазначити, що їхній інструментарій дозволяє не менш ефективно просувати ідеї примирення.

З метою протиборства відомі випадки застосування медіа під час анти-владних протестів. Перші помітні приклади використання соцмереж для подібного виду протистояння були застосовані під час уже згаданого кейсу Арабської весни. Хоча дослідники цього питання і досі дискутують: чи дійсно роль нових медіа у революційних подіях була визначальною. Однак вони погоджуються із тим, що соціальні мережі полегшували здатність до комунікації та координації між активістами, зменшили вартість такої взаємодії, створили можливість для отримання відгуку в мережі, збору коштів й таким чином дозволили «зламати» протестну систему [236]. Завдяки цьому виникла думка, що соціальні мережі можуть бути інструментом для поширення та відстоювання демократичних цінностей, й боротьби з авторитаризмом. Але в рамках авторитарних систем їх можуть використовувати з метою більш ефективного контролю над населенням, шляхом моніторингу протестних настроїв, руйнування їх ще на етапі

---

<sup>3</sup> О реальном отношении Киева к Минским соглашениям. Говорит и показывает сам Киев. *TikTok*. URL : <https://vm.tiktok.com/ZM6ufMHRT/>



зародження. Вони також можуть бути використані, щоб спонукати до насильства, прикладом чого був «штурм Капітолію», чи жорстокі дії щодо мігрантів у Німеччині [230].

Справжнім фронтом для бойових дій соціальні мережі стають у випадку гібридних (обмежений збройний конфлікт) та асиметричних протистоянь. В даному прикладі навіть можемо стверджувати, що протистояння в інформаційному просторі займає основну позицію при такому типі конфліктів. Хоча навіть при конфліктах більш конвенційного характеру, когнітивний простір відіграє не менш важливу роль, адже навіть найбільш кривава сутичка не є війною, допоки про неї не створено розповіді [110]. А нові медіа стають одним із найпотужніших середовищ для змагання таких оповідей. В рамках віртуального середовища зброєю стають: соціально-когнітивний хакінг, імітація офіційних джерел інформації, експлуатація технологій, зокрема штучного інтелекту, ботів, та ін., всім відоме поширення дезінформації. Також можуть формуватися адаптивні пізнавальні мережі, коли завдяки мережевому характеру взаємодії вдається маскувати та швидко відтворювати акаунти, які були заблоковані через неправомірну діяльність. Тролінг, що передбачає за собою виконання ролі віртуального підбурювача в середовищі соціальних мереж. Тролі зазвичай з'являються там, де необхідно зруйнувати соціальну тканину учасників платформи і вивести проблемне питання, вигідне тролям, на рівень інформаційного приводу.

Крім того, соціальні мережі можуть ставати й предметом протистояння. Коли держави при наявності конфліктних інтересів, забороняють діяльність певної платформи на своїй території. Так Європейський Союз та США виголошують низку застережень щодо функціонування ТікТок, сервери материнської компанії якого знаходяться на території Китаю. Індія взагалі заблокувала додаток на своїй території [150].

В рамках повномасштабного збройного конфлікту комунікація через соціальні мереж набуває ще більших трансформацій. При наявності у

інформаційному середовищі всіх, вищенаведених викликів, виникає низка інших проблемних питань, пов'язаних із регуляцією подій, які відбуваються на землі із віртуальним виміром їхнього вираження. Це становить черговий виклик для сфери налагодження стратегічних комунікацій держави. На них впливає режим відступу держави від зобов'язань за міжнародними договорами, застосування гуманітарного права та часта зміна суб'єкта, який здійснює ефективний контроль над територією. Крім того Т.Авдєєва визначає, що платформи можуть впливати на війну завдяки таким факторам, як доступність прямого зв'язку із населенням; визначення розподілу сил між воюючими сторонами, особливо в контексті їх використання для рекрутингу та як джерел розвідданих. Війна все більше починає перетворюватися у шоу, яке транслюють наживо. Більше того, треба враховувати факт, що нові медіа розмивають кордони між владою та населенням, а взаємодія із зовнішнім світом є доступною не лише уповноваженим на здійснення зовнішньополітичних завдань. Тому дуже важливо зберігати баланс єдиного голосу в його широкому сенсі.

### **2.3. Система підходів та каналів комунікації про переговори в умовах російсько-українського збройного конфлікту**

На час початку збройного конфлікту між Україною та РФ, датою якого Верховна Рада визначила 20 лютого 2014 р., у сфері зовнішньої та інформаційної політики Україна керувалася передусім Конституцією, законом про «Засади внутрішньої та зовнішньої політики» у редакції 2010р. А також важливими документами були Стратегія національної безпеки (2012 р.) та «Доктрина інформаційної безпеки» (2009 р.). Крім того, у сфері інформаційної політики діяло приблизно 10 законодавчих документів [47, 14]. Хоча інформаційна безпека і згадувалася як один з елементів безпеки у Конституції, але у Стратегії національної безпеки (2012 р.) це питання переважно розглядалося із боку технічного забезпечення й констатації слабкості України в інформаційно-технічній сфері [162]. Когнітивний та



нарративний вимір інформаційної політики залишався поза увагою. Тож зіткнувшись з фактами російської агресії, підкріпленої дезінформацією та пропагандою, довелося в режимі реального часу налагоджувати систему інформаційної взаємодії.

Першою директивою в цьому напрямку було рішення РНБО «Про заходи щодо вдосконалення, формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки» від 28 квітня 2014 р. [47, 16]. Наприкінці 2014 р. було створено Міністерство інформаційної політики<sup>4</sup>. У тексті Стратегії національної безпеки (2015 р.) інформаційна безпека вперше розглядалася з позиції когнітивної складової, визначалися кроки для відповіді на загрози у даній сфері [159]. А у Воєнній доктрині України (2015 р.) [145, 12] та Доктрині інформаційної безпеки (2017 р.) [161] знайшов своє закріплення підхід до інформаційної політики через призму стратегічних комунікацій. Вже за оновленою Стратегією інформаційної безпеки (2021 р.) до них прагнули залучити широке коло державних структур та інституцій, особливо на рівні виконавчої влади [160].

Ще до початку повномасштабного вторгнення РФ українську інформаційну політику, окрім боротьби з пропагандою та дезінформацією, було доповнено питаннями реінтеграції, постали завдання підтримки зв'язку та інформаційної деокупації населення на територіях тимчасово окупованого Криму, Донецької та Луганської областей. Держава ставила за ціль руйнування нарративів про безповоротну анексію Криму та «громадянську війну» на території ОРДЛО. Також було зазначено про збільшення ролі соціальних мереж у інформаційному просторі як суб'єктів впливу [160].

Розпочалася робота над формуванням іміджу та бренду України на міжнародній арені, тобто активніше почали розвиватися такі складові страткому, як зв'язки з громадськістю та публічна дипломатія. Відбулися

---

<sup>4</sup> У 2019р. реорганізоване. Станом на 2023р. частину функцій виконує Міністерство культури та інформаційної політики.

відповідні реорганізації у Міністерстві закордонних справ [10]. У 2021 р. були представлені Стратегія публічної дипломатії України [147] та Стратегія зовнішньополітичної діяльності України [163]. Обидва документи приділили увагу інформаційно-цифровому просторові [160].

Питання інформаційної безпеки у доктринальних та засадничих концепціях РФ набуло свого глибшого розроблення у 2014 р. У Кремлі вже розглядали інформаційне поле як арену для можливого протистояння. Інформаційна могутність за Концепцією зовнішньої політики Російської Федерації 2013 р. належала до складових військової могутності держави [80]. Також у Воєнній доктрині РФ 2010 р. йшлося про завчасне проведення заходів інформаційного протиборства для досягнення політичних цілей без застосування військової сили, а в подальшому в інтересах формування сприятливої реакції міжнародної аудиторії на застосування військової сили [145, 227]. Воєнна доктрина 2014 р., яка прийшла їй на заміну, наголошувала на тому, що інформаційні методи використовуються перед військовими, а інформаційних вплив може поширюватися на всю глибину території супротивника [25].

Починаючи із 2010 р., РФ декларує за мету розвиток сил інформаційного протиборства, при цьому не конкретизуючи підпорядкування цих сил. А із 2014 р. Росія все більше приділяє уваги внутрішньому інформаційному простору. Відбувається поступове переведення його в повну підконтрольність Кремля [45].

А у Концепції 2023 р. вже йдеться про можливість навіть на інформаційні загрози відповідати асиметричними методами, тобто в порівнянні із текстом Воєнної доктрини (2014 р.) підхід стає більш агресивним. Одним із аспектів, що зазнав змін, постає поняття «м'якої сили». До тексту Концепцій зовнішньої політики РФ 2013 р. та 2016 р. вона потрапила у формулюванні, подібному до висловленого В.Путіним у статті «Росія та світ, що змінюється» [12]. «М'яка сила», однією із складових якої були інформаційно-комунікаційні технології, сприймалася не лише як



інструмент привабливості, але й як елемент, який можна використати протиправно та деструктивно [80]. Вочевидь, і сама Росія мала намір скористатися «м'якою силою» у підривних цілях. Тим не менш, у Концепції 2023 р. її замінили на завдання захисту традиційних російських духовно-моральних цінностей [154]. Як і в українських документах, відбулися зрушення у питанні медійного впливу. Якщо у зовнішньополітичній Концепції 2016 р. основна роль відводиться традиційним ЗМІ та підтримці їхньої діяльності за кордоном [153], то у 2023 р. мова йшла вже про цифрові інформаційні платформи та соціальні мережі як інструмент супроводу зовнішньої політики держави [154].

Відзначаємо, що інформаційна політика РФ не має визначеного єдиного підходу, як то українська, обравши напрямок стратегічних комунікацій. При значній централізованості державного управління ключовою відповідальною особою є президент, а в систему інформаційного впливу можуть бути залучені ледь не всі суб'єкти, на яких держава може вплинути. Тож імовірність проникнення у російське інформаційне середовище українських чи прозахідних наративів, присвячених переговорам, постійно зменшувалася, на відміну від ситуації в українських масових комунікаціях. Для ефективної організації яких необхідно враховувати більшу кількість деструктивних факторів.

Організація загальних систем інформаційного супроводу держави накладає свій відбиток і на інформаційну складову переговорного процесу. Однією із ознак комунікації про переговори загалом була залежність специфіки інформування від переговорного формату та учасників.

Тож, якщо говорити про інформаційну складову переговорів у Женевському та Нормандському форматах, учасниками яких були лідери держав, їхні радники та представники Міністерств закордонних справ, то інформування відбувалося через вже наявні ресурси та майданчики. Значна частина комунікації відбувалася шляхом розміщення відповідних матеріалів на офіційних веб-сайтах інституцій. До прикладу текст Женевської заяви від

17 квітня 2014 р. знаходимо на веб-сайті МЗС України[48]. Низку стенограм із позицією президента та міністра закордонних справ Росії можна знайти на відповідних сайтах даних установ. Однак, варто відзначити, що офіційні сайти РФ характеризуються більшою скрупульозністю та систематичністю у інформаційному наповненні. На сайті українського МЗС вкладка та теги адресовані агресії РФ з'явилися відносно недавно (2020/2022). Лише окремі інтерв'ю та виступи міністрів розміщуються у форматі прямої мови, що може стати підґрунтям для викривленого трактування слів українських дипломатів.

Із 2014 р. активно почав розвиватися напрямок цифрової дипломатії. Акаунти лідерів та міністерств закордонних справ ставали популярними майданчиками для спілкування із суспільством. За даними дослідження Твіттер-дипломатії (2014 р.) частка підписників МЗС України(@MFA\_Ukraine) в цьому році зросла в 11 разів, а кількість підписників англomовного профілю В.Путіна (@PutinRF\_Eng) збільшилась у п'ять разів. Але переговори не стали тут ключовими темами. З кількісного дослідження слів, які найбільш вживалися лідерами, лише у Павла Клімкіна на «хмарі слів» помітний іменник «agreement» (угода) [236]. Однак, у 2016 р. хештег #Steinmeier, став одним із найбільш вживаних [234]. Дані цього ж дослідження повідомляють, що з 2016 р. російським дипломатам було рекомендовано не публікувати дописи від власного імені, тому соціальні мережі РФ є підсиленням лінії офіційних веб-сайтів і переважно характеризуються канцеляризмами у мовленні [233].

Український сегмент соціальних мереж навпаки посилюється, й формат комунікації в них має більш персоналізований характер. У 2022 р. значно зросла популярність президента В. Зеленського у середовищі нових медіа (7 місце за кількістю підписників у Твіттер у 2022 р.), які він, зокрема, використовує для просування Формули Миру, запропонованої на зустрічі G20 у 2022 р., або ж реакції на «мирні плани» від третіх сторін [233]. Переговорну тематику періодично використовує член української делегації



на переговорах з РФ у березні 2022 р., радник керівника Офісу Президента М. Подоляк. Аналіз його акаунту у Твіттер за лютий-березень 2023 р. показав, що незважаючи на те, що минув рік після зустрічей у Стамбулі та Білорусі, тема перемовин не зникла з його профілю [93]. Але дописи, які торкаються переговорів з РФ, переважно несуть негативний, заперечний характер.

Однак, така ситуація існувала не завжди. У 2019 р. під час активного обговорення в українському суспільстві «формули Штайнмайєра», сам президент В. Зеленський визнав проблеми із інформаційним супроводом. «Я впевнений, що більшість людей, яка там була (на акціях «Ні капітуляції – ред.), прийшла тому, що не було комунікації зі мною»[41]. Разом з тим, не тільки команда В. Зеленського намагалася комунікувати питання довкола переговорного процесу через нові медіа. Аналіз Facebook сторінки П. Порошенка, зроблений ВоксУкраїна, показав, що протягом трьох років тут збільшувалася кількість таких слів, як: «санкції», «договори» - в три рази, «Росія», «Мінськ» - в два рази між 2014 р. та 2017 р. [175].

Окремим не менш важливим треком, були переговори на рівні ТКГ. Послідовно про перебіг цих зустрічей повідомляла на своїх ресурсах ОБСЄ, у структурованому та доволі нейтральному стилі.

З боку російської сторони простежується, що повноваження коментувати переговорний процес у складі ТКГ належали лише Б. Гризлову. Адже навіть інформація про представників російської сторони у складі ТКГ не визначається особливою поширеністю. Публікації, які знаходимо у соціальних мережах Української делегації, посилаються переважно на главу делегації або ж прес-секретаря В.Путіна Дмитрія Пєскова [166]. Окремих ресурсів, подібних до українських, у російській делегації не простежується. За аналогією до української делегації, у 2021 р. в мережі Telegram, створили свої ресурси так звані ЛНР, ДНР. Однак за своєю тональністю дані акаунти нічим не відрізняються від традиційних пропагандистських ЗМІ.

Торкаючись кейсу діяльності української делегації то, впродовж перебування Л. Кучми на посаді очільника, основним ресурсом для інформації про перебіг роботи ТКГ була сторінка Д. Оліфер у Facebook, де із 24 лютого 2015 р. по 20 лютого 2020 р. систематично з'являлися відповідні публікації[40]. Сам Л.Кучма не надто часто коментував даний процес, його архівних інтерв'ю у відкритому доступі знаходимо обмаль. Вищою активністю щодо інформування про деталі процесу відзначалися представниця України у гуманітарній групі ТКГ: Ірина Геращенко (2014-2019 рр.). Пані Геращенко зокрема використовувала можливості власної сторінки у Facebook.

Із 2017 р. активність зустрічей у Нормандському форматі зменшувалася. Спроба розблокувати цей процес не дала довготривалих результатів. У зв'язку з цим активізувала свою діяльність Тристороння контактна група. Представників, які входили до делегації України, почали призначати Указом президента України, а не нотами МЗС, як це було раніше, що зробило особистості переговорників більш публічними. З одного боку, це показувало ширшу демократичність, адже населення мало шанс дізнатися своїх представників одразу, але, з іншого боку, виявляло період нестійкості у сфері кадрових призначень, що ставало підставою для компрометації української сторони. М.Гончар у статті для газети «Український тиждень» характеризував дані події як стан хаосу, що може призвести до юридично правового безладу найближчим часом [35].

В процесі підбору кандидатів до складу ТКГ не обійшлося і без резонансних для українського інформаційного простору подій. У серпні-вересні 2020 р. інформаційним приводом стали контраверсійні вислови (стосовно української позиції) В.Фокіна, котрий на той час обіймав посаду заступника голови Української делегації в ТКГ. Його навіть було запрошено на слухання Комітету Верховної Ради з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування для пояснення своєї позиції [68]. Його кейс вказав на серйозні виклики у



інформаційному супроводі діяльності ТКГ. А також ще раз підтвердив факт існування проблеми трактування Мінського процесу в українському інформаційному полі, відсутності загального розуміння позиції України у цьому процесі, не кажучи вже про впливи іншої сторони.

До вирішення цих проблем була спроба залучити О.Арестовича. За його словами, він зайняв посаду «радника з інформаційної політики української делегації в ТКГ» та діяв на волонтерських засадах [76]. Включення О.Арестовича до діяльності ТКГ можна відзначити появою офіційних інформаційних каналів Тресторонньої контактної групи у сегменті нових медіа, які не були прив'язані до профілю конкретної особистості. Також тут можна було ознайомитися із ключовими документами Мінського процесу. Окрім повідомлення про результати засідань, подібних за стилем до звітів ОБСЄ, відбувалися спроби розмежування російського та українського підходу до процесу перемовин. Радник з інформаційної політики брав на себе завдання роз'яснення деяких термінологічних аспектів, до прикладу: «дорожня карта» (російська назва документу, представленого на розгляд ТКГ) та «план дій» (українські пропозиції для розгляду в ТКГ) [3]. Проте невизначеність посадового статусу особи, яка мала повноваження (за словами самого О.Арестовича) «єдиного голосу», щодо інформування про діяльність Української делегації в ТКГ, залишало простір для спекуляцій й викликало критику з боку окремих представників української громадськості.

Ще однією специфічною ознакою інформаційного супроводу переговорного процесу для вирішення російсько-українського конфлікту, була стихійна поява у засобах масової інформації текстів документів, які мали б бути ухвалені за столом переговорів, або торкалися процесу переговорів. Так Мирний План Петра Порошенка, після усного оголошення на інавгурації 7 червня 2014 р., потрапив у мережу 20 червня того ж року у вигляді фотографії листа А4, на якому був надрукований текст плану російською мовою та зроблені помітки синьою кульковою ручкою, хоча були

й офіційні версії, однак подібний витік все ж таки негативно відзначався на іміджі документу [91].

Одна із версій пояснення формули Штайнмайера, принаймні в українському медіа сегменті, існує як фото листів до міністрів закордонних справ України та РФ [171]. Офіційної версії даної формули, запропонованої Ф.В. Штайнмайером, так і не було. А тексту, розміщеного прес-секретаркою Л.Кучми, погодженого ТКГ, вочевидь, виявилось недостатньо, без додаткових пояснень з боку влади, щоб проінформувати населення [40]. До того ж 17 листопада 2021 р. міністерство закордонних справ РФ публічно представило тексти листування із представниками Німеччини та Франції, що є не тільки порушенням дипломатичних норм, але й показує, яким чином Росія формулювала засоби інформаційного тиску, аби дискредитувати Нормандський формат [100]. Завдяки такому поширенню ініціативи ставали предметами інформаційного тиску, а документи - об'єктами для різних трактувань, що ще більше ускладнювало процес, який і без того значним чином формувався як змагання наративів.

У 2019 р. в українському політичному середовищі проблематика переговорів та вирішення конфлікту стала предметом надмірної політизації в ході президентської та парламентської виборчих кампанії. Кандидати, які отримали найбільше підтримки від виборців, В.Зеленський [115] та П.Порошенко [113] у текстах своїх політичних програм торкалися завдання вирішення конфлікту. Окрім цього, у 2019 р. з'явилася також пропозиція відома під назвою «План Медведчука», або ж «План Опозиційної Платформи за життя» [114].

Переговори, які відбувалися у лютому-березні 2022 р. між делегаціями України та РФ, навпаки не були обділені медійною увагою й впродовж березня становили одну із ключових тем для обговорення. Основну функцію із інформування громадськості, як було сказано, взяв на себе М. Подоляк, знову ж таки радник Голови Офісу Президента України А.Єрмака. Впродовж місяця переговорів між делегаціями, він майже щоденно пояснював стан



справ за переговорними столами, реагував на інформаційні приводи, до прикладу публікацію журналом Financial Times пропозицій російської сторони [95]. Ключові пункти української позиції на той час були доволі зрозумілими: припинення вогню, виведення військ РФ, створення гуманітарних коридорів. Звичайно дискусії могли б виникнути довкола пропозицій, оголошених у Стамбулі, однак зважаючи на неуспішність цієї переговорної спроби, проведення діалогу в умовах невизначеності та активних бойових дій, їхній детальніший аналіз буде представлено у наступному розділі. Але концепцією, якій відтоді вдалося закріпитися українському комунікаційному просторі, стали «гарантії безпеки для України». На нею Офіс Президента працює й досі, щоправда відзначаємо потребу додаткових роз'яснень щодо кореляції чи відсутності такої між гарантіями безпеки та Формулою миру, особливо щодо змісту Kyiv Security Contract, щонайменше тоді, коли Україна реально приблизиться до їх практичного втілення.

## РОЗДІЛ 3. КЛЮЧОВІ ПІДХОДИ ТА НАРАТИВИ СТОРІН ЩОДО ПРОЦЕСУ ПЕРЕГОВОРІВ ТА ЇХ РЕЗУЛЬТАТУ

### 3.1. Женевський переговорний формат як виявлення протилежних підходів до переговорів

Зустріч у Женеві 17 квітня 2014 р. стала одним із перших форматів, де міністри закордонних справ Росії та України зібралися за столом переговорів. Відбулася вона через два місяці після інтервенції РФ на територію Криму.

Хоча дискусії, які існували довкола можливості проведення переговорів для врегулювання конфлікту, наповнили інформаційний простір ледь не одразу після втечі В. Януковича. Характер цих обговорень, гадаємо, значним чином вплинув як на специфіку переговорів у Женеві, так і на рішення, які були прийняті за результатами цієї дискусії. У зв'язку з цим часові рамки Женевського переговорного процесу нами визначаються дещо ширше. Датою початку визнаємо 24 лютого 2014 р., що пов'язано із появою в інформаційному просторі заяви МЗС РФ «По ситуації в Україні»[62]. Текст даної заяви крім загальної оцінки подій через призму РФ, містить перші спроби окреслити позиції Росії, врахування яких вона буде обстоювати в рамках переговорного процесу в Женеві. Кінцевою датою існування Женевського переговорного формату визначається 6 червня, саме тоді було сформовано новий переговорний майданчик, відомий як «Нормандський формат».

Специфікою інформаційного супроводу Женевського переговорного процесу стало те, що протиборство наративів виникало не лише довкола позицій сторін, та тлумачення прийнятих в результаті переговорів документів, з самого початку воно існувало довкола формату переговорів, статусу учасників та предмету конфлікту, який продовжував трансформуватися.



Українська сторона, яка після революційних подій переживала політичне ослаблення та зіткнулася з низкою проблем в роботі органів влади, силових структур та власних Збройних сил, на засіданні РНБО 28 лютого 2014 р. відмовилася від військового вирішення конфлікту. Таким чином, активізувала діяльність українська дипломатія. Представники України намагалися схилити Росію до переговорів у двосторонньому або ж багатосторонньому форматі за участі держав-посередників. Про що А. Дешиця казав: «Якщо російська сторона не хоче з нами спілкуватися, то необхідно говорити через посередників»[77]. Тож, Україна зробила спробу уникнути ескалації конфлікту. З іншого боку, вона проявила позицію держави, яка дотримується норм і принципів міжнародного права й надає перевагу дипломатичному способу вирішення конфліктів. При чому із перших днів вторгнення росіяни заперечували причетність власних збройних сил до подій у Криму. Тож, в Заяві МЗС від 25 лютого 2014 р. міститься пропозиція відновити консультації в рамках Українсько-Російської міждержавної комісії [53]. А 1 березня, коли Рада Федерацій надала В.Путіну дозвіл на використання збройних сил на території України [125], український представник в ООН Ю.Сергеев на позачерговому засіданні РБ ООН закликав до використання механізму консультацій в рамках Будапештського меморандуму [222].

Представники української дипломатії з метою потрапити в інформаційне поле РФ із підкреслено мирними ініціативами, декілька разів у інтерв'ю для російських видань зазначали про необхідність діалогу. Повторював дану тезу А.Дешиця у своєму включенні для CNN, 11 березня 2014 р.: «Україна ще раз підтверджує готовність до негайного обговорення ситуації в Автономній Республіці Крим з РФ на двосторонньому рівні» [240]. За даною цитатою в.о. міністра закордонних справ помітно, що як предмет переговорів Україна намагалася закріпити проблематику вторгнення на територію АР Крим, а сторонами конфлікту в усвідомленні української сторони були визначені: РФ та Україна.

Формат переговорів, який пропонували Росії Україна та Захід не знайшов відгуку серед представників РФ. Кремль був менш зацікавленим у пошуку переговорного рішення на даному етапі конфлікту, перебуваючи на більш вигідних позиціях з боку сили. Відносна успішність реалізації сценарію по анексії Криму, на який світова спільнота відреагувала винятково санкційним та дипломатичним тиском, підживлювали інтереси Москви до формування викривленого погляду на конфлікт та формат ймовірних майбутніх переговорів. Пропонуючи власний сценарій розвитку подій та шляхів подолання «української кризи». Росія сподівалася так само легко встановити контроль над Україною та мати важелі впливу, щоб залишити Україну у власній політичній орбіті.

По-перше, для Москви не існувало конфлікту між Україною та РФ. Відповідно Росія не вважала доцільним проведення будь-яких переговорів з Україною за посередництва чи без. У одному зі своїх інтерв'ю С. Лавров казав: «Якщо закликати Росію вести переговори з Україною, то про що?» [105]. Натомість РФ запропонувала створити Групу підтримки для України. Суть цієї ініціативи полягала у формуванні групи держав, які зобов'язувалися “заохочувати українців” провести низку реформ. Серед цих реформ РФ виділяла:

- необхідність звільнення адміністративних будівель;
- підготовку нової федеральної конституції, за якою Україна обирала нейтральний військово-політичний статус, російська мова була б визнана другою державною, регіони отримали право обирати органи законодавчої та виконавчої влади, заборонялося втручання у справи церкви;
- визнання результатів референдуму, проведеного в Криму 16 березня 2014 р.
- також у тексті цієї Заяви РФ окреслила сторони, які могли б стати гарантами для України, а саме РФ, ЄС, США та РБ ООН [137].



Росія пропонувала вести переговори не з Україною, а навколо «українського питання» із залученням більш потужних стейкхолдерів. Питання Криму за цим сценарієм загалом виносилося за дужки, як таке, що має лише два варіанти: *визнання факту від'єднання або ні*. Втім жоден з них не дозволяв зупинити процес анексії півострова.

Цілком зрозуміло, що Україна відкинула дану ініціативу, а змагання наративів щодо формату переговорного процесу продовжувало циркулювати довкола попередньо заявлених позицій.

Більше того, 27 березня 2014 р. ГА ООН підтримала резолюцію «Територіальна цілісність України» [198]. У зв'язку із цим РФ розуміє, що реалізувати «план максимум» (анексований Крим та підконтрольна Україна) методами дипломатичного тиску та створенням військової загрози не вдається. Тому вона обирає курс на подальшу ескалацію конфлікту.

Із початку квітня 2014 р. проросійські протести, які до цього відбувалися на території південно-східних областей України, перетворюються у спроби збройного захоплення адміністративних будівель. Особливо інтенсивні зіткнення відбуваються у Харкові, Донецьку та Луганську. І коли у Харкові вдається нейтралізувати сепаратистські налаштовані сили, то на території Донецької та Луганської областей протистояння між центральною владою та направленими з Росії лідерами «русской весни» лише посилюється. Крім того, РФ створює на українсько-російському кордоні скупчення військ. Тепер можемо говорити, що російсько-український конфлікт із протистояння довкола Криму перетворюється у збройний інтернаціоналізований конфлікт на території Донеччини та Луганщини. У відповідь на який РНБО розпочинає АТО [86].

Проте Росія продовжує підтримку дискурсу, в якому заперечує свою причетність до конфлікту, натомість готова запропонувати кроки, щоб «допомогти українцям». Однак, Заява МЗС РФ від 7 квітня 2014 р. містить більш помірковані вимоги: конституційну реформу, федералізацію, нейтралітет та особливий статус російської мови [61]. У своєму інтерв'ю 11

березня 2014 р. С.Лавров також вводить категорію легітимності - як причину відмови від переговорного формату за участі України та РФ, як сторін конфлікту, однак питання діалогу за участю України в цілому не заперечується: «Ми на таку зустріч готові при розумінні, що справа повинна йти не про те, щоб Захід спостерігав за тим, як ми будемо розмовляти з Україною, й тим самим мати здатність заявити, що начебто ми легітимізували цю владу» [71].

Для України, яка стояла перед загрозою збройного протистояння, інспірованого РФ, спроба зупинити ескалацію конфлікту шляхом переговорів набула навіть більшого значення. Крім того, що існувала низка питань, пов'язаних із анексією Криму та загостренням сепаратистських рухів на Донбасі, залучення РФ до дипломатичного процесу зберігало шанс провести у травні президентські вибори, котрі б поставили крапку у маніпуляціях питанням легітимності нової української влади. «Допоки між Росією та Україною існує діалог, вірогідність військових дій є невисокою», - коментував А.Дешиця процес підготовки до зустрічі у Женеві [2].

Тому український підхід до предмету переговорів, під тиском військового вторгнення з боку РФ на територію східних областей, зазнав змін - тепер ключовим завданням було забезпечити перемир'я й не створити приводів для РФ ввести свої війська на схід України. Такий предмет влаштував РФ, адже вона цілком «правомірно» могла покласти на стіл переговорів ті вимоги, які оприлюднила у попередніх заявах. Завдяки цьому організацію переговорів вдалося зрушити з мертвої точки.

Однак, погоджуючись на переговори в Женеві, Кремль намагається ще більше підлаштувати їх на свою користь й робить спробу змінити склад учасників процесу. З метою закріпити за собою статус посередника у «внутриукраїнському конфлікті». РФ запропонувала дозволити «ключовим представникам південно-східних регіонів за необхідності бути присутніми на майбутній зустрічі міністрів закордонних справ»[30]. Проте напередодні переговорів у Женеві Верховна Рада України на рівні Постанови «Про



ініціативу міжнародних переговорів щодо деескалації ситуації навколо України» заперечила таку можливість, наголосивши, що «у переговорах Україну має представляти єдина офіційна повноважна делегація» [124]. Також у тексті цієї постанови були закріплені ключові позиції України перед зустріччю у Женеві, які переважно стосувалися вимог до РФ припинити застосування різних інструментів для дестабілізації ситуації в Україні та посягання на територіальну цілісність. Відбулася спроба повернути питання виведення російських військ з території АР Крим до порядку денного. А також поставлений наголос на тих питаннях, які не можуть бути предметом міжнародних переговорів, адже належать до внутрішньої компетенції України[124].

Таким чином, переговори в Женеві між міністрами закордонних справ США, ЄС, України та Росії самі стали предметом дипломатичного торгу між Україною та Західними державами, з одного боку, та РФ, - з іншого, ще до початку їх проведення. Розбіжності, які виникли довкола визначення об'єкту конфлікту, предмету переговорів та статусу учасників вказували на штучність наявної конфліктної ситуації, інспірованої однією стороною. Вихід із неї ускладнювався насамперед через спроби РФ шляхом дискурсивної рамифікації та силового тиску сформувати додатковий вимір конфлікту, на розв'язання якого, в результаті, й були спрямовані переговори у Женеві 17 квітня 2014 р. Адже Заява, сформована за підсумками женеvської зустрічі, не давала відповіді щодо модальностей взаємовідносин між Україною та РФ, а була направлена на вирішення суперечностей всередині України. При цьому не вдалося чітко визначити відповідальних за виконання переговорного рішення, а проблематика окупації Криму загалом не потрапила до тексту документу [48].

Уже перші коментарі сторін за підсумками переговорів вказували на те, що реалізувати Женевські домовленості буде складно, якщо взагалі можливо. С. Лавров ключові акценти зробив на політичній частині заяви та підкреслив, що “кризу повинні врегулювати самі українці”, але перший крок

назустріч належить зробити представникам влади у Києві. Також російський міністр намагався розширити поле політичної частини, вказавши на необхідності виконання положень, запропонованих представниками Південного-Сходу України [30]. Примітно, що положення ці збігалися із текстами пропозиції РФ на створення Групи Підтримки для України та Заявою МЗС РФ від 7 квітня. Хоча текст Женевської Заяви містив лише загальні положення щодо початку національного діалогу.

Іншим проблемним питанням було сприйняття того, хто ж має роззброюватися. Представник російської дипломатії вказував, що таке роззброєння повинно відбутися по всій країні, але в першу чергу зброю мають здати ті, хто брав участь у революційних подіях взимку 2014 р. А.Дешиця у відповідь на питання щодо роззброєння «Майдану» назвав даний вид громадянського протесту легальним, також він вважав, що пріоритетним кроком є здача зброї нелегальними збройними формуваннями сепаратистів, що б дозволило проведення повноцінного національного діалогу [42]. Представники самих же сепаратистів загалом відкидали положення Женевської Заяви, й висували низку додаткових вимог.

У свою чергу сторони обмінювалися взаємними обвинуваченнями щодо неналежного виконання Женевської заяви [57], а С.Лавров почав звертатися до Угоди 21 лютого, яку Україна також мала би виконати [70]. Хоча це ніяким чином не сприяло динаміці врегулювання конфлікту, а заклик МЗС України зустрітися у складі США, ЄС, Росія, Україна та ОБСЄ не знайшов відгуку в закордонних столицях.

Важливим елементом Женевської заяви, що вплинув на подальші модальності розв'язання конфлікту, стало запровадження моніторингової місії ОБСЄ. Більше того, відчувши на собі тиск з боку представників сепаратистських угруповань та помічаючи слабкість Женевської заяви, як інструменту вирішення конфлікту, голова ОБСЄ Д.Буркхальтер 12 травня 2014 р. пропонує Дорожню карту на виконання Женевської заяви [181]. Ця пропозиція з'являється на тлі появи у російському дискурсі тематики



«введення російських миротворців» на територію Донецької та Луганської областей [17]. Пропозиції Швейцарії склалися із чотирьох частин: «припинення насилля, роззброєння, національний діалог та вибори»[180].

В.Путін на зустрічі з представником ОБСЄ, знову ж таки, виділяв переважно політичну частину процесу. Українська сторона перебувала на позиціях того, що діалог не можна вести з терористами. Також своє схвалення вона надала ініціативам, які сприятимуть національному діалогу, виконанню мандату ОБСЄ і проведенню виборів 25 травня 2014 р. Спроба втілити дорожню карту Буркхальтера була одним із останніх кроків на врегулювання конфлікту в Женевському переговорному форматі. Вже на прес-конференції від 7 травня В. Путін повідомив про участь А. Меркель в процесах вирішення конфлікту [63].

### **3.2. Мінський переговорний процес як конкуренція наративів**

Основи Мінського переговорного процесу було закладено 6 червня 2014 р. на зустрічі президентів України, Росії, Франції та канцлера Німеччини у Нормандії. Зустрічі Нормандської четвірки відбувалися не лише між лідерами держав, а також на рівні міністрів закордонних справ, заступників міністрів та радників президентів. А також зі створенням Тристоронньої контактної групи за участі представників України, ОБСЄ та Росії - 19 червня 2014 р. Саме в рамках Мінського переговорного процесу впродовж 8 років відбувалися спроби врегулювати конфлікт аж до лютого 2022 р. Мінський переговорний процес був найбільш тривалим у часі, із відомих нині форматів. Завдяки його діяльності вдалося погодити Мінський протокол від 5 вересня 2014 р.[122], Меморандум до Мінського протоколу від 19 вересня 2014 р.[88], Комплекс заходів щодо виконання Мінських угод від 12 лютого 2015 р.[79], що були базовими угодами для врегулювання суперечностей. 9 грудня 2019 р. лідери Н4 також ухвалили набір домовленостей, відомий як «Загальні узгоджені висновки Паризького саміту

в Нормандському форматі» [49]. Добитися повноцінної реалізації жодного із зазначених документів не вдалося.

Довкола Мінського процесу уже не існувало дискусій про предмет переговорів. Зусилля цього майданчика були чітко спрямованими на розв'язання конфлікту на Сході України. Однак, зважаючи значний проміжок часу, який охопив існування цього формату, довкола нього вдалося сконструювати низку наративів. Подібно до Женевського переговорного процесу зберігалися розбіжності щодо характеру конфлікту та статусу його учасників. Дискурс сторін часто розходився у питаннях інтерпретації: значущості переговорних форматів, функції Мінських домовленостей, міжнародно-правового статусу ухвалених документів, послідовності та повноти виконання пунктів, прописаних у цих документах.

Для української сторони Нормандський Формат був процесом, у якому за посередництва Німеччини та Франції здійснювалися спроби врегулювати конфлікту між Україною та Росією, яка справляла вплив на конфлікт через повністю їй підконтрольні сепаратистські утворення. У заяві міністерства закордонних справ України у зв'язку з річницею Паризького саміту лідерів країн «Нормандського формату» зазначалося, що «Україна вдячна Німеччині, Франції та ОБСЄ за активну посередницьку роль у врегулюванні конфлікту...»[56]

Росія сприймала Нормандський Формат як структуру, «яка не може підміняти сторони конфлікту...лише може посилати політичні імпульси, враховуючи загальну сукупну вагу всіх чотирьох держав, нашу можливість та здатність впливати на процеси»[29]. Подібну оцінку у 2022 р. давав і Д. Козак: «Учасники... нормандської четвірки можуть лише давати свої рекомендації. Ми не можемо приймати якісь обов'язкові рішення» [196]. Тож представники Кремля, хоч і визнавали роль Нормандського формату як важливу, однак у їхніх дискурсивних практиках він не був основним майданчиком, на рівні якого можна було вирішити конфлікт. Натомість, повторюючи тезу про «необхідність внутрішньоукраїнського діалогу»,



провідна роль відводилася «Контактній групі та її підгрупам, тому що без цього формату ніяких остаточних рішень прийняти не можливо» [29]. Крім того, Москва називала формат «Контактною групою», або «мінським процесом», майже не використовуючи закріплену в офіційних документах назву формату «Тристороння контактна група» [88]. Завдяки такій термінологічній підміні РФ намагалася сформувавши враження про ТКГ, як майданчик, на якому домовляються не «три сторони», а ОБСЄ та РФ у ролі посередників, й Україна та представники невизнаних ЛНР/ДНР у ролі сторін конфлікту. «Затребуваними є антикризові зусилля ОБСЄ. Її представники за нашої підтримки координують переговори Києва та Донбасу в Контактній групі» [31]. Рік по тому, С.Лавров підтверджував дану тезу: «Ми й надалі готові виконувати посередницькі функції в рамках Контактної групи» [28].

Українська сторона надавала зустрічам у рамках Нормандського формату статус вищого політичного майданчику. Ключові рішення, за переконанням України, які матимуть шанс на виконання, могли бути прийняті лише на рівні глав держав Нормандського формату. Наголос на цьому зробив президент В. Зеленський у 2019 р.: «Чи хочемо ми завершення війни?... Сьогодні існує єдиний майданчик, де ці питання можуть обговорюватися на найвищому рівні. Це зустріч у Нормандському форматі» [65]. Подібної риторики Україна дотримувалася у 2021 р.: «Ми наполягаємо на необхідності чесної дискусії чотирьох країн Нормандського формату задля того, щоб оживити процес мирного врегулювання. Росія, Україна, Німеччина та Франція мають сісти за стіл переговорів. Бажано на рівні лідерів країн» [44].

В рамках дискурсу навколо переговорних форматів, Україна також час від часу вносила пропозиції щодо розширення Нормандського формату. Залучивши більше дружніх країн, до себе, або ж до порядку, заснованого на правилах, українська сторона, ймовірно, сподівалася збільшити тиск на Росію з боку впливових світових гравців. Восени 2014 р. на сайті президента України з'явилося повідомлення, що Україна пропонує американській

стороні повернення до Женевського багатостороннього формату [20]. Пізніше п'ятий президент розвивав цю ідею, повідомляючи про готовність керівництва ЄС долучитися до врегулювання конфлікту [129]. У 2016 р. існували також думки щодо реанімації та трансформації Женевського формату за участі США та Туреччини, задля обговорення питання Криму [41]. У своїй передвиборчій програмі В.Зеленський схилився до застосування механізму консультацій в рамках Будапештського меморандуму, тобто залучення Британії та США [112]. Це вказувало на наявність обмежених можливостей медіації Франції та Німеччини. РФ, натомість, не вбачала необхідності змінювати Нормандський формат, аргументуючи це тим, що якщо США зацікавлені у вирішенні конфлікту, вони можуть цьому сприяти і без «підміни механізму, який довів свою користь» [60].

До завдань Тристоронньої контактної групи українська сторона відносила вирішення переважно технічних питань, які б дозволили сприяти практичній реалізації погоджених лідерами Н4 положень. А основними домовленостями, щодо яких сторони ТКГ знаходили порозуміння були обміни полоненими, погодження режимів припинення вогню, втім вони регулярно порушувалися, та території для розмінування, щонайменше до 2020 р.[84] До того ж, майданчик ТКГ використовувався сторонами як простір для своєрідного політичного маневру, адже пункти, щодо яких не знайшли порозуміння лідери, зазвичай, передавались на рівень ТКГ. Таким чином, переговорний процес тривав, але при цьому вдавалося уникнути необхідності робити поступки чи приймати завідомо не вигідні для якоїсь зі сторін пропозиції, під ризиком зриву переговорів та переходу до гарячої фази конфлікту. Л.Кучма, який очолював українську делегацію в ТКГ у 2014-2020 рр. визначав діяльність цього майданчику як «Групи для контакту... у нас немає ніяких прав, у нас є тільки обов'язки зводити всіх і вся, і розв'язувати ті проблеми, які там є». Також на його думку, ТКГ доручили



підписувати Мінські домовленості (тип документу не конкретизовано – авт.), адже лідери Н4 «були переконані, що це не буде виконано»[177].

Хоча, мусимо визнати, що починаючи із 2020 р. ТКГ посилила власні позиції, як майданчик для обговорення шляхів виходу із конфлікту. Відбулося це через те, що зустрічі лідерів у складі Н4 не відбувалися, а на рівні ТКГ більшої уваги набули політичні аспекти, зокрема погодження Формули Штайнмайєра та кроків на її реалізацію, відбулися зміни у складі учасників формату, сторони намагалися просуватися шляхом подання пропозицій “Дорожньої карти” та “Плану дій”.

Разом з тим, протягом цього часу Україна категорично заперечувала щодо посередницької ролі Росії та участі представників невизнаних «ЛНР» та «ДНР». Головними аргументами проти цього були неприпустимість вести розмову з терористами, а також відсутність з боку України згоди на посередницьку роль РФ, яку остання собі приписала [223]. Утім, оскільки, представники сепаратистських утворень все одно постійно залучалися російською стороною, Україна теж включила до складу своєї делегації представників Донеччини та Луганщини, які проживали на підконтрольних Києву територіях. Але для того, щоб не надавати додаткової суб’єктності невизнаним квазі-державним утворенням, механізм їхньої присутності називали «консультативною радою».

Торкаючись питання способів представити функцію Мінських домовленостей або ж їхню мету, вважаємо за необхідне згадати ті пропозиції, на основі яких вони були створені. «Протокол за підсумками консультацій Тресторонньої контактної групи...» став поєднанням планів П. Порошенка та В. Путіна. П. Порошенко[118], здобувши перемогу на президентських виборах 2014 р. у своїй інавгураційній промові згадав про “Мирний План”, який мав би прийти на заміну Женевській заяві. Пропозиції П. Порошенка майже одразу стали предметом критики з боку Росії. С. Лавров заявляв, що односторонні плани не є ефективними, а також, що «Мирний план Порошенка» ігнорує Женевську заяву та принципи

відкритості [106]. Однак європейські представники підтримали ініціативу П.Порошенка. Тому переговори щодо можливого мирного плану продовжувалися. Імовірно, вони могли відбуватися впродовж тривалого часу, однак українська влада, не здобувши належних результатів від проголошення одностороннього 10-денного перемир'я, продовжила АТО. І наприкінці серпня з'явилася нагода вийти на російсько-український кордон. Але такий розвиток подій не влаштував РФ, частини російської армії було введено на територію України. У зв'язку з цим біля містечка Іловайськ українські військові були взяті в оточення. Це змусило українську сторону, під загрозою сили, сісти за стіл переговорів й відмовитися від деяких важливих формулювань «Плану Порошенка». Варто зауважити, що 3 вересня 2014 р. у публічному доступі з'явився «План Путіна по врегулюванню конфлікту на Україні» [120]. Припускаємо, що РФ зумовлено пришвидшила переговорний процес, аби використати його для отримання оперативної паузи, щоб посилити військову складову сепаратистів. Завдяки цьому у лютому 2015 р. вдалося добитися перегляду положень Мінського Протоколу та Мінського Меморандуму й встановити контроль над Дебальцевим.

Після чого РФ представляла «Мінський комплекс заходів» як безальтернативний шлях вирішення конфлікту. «Мінськ-2» був вигідним для Москви, адже за умови його виконання Росія змогла б поширити свій вплив на Україну без необхідності проводити військові дії. Однією із найбільш промовистих фраз, яка характеризувала позицію Росії стосовно Мінських домовленостей було використання В. Путіним афоризму «Нравится не нравится - терпи моя красавица. Надо исполнять, по-другому не получится» [130].

Українська сторона ставилася до функції Мінських домовленостей менш оптимістично. Хоча вітчизняним політикам і була притаманна теза про «безальтернативність Мінська», однак пов'язували її переважно із скороченням кількості загиблих, можливостями посилити обороноздатність.



Навіть після підписання Мінська-1 П.Порошенко сказав, що «мирний процес ще не став незворотним, тому необхідно тримати порох сухим»[66]. Мінські домовленості в Україні радше сприймали як інструмент стримування Росії, ніж договір, що здатен привести до миру у східних областях України. Досить часто функцію Мінських домовленостей визначали як засобу для збереження західних санкцій. «Попри все я вважаю, що Мінський процес робить важливу справу. Хоча угоди не виконуються Росією, вони працюють - тому що прив'язані до санкцій. Якби не було цих угод, не було б санкцій» [119]. Однак у 2019 р. представники нової української влади були більш критичними до «безальтернативності Мінська». Міністр закордонних справ України В.Пристайко висловився про те, що «Якщо чотири лідери знову зібралися і сказали: це реально не працює, то вони можуть поміняти Мінськ коли завгодно» [14]. В.Зеленський, даючи оцінку Мінським домовленостям, пропонував переглянути Мінськ, «адже якщо рухатися за наявним планом, то це триватиме 20 років, після чого може все повернутися» [75]. Вочевидь, той функціонал Мінських домовленостей, якого було достатньо раніше, все більше вичерпував себе. Хоча Росію його положення цілком задовольняли.

Варті на увагу також думки учасника переговорів в рамках ТКГ С. Гармаша, який вважає, що «для всіх гравців Мінськ-2 був і залишається (березень 2021 р. – авт. ) інструментом впливу на противників і партнерів. І тільки!» [32].

Продовження переважно російського нарративу про безальтернативність Мінських домовленостей пов'язано також із правовою характеристикою документів. Адже Росія активно просувала тезу про те, що Комплекс заходів щодо виконання Мінських угод від 12 лютого 2015 р. закріплений Резолюцією Ради Безпеки ООН. В.Путін навіть вважав, що це надало їм статус «норми права» [133]. Хоча відомі факти того, що під час голосування за цю резолюцію представниця США Саманта Пауер скептично висловлювалася щодо щирості намірів Росії виконувати Мінськ-2 [189].

Крім того, панівним у дискурсі РФ є звернення уваги саме на Комплекс заходів щодо виконання Мінських угод, в той час як Мінський Протокол та Мінський Меморандум, зазвичай, не згадуються у публічних виступах. Таким чином, Росія намагається зробити смислову підміну у вигідному для себе руслі, подавши Мінськ-2 як домовленості, що прийшли на заміну Мінську-1. Але як пише С.Гармаш, «Комплекс заходів по виконанню угод, не може скасувати самих угод» [32].

В Україні документи, ухвалені в Мінську, переважно називають «Мінськими домовленостями» - зазвичай під цим мають на увазі весь пакет Мінських угод. Однак інколи українські дипломати все ж таки роблять акцент на якомусь конкретному документі, як то Мінський Протокол [54] або нагадують, що необхідно виконувати «положення Мінських домовленостей від 5 та 19 вересня 2014 р. та 12 лютого 2015 р.» [58].

В Україні також наявне скептичне ставлення щодо міжнародної правомірності Мінських документів. У своїй риторичі офіційні представники уникають наголосу на Резолюції РБ ООН 2202 [218]. Вочевидь, це пов'язано з тим, що навіть розуміючи правову нікчемність договорів, підписаних під тиском, активно використовуючи даний наратив, українські представники могли спровокувати відмову РФ від участі в переговорному процесі, й це призвело б до ескалації навіть раніше, ніж це відбулося.

Питанням, яке становить один з найбільш складних аспектів інформаційного виміру Мінського переговорного процесу постає визначення послідовності виконання підписаних домовленостей. На відміну від Женевської Заяви у тексті «Протоколу за результатами консультацій Тристоронньої контактної групи...» було визначено «негайне двостороннє припинення використання озброєння» [122]. Таким чином, вдалося уникнути суперечностей щодо того, хто першим має виконувати безпекову частину, адже дотримуватися режиму припинення вогню та відведення озброєння мали б обидві сторони на взаємній основі.



Однак, іншим наріжним каменем стали дискусії довкола пріоритетності безпекових та політичних кроків.

Україна спершу наполягала, «щоб всі 12 пунктів синхронно і послідовно виконувалися» (2014 р.) [129]. Але після того, як Мінськ-1 був доповнений Мінськом-2 позиція української делегації схилилася до того, «що будь-яким крокам з політичного врегулювання має передувати очевидний і беззаперечний прогрес у безпекових питаннях» [18]. Натомість ініціативу щодо синхронності та послідовності виконання кроків перехопила РФ. Російська позиція базувалася на тому, що «спершу необхідно зробити так, щоб особливий статус був запроваджений на постійній основі в Законі та Конституції України» [29].

«Особливий статус» також став елементом гри політичних наративів, адже коли в РФ згадували про «особливий статус», то в Україні це називали «особливим порядком місцевого самоврядування».

Для того, щоб зрушити це питання міністр закордонних справ Німеччини Ф.В.Штайнмайер запропонував варіант поетапного введення в дію Закону «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей» [50]. Запропонований компромісний варіант закріпився в інформаційному просторі під назвою «Формула Штайнмайера». Точний варіант якої до 2019 р. залишався предметом переговорів на рівні ТКГ. Тривалий час формула існувала як своєрідний міф. На прес-конференції за результатами зустрічі Н4 у Парижі 9 грудня В. Путін навіть сказав, що там немає нічого змістовного, це просто формула, при чому така, яка не повністю відповідає, до речі, Мінським домовленостям [143]. А згоду Росії на цю формулу представляв як компроміс, суперечачи власній же тезі про «безальтернативність Мінських домовленостей».

Україна, яка тривалий час не погоджувалася із Формулою Штайнмайера для того, щоб розблокувати зустрічі лідерів Н4, все ж таки прийняла її. Хоча В.Пристайко коментував це таким чином, що «у вересні

2019 року, радники нормандської четвірки погодили не формулу Штайнмайера, а погодили інше чітке формулювання» [171]. Представники України також більший наголос почали ставити на необхідності проведення виборів відповідно українському законодавству. Зрозуміло, що такої відповідності важко було досягти при наявності нестабільної безпекової ситуації. Тому свого втілення у формі змін до закону «Про особливий порядок місцевого самоврядування...», погоджене 11 вересня 2019 р. формулювання так і не набуло.

Додатковий предмет розбіжностей виникав довкола питання амністії та порядку її надання. Україна не могла погодитися із «тотальною амністією», а РФ тиснула із необхідністю надання її, як одного з елементів виконання політичних вимог.

У спробах просуватися шляхом виконання Мінських домовленостей сторони намагалися розширити рамку їх втілення, залучивши додаткові зусилля. Серед ідей, які існували було запровадження Поліцейської місії ОБСЄ [53], Миротворчої місії ООН та/або ЄС [72]. У підсумку по жодній із цих пропозицій не вдалося дійти зближення.

Українська сторона, продовжуючи залишатися у Мінському переговорному процесі, паралельно вдалася до реалізації того, що В.Пристайко назвав «Формулою Зеленського», тобто намагалася більш активно рухатися шляхом реінтеграції [171].

Росія намагалася включити «українське питання» до порядку денного російсько-американських переговорів в Женеві у 2021 р., однак безуспішно [189].

Спроби реанімувати Нормандські зустрічі та активізувати роботу ТКГ, яка зупинилася на спробах погодити «План Кравчука» та «Дорожню карту» так званих «ЛНР» та «ДНР» на зустрічі президентських радників 10 лютого 2022 р., так і не зазнала успіху. Розбіжність у риторичі щодо подальших кроків А. Єрмака та Д. Козака вказувала на низку проблем, які накопичилися й звуження простору, щоб їх обійти. А на засіданні Ради Безпеки Російської



Федерації 21 лютого 2022 р. заступник глави адміністрації президента Росії доповідав, що «мінський переговорний процес зараз знаходиться «на нульовій точці» - на рівні 2015 р.». Ця дата фактично й позначила завершення Мінського переговорного процесу, коли В.Путін підписав укази про визнання незалежності “ЛНР” та “ДНР” [52].

### **3.3. Переговори в умовах повномасштабного вторгнення як спроба уникнути переговорних пасток**

Ні Женевському, ні Мінському переговорному форматам не вдалося виконати своїх функцій. Практика показала, що проведення переговорів довкола домовленостей, які учасники укладають керуючись короткостроковими цілями, не здатні стати ефективним інструментом для вирішення конфлікту. Однак стають тим ґрунтом, який гарно підходить для інформаційних війн та змагання наративів, які замість зближення позицій сторін, розводять їх ще більше.

Але після того, як 24 лютого 2022 р. В.Путін віддав наказ про початок “спеціальної військової операції”, Україна та РФ опинилися у тих умовах, які знову змусили їх сісти за стіл переговорів. Росія, допустившись помилки у планах швидкого захоплення України сподівалася, завдяки переговорному процесу “дотиснути” Україну, щоб та пішла на необхідні поступки. Українську сторону наявність наступу майже по всій лінії російсько-українського кордону та загроза з боку Білорусі, ризик захоплення столиці й відсутність рішучості надавати допомогу з боку західних партнерів вчергове ставили у скрутне становище та змушували погодитися на переговори з агресором.

Таким чином, сформувався новий переговорний формат в рамках російсько-українського збройного конфлікту. Серед перших змін, які приніс цей формат, можемо відзначити те, що Росія відкрито зайняла позицію

сторони конфлікту. При актуальному стані справ не було намагань посадити за стіл переговорів представників невизнаних псевдо-республік.

Пропозиція провести переговори в умовах повномасштабної агресії виникла майже одразу. 25 лютого президент В.Зеленський звернувся до президента Російської Федерації із пропозицією сісти за стіл переговорів [67]. Але у адміністрації президента РФ заявили, що В.Путін буде вести переговори лише, якщо Київ буде готовий проголосити нейтральний статус країни і відмову від розміщення озброєнь [22]. На подібні умови Україна просто так погодитися не могла, тому було прийнято рішення для початку організувати переговори у форматі зустрічі офіційних делегацій сторін конфлікту.

Перша із них відбулася 28 лютого 2022 р. на українсько-білоруському кордоні. Президент В.Зеленський, повідомляючи про дану ініціативу, майже одразу виразив своє скептичне ставлення щодо успіху даної зустрічі: «Скажу відверто, як завжди: я не дуже вірю в результат цієї зустрічі, але нехай спробують». Крім того, глава держави повідомив, що проведення переговорів відбуватиметься за відсутності попередніх умов [65]. Але насправді добитися проведення переговорів без попередніх умов фактично не вдалося. Цілі «спеціальної військової операції» були заявлені В.Путіним ще 24 лютого [132]. М.Подольак, радник голови Офісу президента, 26 лютого також висловився, що український погляд на переговори базується на тому, що вони мають стосуватися припинення війни проти України, яку розпочала Росія, і гарантій безпеки [22].

На основі цих позицій вдалося провести три персональні зустрічі сторін на території Білорусі (28 лютого, 3 та 7 березня), а також два раунди переговорів у Стамбулі: один із яких відбувався за участі міністрів закордонних справ (10 березня), а інший за участі офіційних делегацій (29-30 березня), крім цього відбувалися ще й зустрічі онлайн. Однак після завершення Стамбульського раунду, проведення переговорів почало втрачати свій сенс. Російсько-українська війна тривала, після відходу росіян



із північних областей України всьому світу відкрилася низка тяжких воєнних злочинів. Російські війська просувалися на території Донецької та Луганської областей, що залишало для РФ сподівання виконати принаймні деякі із цілей СВО - вихід на адміністративні кордони Донеччини та Луганщини.

Спроба встановити “швидкий мир” знову не вдалася, і навіть оперативні домовленості про дію гуманітарних коридорів часто порушувалися. Росія прагнула вести переговори з позиції сили, висувала Україні низку вимог, які, за словами керівника російської делегації В.Мединського, існували ще із 2014 р. Однією із основних вимог серед цього переліку була низка кроків, пов’язаних із закріпленням нейтрального статусу України та відмовою від вступу до НАТО [24]. Росіяни з самого початку намагалися дотримуватися стратегії дистрибутивних переговорів. Вони не висували жодних додаткових пропозицій, не публікували «планів дій для врегулювання конфлікту», як це було у 2014 р. Президент В. Путін загалом утримувався від коментарів, які б стосувалися даного переговорного процесу, його риторика трималася на звинуваченнях України у порушеннях Мінських домовленостей. Вочевидь, окремі вимоги, які були висунуті РФ на початку воєнних дій, використовувалися як зарезервовані для ймовірних поступок. Так голова делегації РФ В.Мединський зазначав, що «по денацифікації ситуація достатньо дивна, бо українські колеги... вважають, що на Україні немає ніяких нацистських утворень...» [24]. За результатами переговорів у Стамбулі М.Подольак, учасник української делегації, повідомляв, що росіяни вже не вживають формулювання щодо денацифікації та демілітаризації України [93]. Як поступка у процесі торгу виглядала російська ініціатива щодо «зменшення військової активності на Київському та Чернігівському напрямках» [146]. Крім того, ще до зустрічі 29 березня 2022 р., глава російської делегації повідомляв «за принциповими позиціями, на яких наполягає РФ, просування поки немає», наголошуючи на тому, що українська сторона прагне затягнути переговори [23].

Але на шляху втілення планів РФ виникло щонайменше дві перешкоди: перша - це дедалі більша складність із виконанням завдання захопити Київ; друга - це те, що українці внесли ініціативу «Договору про гарантії безпеки для України», пропонуючи доволі складну схему введення даного договору в дію, що не відповідало намірам РФ закінчити СВО за декілька днів. Більш активно про гарантії безпеки Україна почала вести мову із середини березня [96].

Сутність даного механізму полягала в тому, що країнами-гарантами безпеки у разі агресії, військового вторгнення, будь-якої спеціальної операції, наявності гібридної загрози не пізніше, ніж через 3 дні консультацій, буде надано військову допомогу, закриття неба... В свою чергу Україна погоджується на закріплення нейтрального статусу, відмовляється від вступу в НАТО, розміщення на своїй території воєнних баз чи військових контингентів, ядерної зброї, створення будь-яких інших видів зброї масового ураження. На проведення військових навчань зобов'язується отримувати дозвіл у країн-гарантів. Також українська сторона пропонувала ратифікацію «Договору про гарантії безпеки...» шляхом загальноукраїнського референдуму та погодження у парламентах країн-гарантів. Серед країн-гарантів українські переговорники пропонували: держави-члени РБ ООН, Канаду, Італію, Німеччину, Туреччину, Польщу, Ізраїль [135].

Українська сторона, розуміючи що перебуває у складній воєнно-політичній ситуації, намагалася розширити порядок денний переговорів, заручившись гарантіями і підтримкою від третіх сторін. Однак, залучення до договору інші країни значно розтягувало в часі його можливе укладення. Хоча деякі із країн у березні 2022 р. доволі швидко зголосилися бути гарантами, але далі риторики справа не дійшла, і навіть сьогодні переговори щодо таких договорів все ще тривають. Міністр закордонних справ Росії С.Лавров також пропонував включити Білорусь до країн-гарантів, але це швидше за все була спроба посилити позиції РФ, на випадок якщо б довелося таки укласти подібний документ.



Українська пропозиція, щоб населення голосувало за договір на референдумі також руйнувала стратегію «бліц-кригу», до того ж змушувала РФ відмовитися від одного із найсильніших своїх аргументів на переговорах - військового тиску, адже проводити референдуми в умовах воєнного стану забороняється законодавством України.

Іншим не вигідним для Росії пунктом стала українська спроба включити питання статусу ОРДЛО, як обов'язкових пунктів для подальших переговорів між президентами України та РФ, а питання Криму дипломатично вирішувати впродовж 15 років відповідно. Позиція Росії щодо цих територій після раунду переговорів у Стамбулі залишалася незмінною [11].

Факт того, що переговори із Білорусі, зручного для росіян майданчику перемістилися у Стамбул, показували, що вплинути на українців буде не так просто, адже формат двосторонніх переговорів було змінено.

Не додавали оптимізму щодо можливого успіху переговорного рішення результати зустрічі С.Лаврова та Д.Кулеби. Хоча С.Лавров і заявляв, що міністерська зустріч не є основним переговорним треком, все ж таки відсутність будь-яких домовленостей між сторонами вказувала на значну напруженість відносин. У зв'язку з чим Д.Кулеба напередодні зустрічі делегацій у Стамбулі заявляв: «Якщо ми побачимо, що настрої змінився, і вони готові до серйозної, предметної розмови та збалансованих домовленостей, то справа піде вперед. Якщо це буде знову повторення їхніх пропагандистських штампів за зачиненими дверима, тоді роз'їдуться так само, як з'їхалися». Такі думки Д. Кулеби до того ж, ще раз підтверджують дистрибутивну переговорну стратегію росіян [84].

Не маючи реальних намірів домовлятися на рівних, РФ розуміла, що продовжуючи домовлятися за запущеною в березні схемою, вони знову втягуватимуться у тривалий переговорний процес. При проведенні, раундів переговорів, які вимагали елементів публічності, було б щоразу важче пояснювати власному населенню, чому на жодну українську пропозицію

Росія не погоджується, але переговори не перериває. Крім того, певний час українці тиснули із пропозиціями провести зустріч на рівні лідерів держав, але В.Путін вочевидь не бажав погоджуватися на таку зустріч, де йому довелося б говорити про якісь поступки та компроміси. Тому основною тезою після Стамбулу з боку російської делегації було те, що вони врахували позицію Києва й будуть її розглядати. А переговорні зустрічі з цього часу відбувалися за закритими дверима.

20 квітня 2022 р. Д.Песков заявляв, що Росія передала Україні власну версію договору з чіткими формулюваннями, вчергове звинувачуючи українців у затягуванні переговорів та відмові від попередньо узгоджених позицій, крім того можливість зустрічі В.Путіна та В.Зеленського не було підтверджено. Президент України, коментуючи це питання, сказав: «Впевнений, нам нічого не передавали» [100]. Цим В. Зеленський фактично позначив завершення даного переговорного треку. Українська сторона спостерігала відсутність бажання РФ до миру на полі бою, а у своїй переговорній риторичі росіяни, вочевидь, так і не збиралися відходити від цілей війни, які не дозволяли українцям робити будь-які поступки.

Впродовж наступних місяців від президента України можна було почути, що він вбачає необхідність вести переговори персонально із В.Путіним для того, щоб вирішити конфлікт. Але після того, як Росія оголосила про часткову мобілізацію та провела референдум про приєднання територій окупованої Херсонщини та Запоріжчини, Указом РНБО від 30 вересня 2022 р. було констатовано неможливість проведення переговорів з президентом РФ В.Путіним [166].

З того часу стан справ не зазнав серйозних змін й обидві сторони, як основний інструмент взаємодії використовують військову силу. Можливість поновлення російсько-українських переговорів (двосторонніх чи за посередництва) також є малоімовірною, адже для обох сторін проблематика, яку ще більше розкрила повномасштабна війна виходить за рамки взаємодії Україна-Росія. Саме тому РФ повторює свою спробу



«вписати» врегулювання «української кризи» у питання взаємоіснування із Заходом, про що наголосив С.Шойгу на Пекінському оборонному форумі. Україна намагається посилити власні позиції, створюючи «групу друзів» довкола пунктів Формули миру, розглядати які РФ поки що не зацікавлена. Таким чином, «цілі спеціальної військової операції залишаються незмінними» [75], а «запиту (на переговори - авт.) від Росії (В.Зеленський - авт.) не бачить...в риториці бачить тільки нахабство» [129].



## РОЗДІЛ 4. ВПЛИВ СТЕЙКХОЛДЕРІВ НА ПЕРЕГОВОРНИЙ ПРОЦЕС ТА ПЕРЕБІГЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

### 4.1. Роль громадської думки в інформуванні про переговори

Вдаючись до аналізу ставлення населення до процесу переговорів в умовах збройного конфлікту між Росією та Україною, варто зазначити, що незважаючи на наявність достатньої кількості різних соціологічних опитувань; матеріалів, які б дозволили дзеркально порівняти думки жителів двох воюючих держав протягом існування конфлікту існує обмаль. Навіть ті аналітичні та соціологічні центри, які вважаються одними із найбільш авторитетних у своїх країнах, як то Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва[170], або Левада-центр у РФ[86] час від часу змінювали підхід щодо деяких питань та методів збору інформації. Поява чи зникнення окремих питань також дозволяють простежити певні тенденції трансформації поглядів на конфлікт.

Торкаючись українського контексту, також треба зазначити, що зміни були пов'язані із розвитком конфлікту. Із 2015р. опитування населення Криму та окремих районів Донецької та Луганської областей зазвичай не включалися у загальноукраїнські зрізи. Повномасштабне вторгнення також вплинуло на охоплення населення України.

Станом на 2014р. серйозних конфліктних настроїв серед громадян України не спостерігалось. У квітні 2014р. українці не підтримували будь-які форми відділення території України. До створення чи то незалежної держави на основі південно-східних областей, чи то їх відокремлення і приєднання до Росії більше 70% населення ставилося негативно. Щоправда, частка підтримки з рухом із Заходу на Схід зростала. Найбільшою вона була у регіоні Донбасу (Донецька та Луганська області), але навіть тут вихід власної області зі складу України і приєднання до іншої держави підтримувало лише 24,3% населення[174]. За дослідженням, проведеним службою Центру Разумкова у 2015 р. відсоток прихильників відцентрових рухів знизився ще більше й не досягав навіть 10%[105].



Крім того, ставлення українців та росіян одне до одного не було ворожим: станом на лютий 2014 р. 78% українців ставилися до Росії «дуже добре/ в основному добре», так само і 66% росіян у січні 2014 р. ставилися до України. Більшість населення обох держав підтримувало ідею, що Україна та РФ мають бути дружніми державами з відкритими кордонами, в Україні частка підтримки була навіть більшою[170]. Однак майже 10 років існування конфлікту змінило цю ситуацію, із 2014 р. ставлення українців до Росії починає погіршуватися. У лютому 2015 р. лише 24% українців та 34% росіян позитивно ставилися одне до одного, що становило найнижчий показник за 8 років. Один із найкращих показників взаємовідносин спостерігається у вересні 2019 р. Варто зауважити, що обидва місяці стосуються подій в рамках Мінського переговорного формату, адже у лютому 2015 р. відбулося підписання Комплексу заходів щодо виконання Мінських угод, а у вересні 2019 р. Україна погодилася на Формулу Штайнмаєра. Проте ризик та початок повномасштабної війни кардинально понизили рейтинг позитивного сприйняття і у липні 2022 р. лише 2% українців позитивно ставилися до Росії [137, 44].

Після збройної інтервенції РФ частка українців, яка підтримує відкриті кордони з Росією знизилася майже на 20%, в Росії також спостерігалися спадні тенденції, і хоча у 2019 р. ця думка знову почала набирати прихильність, зараз вона є вкрай не актуальною[137, 44]. У травні 2022 р. 75%[180] українців підтримувало повний розрив стосунків із Росією та заборону в'їзду росіянам на територію України, у лютому 2023 р. такої думки дотримується 67,3% населення[38]. (Див Додаток Б).

Однак, незважаючи на відсутність взаємної неприязні у 2014 р., українці та росіяни сформували зовсім протилежні погляди на конфлікт. Більшість українців характеризують конфлікт на Сході: як війну Росії з Україною (70,3% - 2014 [145], 65% - 2016 [139], 48,5 – 2018 [128] 40,2 – 2019 [39], 43,6% - 2020 [40]), або ж російську агресію проти України, з використанням бойовиків (45% - 2019 [176], 71,2% - 2021 [181]). Половина

росіян вважали, що війни між Україною та РФ не відбувається, російських військ немає на території України[139], характерним також було звинувачення США та Заходу, у 2021 р. напередодні повномасштабного вторгнення ця думка зберігала популярність (50% - 12.2021 [103], 60% - 02.2022 [168]).

Разом з тим, у 2015 р. росіяни підтримували надання збройним формуванням Донбасу допомоги та вважали, що невизнані «ЛНР» та «ДНР» повинні стати незалежними за цей сценарій розвитку віддавало підтримку 33% жителів РФ у лютому 2022 р. [168].

Переважає більшість українського населення негативно ставилася до незалежності «ЛНР» та «ДНР», найбільш популярним тут був сценарій повернення цих територій у склад України на довоєнних умовах, підтримку якого виражала половина населення України. З визнанням незалежності цими територіями погоджувалося менше 10% населення (Див. Додаток В). Також серед 13 варіантів кроків для відновлення миру на Донбасі найчастіше українці обирали: примус Росії до припинення втручання в конфлікт на Донбасі; успішну відбудову нормального життя на територіях Донбасу, контрольованих Україною; проведення законних виборів на територіях, контрольованих «ДНР» і «ЛНР»; надання особливого статусу цим територіям; військовий сценарій повернення контролю над цими територіями.

Але українці були не надто охочі приймати ті компроміси, на які вказувала РФ, посиляючись на Мінські домовленості. Хоча загалом рівень готовності до компромісів у грудні 2019 р. зріс. Тим не менш, такі варіанти компромісів, як «місцеві вибори на умовах бойовиків», «амністію всім учасникам бойових дій» та «згоду на формування місцевої поліції, судів та прокуратури» українці в переважній більшості відкидали. Трохи кращою була позиція стосовно «надання російській мові статусу державної», та «ухвалення закону про нейтральний статус України». У 2019 р. серед варіантів відповідей було запропоновано «прямі переговори з керівниками



самопроголошених республік», а роком раніше «припинення блокади «ЛНР» та «ДНР», які спершу набули популярності. Але думки населення щодо цих питань розділялися. Проте на середину 2021 р. налаштованість навіть на ці компроміси впала (Див Додаток Г).

Підтримуючи ідею тиску на Росію, українці покладалися на допомогу інших країн, хоча у 2016 р. 53% визнавали, що вона була недостатньою [88]. Передусім сподівання стосувалися США та ЄС [91]. А от станом на лютий-березень 2023 р., близько половини населення вважало допомогу достатньою, за винятком військово-технічної допомоги [38].

Впродовж 2015-2019 рр. як один із інструментів вирішення конфлікту на Сході, користувалося підтримкою впровадження міжнародної миротворчої місії. Українці прихильно ставилися до такого способу інтервенції, щоб владнати конфлікт, у 2018 р. міжнародну місію підтримували найбільше (див. Додаток Д). Серед держав, які могли б бути у її складі найчастіше звучали США, Канада та країни Балтії [146]. У росіян можлива місія ООН викликала швидше тривогу, ніж оптимізм. У березні 2014 р., коли соціологи ставили питання про підтримку миротворчих військ ООН і/або ОБСЄ, то близько 51% росіян вважали таке рішення негативним, хоча підтримували місії спостерігачів ООН та ОБСЄ, а найбільше висловлювалися за введення російських миротворців. Поява будь-яких інших військових формувань на території України їх достатньо непокоїла [142]. В подальшому дане питання росіянам не ставили.

Питання перемир'я або різного роду мирних домовленостей було найбільш актуальним серед соціологів в період між 2014 та 2016 рр. Але як і російські, так і українські опитування показували переважно недовірливе сприйняття укладених домовленостей, або ж визнання їхньої неефективності. На питання чи будуть сторони дотримуватися перемир'я негативно відповідало 54%(2014 р.) та 42%(2015 р.) росіян і 68%(2014 р.) та 52%(2015р.) звинувачували в цьому Київ [142]. Пізніше інтерес до подій в

Україні тут починає падати й пильний моніторинг відновиться лише із початком повномасштабної війни.

Наприкінці 2016 р. українці також розходилися в думках щодо результатів Мінських домовленостей, більшість вважала їх негативними, а 28,4% ставилися нейтрально [88]. Проте, треба зауважити, що більшість населення України була лише поверхнево знайомою зі змістом цих угод. І тільки 12% українців у 2022 р. підтвердили, що дуже добре їх знають. Загалом, в Україні стосовно питань встановлення миру побутувала думка, що мир за будь-яку ціну є неприпустимим, проте варто йти на розумні компроміси. До 2022 р. також значно зросла кількість тих, хто виступав за перегляд Мінських домовленостей (63% - за) [152].

Але з початком агресії РФ у лютому 2022 р. військовий сценарій став пріоритетним. Хоча, ще коли конфлікт перебував у стадії протистояння на сході України, більшість українців назвало зустріч Нормандської четвірки основною подією у світі 2019 року. Потрапило у список найбільш знакових подій і розведення сил на Донбасі. З чого можемо зробити висновок, що теза про «безальтернативність Мінських домовленостей» не відповідала поглядам українців на конфлікт, населення не сприймало усталені вимоги. Однак проявляло готовність підтримати інші гнучкі кроки, які здатні були б наблизити мир.

Населення РФ намагалося швидше відгородитися від конфлікту й виражало незмінну підтримку будь-яким діям влади відносно цих територій: росіяни сприятливо ставилися до паспортизації в ОРДЛО [47]. А рейтинги В.Путіна за цей період зберігають стабільно високі показники, при цьому ведення активних воєнних дій зазвичай сприяє їхньому зростанню [105].

В Україні навпаки, населення було більш критичним до своїх лідерів. В травні 2021 р. більшість населення України нічого не знало про зусилля президента В.Зеленського щодо розв'язання конфлікту на Донбасі [21]. У грудні 2021 р. 41,1% українців вважали, що В.Зеленський недостатньо



робить для повернення територій, 40,2%, що зовсім нічого не робить[109]. Хоча загалом населення обох країн взаємно критикує владу одна одної[138].

Тематика переговорів, за винятком зустрічі у Парижі 2019 р. повернулася у поле інтересу напередодні вторгнення. В той час більшість українців вважали, що переговори із Росією варто вести тільки за участі партнерів США та ЄС, 57,8% схвалювали цю ідею у грудні 2021 р. [152], 56,3% - у січні 2022 р. [110]. У процесі ведення переговорів у лютому-травні 2022 р. - більшість українців не підтримувала жодні поступки, а погодитися із нейтралітетом готові були не більше 14% на самому початку вторгнення. А у разі безуспішності переговорів 44% опитаних, за даними Фонду Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва пропонували звести їх винятково до гуманітарних питань[181]. У жовтні 2022 р. за даними КМІС навіть посилення енергетичного терору спонукало лише 10% українців підтримати переговори з РФ[104]. До січня 2023 р. за даними опитування для Національного демократичного інституту проведення переговорів заради досягнення миру підтримувало 29% населення, а 66% були проти[97].

У 2023 р. за дослідженням неурядової організації “ОПОРА” помітно, що протягом 2023 р. українці підтримали продовження бойових дій, незважаючи ні на що. Однак важливою для продовження боротьби, вважають наявність західної підтримки. У модальностях досягнення миру 58,1% підтримують Формулу Миру. Основною ціллю для українців є повне відновлення територіальної цілісності держави, тому більшість вважає можливими переговори з РФ лише за цієї умови. Стосовно прихильності до посередницьких зусиль третіх сторін, то 52,3% українців схвалюють їх, а найефективнішими посередниками визнають США та Німеччину[1].

Починаючи із вересня 2022 р. російський Левада-центр також розпочав моніторинг прихильності росіян до переговорного рішення(див. Додаток Е). За його даними бачимо, що більшість росіян прихильно ставиться до переговорів, але як пояснюють самі соціологи, групу

прихильників переважно становлять: жінки, молодь, жителі сіл, та респонденти, які використовують нові медіа як джерело інформації та противників політики В.Путіна. Однак, це можемо пов'язати із тим, що в питаннях не зазначалося жодних уточнень щодо типу переговорів, що могло б суттєво вплинути на рейтинг підтримки. І загалом, росіяни й досі виражають готовність підтримувати дії влади щодо війни в Україні, лише б це не зачіпало їх особисто[86].

Тож, можемо зробити висновок, що попередні спроби встановити мир, які не вдалися, все ж таки впливають на точку зору українців щодо майбутніх переговорів. Росіян війна та конфлікт загалом менше обходив, тому вони в даній ситуації схильні вірити владі в її виборі зовнішньої політики, впливає на це і жорсткий контроль над медіапростором. Тому, хоч і є прихильники переговорного рішення, так само багато хто підтримує продовження “спеціальної військової операції”. Тож найближчим часом населення навряд чи тиснутиме на владу, щоб та сідала за стіл переговорів, хоча відчуття втоми від війни таки дається взнаки й українців, до прикладу, знову схиляє до ідеї «розумних компромісів».

#### **4.2. Висвітлення переговорів у світових ЗМІ**

Медійний інтерес до більшості подій пов'язаний із наявністю яскравих поворотних моментів довкола них. Російсько-український збройний конфлікт та тематика пошуку переговорного рішення і ефективності попередніх мирних зусиль не стали винятком і з цього правила. Зазвичай переговори в контексті конфлікту на Сході України привертати увагу журналістів безпосередньо до, та після їх проведення, або ж у випадку зростання ризиків ескалації протистояння. Винятком із цього правила, звичайно, стає період повномасштабної війни, коли високий резонанс та значущість воєнних подій, призводить до того, що більшість з них потрапляють майже щоденно на шпальти світових видань. Так і тематика переговорів періодично створює та формує за собою інформаційні



приводи. Але дискусії у медіа відбуваються, зазвичай, довкола актуальних подій.

Відтак, обговорення Женевської заяви та переговорного процесу переважно тривало в квітні 2014 р. Зменшення подальшого інтересу до її змісту та специфіки, з одного боку, пояснюється недовідою даного інструменту врегулювання, а з іншого - доволі швидким переходом до іншого переговорного формату та появою Мінського протоколу та Мінського меморандуму.

Майже одразу після зустрічі у Женеві у світових ЗМІ почали з'являтися заголовки, присвячені цій події. Медіа надавали Женевській заяві характеристику як угоди, що спрямована на деескалацію напруження та відновлення безпеки громадян [241]. «France 24» назвало її угодою, яка покликана вирішити наявну кризу [222], так само «The Guardian» - написало, що - це був «негайний крок, щоб відвернути можливість війни у східній Україні»[242], зауваживши дещо більше значення, погодженого документу. Хоча, за повідомленнями про наявність переговорного рішення для врегулювання конфлікту слідували публікації, в яких звучали звинувачення щодо невиконання угоди сторонами та протесту сепаратистів стосовно цієї угоди[240]. Більшість із них стала відповіддю на слова міністра закордонних справ РФ про невиконання владою в Києві своїх зобов'язань. Москва показала оперативність власної інформаційної кампанії, адже незважаючи на те, що українська сторона розпочала впровадження окремих пунктів Женевської заяви, у світовій публіці формувалося враження, що обидві сторони відмовляються її виконувати. А статті видань «The Nation» та «Andalou Agency» показували спроби Заходу та України розвінчати цей наратив [224; 244].

Увагу також варто звернути на публікації у CNN та українському медіа «Дзеркало тижня»(хоча воно і не є світовим ЗМІ). Обидва матеріали представляють думки експертів стосовно результатів Женевської зустрічі, а поєднує їх загальний критичний погляд на Женевську заяву. Й. Форбіг із

публікації CNN вказував на те, що «Женевські переговори не принесли консенсусного рішення, а послужили, перш за все, платформою для Росії, щоб повторити її власні позиції». Проблемних елементів у даній Заяві на його думку було декілька: відсутність проблематики Криму, необхідності проведення президентських виборів в Україні (похибка, яку потім намагався виправити Д. Буркгальтер у «Дорожній карті ОБСЄ для впровадження Женевських домовленостей»), необхідності відвести російські війська від українського кордону та визначених термінів для виконання заявлених кроків [201]. В. Філіпчук із публікації «Дзеркала тижня» також наголошував на невідповідності підсумкових пунктів до заявлених Україною публічних директив, а от те, що РФ вдалося наповнити зміст Заяви важливими для неї пунктами підкреслив [13].

Таким чином, не тільки новинні матеріали про стан справ із виконанням Женевської заяви, а й перші спроби експертного аналізу даних угод в медіа вказували на сумнівну ймовірність їхньої імплементації. При цьому серед матеріалів Західних медіа, адже переважно вони висвітлювали переговори у Женеві, не знаходимо матеріалів, які позитивно описували результати зустрічі, чи вказували, що Женевська заява - єдиний інструмент для врегулювання конфлікту за аналогією із Мінськими домовленостями, що прийшли їй на заміну. Більше того, поруч із новинами про Женевські переговори часто звучали наративи про посилення санкцій ЄС та США щодо Росії, що опускало ще більшу тінь на успішність Женевської Заяви [245]. Ретроспективних поглядів у ЗМІ довкола цього документу знаходимо обмаль, зазвичай ключовим маркером, завдяки якому запам'ятався даний процес були не його результати, а учасники. Восени 2014р. і надалі, про «повернення до Женеві» говорили переважно через фактор участі у цих переговорах США, але мало хто згадував текст прийнятих 17 квітня документів [223].

Відмінну ситуацію, в світовому інформаційному просторі можна помітити довкола Мінського переговорного процесу та Мінських угод. Ці



документи та перемовини щодо їх втілення стали ключовою темою для майбутніх дискусій впродовж семирічної тривалості їхнього існування. Як можемо простежити, тема Мінських угод напередодні повномасштабного вторгнення різко набрала популярності. За даними інструменту Google Trends, пошуковика Google, помітно, що кількість пошукових запитів, присвячених угодам у січні-лютому 2022 р. було навіть більше, ніж в безпосередній період їхнього підписання (Див. додаток Є). Це відобразилося і на середовищі міжнародних медіа, які протягом грудня 2021 р. - березня 2022 р. публікували статті під заголовками «Російсько-українська криза: що таке Мінська угода?» [246], «Пояснення: Що таке мінські угоди» [200], «Що таке Мінські угоди щодо конфлікту в Україні?» [248]

Наявність цього масиву даних дозволяє проаналізувати, які стійкі характеристики, щодо специфіки Мінських угод та мінського процесу закріпилися у міжнародній спільноті.

Так за аналізом 14 публікацій Західних медіа, 7 - медіа країн умовного Глобального півдня та турецького й російського медіа в екзилі, більшість з яких були опубліковані за вказаний період, простежуємо, що у ЗМІ схиляються до думки, про призначення Мінських домовленостей для встановлення перемир'я та припинення вогню (Див додаток А). Крім того, навіть ті медіа, які характеризують їх як «дорожню карту для закінчення конфлікту у східній Україні» [214] та «остаточним способом для вирішення геополітичного протистояння між Росією та Україною» [200] в подальшому зазначають, що Мінськ-1 та Мінськ-2 були угодами для припинення вогню. Тож, незважаючи на спроби окремих лідерів показати Мінські угоди як інструмент, що міг вирішити конфлікт, медійна точка зору на них закріпилася на рівні першочергових результатів, які вони принесли. А саме - припинення вогню, якого хоч ніколи і не дотримувалися повністю, все ж таки обмежували.

Аналізуючи сегмент світових медіа, увагу також спрямували на те, яким чином розглядається документальна форма Мінських угод. Це

показало, що зазвичай пишуть про існування двох Мінських угод, але Мінську-1 надано значно меншу вагу, окремі медіа навіть підкреслювали, що Мінськ-2 є ключовою угодою в рамках цього протистояння [213]. А видання «Asian Time», яке походить із Гонконгу, загалом у тексті статті згадувало лише Мінськ-2, до того ж застосовуючи формулювання «Мінські протоколи(Minsk II Protocols(2015))». Втім на сайті ООН подано відмінний англomовний варіант назви документу, який інколи позначають як Мінськ-2 [221]. Також у тексті цієї статті підписантами документів зазначено «Київ, представників сепаратистських республік, Німеччину, Францію, Росію та ОБСЄ» - що є відкритою ознакою міс-інформації [247]. Але можемо припустити, що її поява пов'язана не лише із віддаленістю від конфлікту, а може бути загалом відображенням азійського(китайського) погляду на Мінські домовленості.

Низка ЗМІ звернула увагу на проблематику невиконання Мінських домовленостей, серед причин їхньої неуспішності переважно називали два варіанти: небажання Росією визнавати себе стороною конфлікту, а також різне тлумачення сторонами тексту домовленостей.

Публікації Західних ЗМІ зазвичай містять думку, що виконання Мінських угод, в їх російській інтерпретації, було покликане сформувати для Москви інструмент стримування Києва, без необхідності встановлювати контроль над всією територією держави. Але медіа із країн Глобального півдня практично не згадували даного аспекту. Хоча, щонайменше три із них вказувало на бажання Росії мати право вето щодо питань української зовнішньої політики, особливо таких як членство у ЄС та НАТО.

Тексти чотирьох ЗМІ є цікавими, адже у них для опису Мінського процесу вживався термін «minsk conundrum», що в перекладі означає «мінська головоломка/дилема/парадокс». Його закріплення пов'язуємо із виходом аналітичного матеріалу А.Дункана «Мінська головоломка: Західна політика та російська війна на Сході України»(2020), який містить нетипове визначення «головоломок»: чи Україна є суверенною, як вона на цьому



наполягає чи її суверенітет має бути обмеженим, як того вимагають російські лідери?»[198]

Варто відзначити, що Західні медіа, хоч і підкреслювали проблему заперечення Кремлем причетності до конфлікту, не вдаються до прямих звинувачень однієї зі сторін. Однак, проти цього принципу відкрито виступає The Global Times. У публікації наприкінці 2022р. журналісти китайського видання відверто звинувачували західних лідерів у тому, що вони весь цей час були «лицемірами» у ставленні до РФ та В.Путіна й насправді не збирались виконувати Мінські домовленості. Цей матеріал вказує не тільки на різну тональність інформації відповідно до країни походження, а й на факт того, що «проблематика» Мінських домовленостей не зникає навіть із їх денонсацією [220].

Ще однією тенденцією, яку вдалося простежити є те, що медіа Глобального Півдня часто у своїх статтях посилаються на Західних колег, що може дещо викривлювати справжнє сприйняття домовленостей у цих країнах. З іншого боку, на прикладі бразильського «Galileu», стаття якого майже повністю складається із посилання на Західні джерела, зокрема The Washington Post, бачимо, що тема російсько-українського конфлікту до цього часу становила ледь не «білу пляму» у інформаційному просторі Південної Америки [185].

Звичайно, сучасний етап висвітлення переговорів у світових ЗМІ ще не створив достатньої бази, щоб сформувати корпус матеріалів подібно до Мінських домовленостей. Громадськість насамперед цікавить не стільки аналіз попереднього досвіду, скільки актуальні події щодо можливості переговорного рішення. Так, серед найбільш яскравих інформаційних приводів, слід виділити тотально різні за своїм настроєм статті журналу Times, які були опубліковані у другій половині 2022 та 2023 років. Адже у 2022 р. Президент України був людиною року [229], а у 2023р. його описували, як ледь не єдину особу, яка досі вірить у перемогу України [228], хоча навіть у представників його адміністрації з'являється скептицизм щодо

цього. Завдяки чому простежуємо, що чим довше триває війна, тим більше у світі виникатиме запитів на можливі переговорні рішення.

Але однозначності щодо того, чи час писати про перехід до переговорів активніше у представників, щонайменше американських медіа не простежується. Найбільше про необхідність переведення війни до перемовин пишуть у The New York Times, на противагу йому окремі публікації The Wall Street Journal та Forbes схильні цитувати експертів, які наполягають на наданні підтримки замість непрошених порад [155]. А видання Bloomberg у серпні 2023 р. говорило про те, що Україну чекає корейський сценарій і єдиний вихід - продовжувати війну та переговори одночасно [208]. Це також вказує на те, що погляд на війну починає трансформуватися, розуміючи відсутність готовності з боку РФ вести переговори, в яких би В.Путіну довелося йти на компроміси, глобальні медіа намагаються перевірити, які із альтернативних варіантів можуть потрапити до уваги тих, хто приймає рішення. Треба також зауважити, що разом з цим відсутнє активне обговорення Формули миру, як можливого інструменту чи порядку денного для переговорів, хоча низка країн й виражає їй свою підтримку. Але у липні 2023 р. лише 14,4% українців знали зміст Формули Миру, не кажучи вже про іноземних репортерів, тож це показує, що простір для інформаційної кампанії, спрямованої не лише на політичні еліти, а й населення залишається відкритим [144].

### **4.3. Погляди третіх сторін на російсько-українські переговори та конфлікт**

Одним із важливих індикаторів, який показує ставлення світу до російсько-українського конфлікту, є результати голосувань за резолюції Генеральної Асамблеї ООН, присвячені Україні. Зауважимо, що підтримка таких резолюцій із початком повномасштабного вторгнення зросла. Якщо порівняти кількість країн, які утрималися при голосуванні за резолюцію «Територіальна цілісність України»(58) [207], та резолюцію «Принципи



Статуту ООН, що лежать в основі всеосяжного, справедливого і тривалого миру в Україні»(32)[129], то бачимо помітне зростання на нашу користь. Також хорошим індикатором, підтримки нашої країни є зустрічі у форматі «Рамштайн», де присутні близько 50 країн світу[138]. Однак, такі впливові світові держави як Індія, Китай та ПАР переважно утримуються, коли справа стосується підтримки України. Тож переконати весь світ стати на захист України й дипломатично змусити Росію вивести війська, поки що не вдасться. Більше того існують держави, які відкрито збройно підтримують РФ. Проте, якщо звернути увагу на ті ініціативи, які треті сторони пропонують для врегулювання конфлікту й організації процесу переговорів, то спостерігаємо, що Голосування в ГА ООН не є тим показником, який може їх об'єднувати.

Одними із перших посередників в російсько-українському конфлікті, як відомо стали США та ЄС, пізніше цю роль на себе взяли Німеччина і Франція та ОБСЄ. Специфіка їх посередницьких зусиль частково стає зрозумілою завдяки аналізу переговорних форматів, запропонованих нами у попередньому розділі. Про те, що посередництво не змогло досягти своїх цілей, не лише щодо вирішення конфлікту, а також і щодо недопущення його ескалації, вказують об'єктивні факти. Д.Аллан, як одну із причин поразки посередників, називає відсутність чіткості та послідовності політики спрямованої на реалізацію Мінських домовленостей, бажання знайти компроміс, яке було невиправданим за наявних умов [203].

Тим не менш, новий виток конфлікту став поштовхом до появи низки альтернативних мирних пропозицій. Станом на грудень 2023 р. кількість ініціатив від третіх сторін щодо організації мирного процесу між Україною та РФ налічувала близько 20. Увагу громадськості та посадових осіб привертало не лише ідеї окремих держав чи урядів, а навіть думки впливових індивідів, не залучених на даний момент до дипломатії першого треку.

Така активність світової спільноти дозволяє зробити певні узагальнення щодо природи пропозицій третіх сторін та об'єднати їх у декілька груп. До першої групи можемо віднести заяви про готовність надати майданчик для обміну думками між учасниками конфлікту та організувати переговори. Такі пропозиції можна було почути від Білорусі [185], Угорщини [223], Казахстану [84], Ізраїлю [235]. Президент Зеленський особисто у інтерв'ю для закордонних ЗМІ 12 березня 2022 р. заявляв, що вдячний Ізраїлю за його ініціативи з медіації, а Єрусалим називав більш правильним місцем для проведення переговорів, ніж Білорусь, адже зустрічі, які там відбулися, не стали достатньо конструктивними [70]. Однак, практичної реалізації вищенаведених пропозицій або не сталося, або ж вони не увінчалися успіхом. Певних здобутків у цій групі все ж таки вдалося досягти Туреччині. На її території не лише пройшли зустрічі між делегаціями та Міністрами Закордонних Справ України і Росії у березні 2022 р., а й було підписано текст Чорноморської зернової ініціативи. Хоча, остання і діяла зі значними складнощами, а 18 липня 2023 р. Росія взагалі оголосила про вихід з неї. Вона все ж таки стала важливим кроком для зменшення наслідків продовольчої кризи. Данія, Саудівська Аравія, Мальта також показали більшу ефективність, адже держави приймали зустрічі політичних радників та радників з питань безпеки у рамках діалогу щодо Глобального саміту миру. Більшість учасників цих зустрічей характеризують їх як конструктивні. Хоча щодо провідної ролі країни-господарки у цих зустрічах можуть виникати певні сумніви. Щоправда, фактор Саудівської Аравії таки відіграв свою роль, вплинувши на присутність КНР.

У другій групі поєднано пропозиції, які містять певні кроки або принципи, на яких має завершитися конфлікт, розроблені третіми сторонами самотужки. Одним із перших таких планів була ініціатива Італії, оприлюднена міністром закордонних справ Луїджі ді Майо 18 травня 2022



р. [211]. За нею слідували плани від Мексики [193], Китаю [200], делегації Африканських країн на чолі з ПАР [27], Бразилії [220], Індонезії [201].

Африканські країни, до речі, намагалися просувати своє бачення мирного вирішення, застосовуючи й третій тип активності, яку вважаємо за потрібне виділити, а саме «човникову дипломатію». Делегація Африканських країн відвідала Київ та Москву 16 та 17 червня 2023 р. відповідно. Ще до початку вторгнення подібну дипломатичну лінію підтримував Президент Е.Макрон, який 7 лютого 2022 р. відвідував Москву, а 8 лютого здійснив візит до Києва канцлер ФРН О.Шольц. Уже у розпал конфлікту «човниковими дипломатами» намагалися бути канцлер Австрії Карл Негаммер, Генеральний Секретар ООН Антоніу Гуттереш, Папа Римський Франциск, президент Індонезії Джоко Відодо.

Окремо, варто звернути увагу на тези Генрі Кіссінджера, висловлені на форумі у Давосі. Не стільки через заклик повернутися до лінії розмежування станом на 24 лютого 2022 р., скільки через те, що вони спровокували значну увагу з боку інших стейкхолдерів, як негативну, так і позитивну, яку не завжди вдається здобути колишнім політикам. Президент Зеленський відповідно їх розкритикував [160], тоді як у Кремлі сказали, що: «Москва чекає від Києва прийняття вимог Москви та розуміння ситуації де-факто, реальної ситуації, яка існує» [85]. Ще одним випадком інтервенції впливової особистості у врегулювання конфлікту стала «твіттер дипломатія» Ілона Маска. Новоспечений власник соціальної мережі вирішив скористатися становищем та запустив голосування серед своїх підписників. У ньому він пропонував висловитися «так» чи «ні», щодо: проведення нового референдуму на окупованих територія під егідою ООН, щоб населення мало змогу обрати, під чією владою воно прагне жити; повернення Криму Росії як це було у 1783 р.; постачання води у Крим, а також нейтрального статусу України. Даний факт беремо до уваги не лише через популярність Ілона Маска та наявність доволі чітко сформульованих принципів мирного вирішення, а й тому, що його твіт потягнув за собою

низку реакцій не лише українських політичних діячів, а й інших світових лідерів [204]. Що дозволило цим двом особистостям вплинути, якщо й не на сам конфлікт, то принаймні на інформаційне поле довкола мирних переговорів у конфлікті.

Приклад Маска також показує збільшення ролі нових медіа у політичному житті. Тож, Ілон Маск вдало скористався цим механізмом аби привернути увагу до себе. Подібне, пропонуючи Будапешт як місце для переговорів, вчинив П. Сіярто, опублікувавши відповідний фрагмент відео у Фейсбук 26 лютого 2022р. [223]

З іншого боку, для представлення своїх ініціатив по врегулюванню треті сторони застосовували і більш традиційні канали комунікації. Плани Мексики, Італії, Індонезії та навіть ініціатива Генрі Кіссінджера прозвучали у ході подій міжнародного масштабу. Про ініціативи Канцлера Австрії, Генерального Секретаря ООН, Делегації Країн ПАР, Білорусі, Ватикану та Франції стало відомо завдяки роботі відповідних дипломатичних представництв та інформаційних служб, чи то за посередництва ЗМІ. Так, завдяки оперативній роботі білоруського інформаційного агентства БелТА можна знайти записи того, як сам О. Лукашенко у перші години вторгнення відмовляється від ролі посередника між Україною та РФ, схилиючи В. Зеленського погоджуватися на вимоги Росії, кажучи: «Ми не будемо тут посередниками, нам не треба ніяке посередництво. Ця війна вже у нас на нашій території» [185]. Хоча вже 1 березня, самопроголошений лідер Білорусі, кардинально змінив свою позицію у публічному дискурсі. Окремими джерелами інформації стають інтерв'ю для ЗМІ або прес-конференції. За їх результатами для широкої публіки стали відомі тези Інасіо Лули да Сільви про створення багатосторонньої групи для мирного процесу й погодження з окупацією Криму, чи то деталі мирного плану президента Сиріла Рамафоси.

Цікавим є кейс використання факту участі у переговорах за збереження миру Еммануелем Макроном. Як відомо, його візит у Кремль не



зміг відвернути війну, однак зміг стати чудовим матеріалом для документального фільму «Президент, Європа і Війна», який транслювали на телебаченні Франції 30 червня. Ключовим епізодом фільму стала телефонна розмова В.Путіна та Е. Макрона й слова радника президента Еммануеля Бона, сказані 24 лютого: «Їм вистачає нахабства вести війну, але недостатньо сміливості, щоб поговорити» [71].

При оцінці мотивів третіх сторін публічно заявляти про прагнення організувати миротворчий процес помічаємо, що не завжди їхні заяви про готовність організувати діалог є щирим проявом бажання, чи навіть спроможності такий процес забезпечити й довести до успішного завершення. Інколи «медіатори» схильні помилятися у своїх висновках щодо долі конфлікту, як це сталося з А.Лукашенком. У певних випадках їхні публічні заяви чи дії можуть переслідувати швидше власні цілі. При чому більшість закликів до миру третіх сторін були одноразовими ініціативами.

Можливо, саме тому низка таких ініціатив була відкинута або розкритикована представниками української влади. Особливо гостро вітчизняні політики реагували на мирні плани, запропоновані третіми сторонами.

Якщо ж вдатися до певного спрощення та узагальнень з аналітичною метою, то можна простежити, що висувають їх саме ті країни, які мали більш міцні економічні чи то політичні зв'язки з Росією. І вони стикаються зі складнощами при потребі їх обмежувати та пояснювати власній громадськості причини подібних змін.

Для Італії, яка традиційно відзначалася доволі сильним російським впливом серед держав Європи, повномасштабна агресія стала справжнім зовнішньополітичним зламом. Але тоді, у травні 2022 р., уряд на чолі із Маріо Драгі зіткнувся із кризою управління, а голоси популістичного руху «П'яти Зірок», до якого до речі й належить Луїджі ді Майо, почали використовувати питання війни та миротворчості, заради здобуття вищої прихильності серед італійського населення, якому було складно сприйняти

факт того, що Італія збирається постачати Україні зброю у війні з Росією. Про неоднозначне сприйняття війни італійською публікою на початку війни можемо судити і за фактом, організованої Ватиканом хресної ходи, коли хрест разом несли українка та росіянка.

Канцлер Австрії, Карл Нехаммер вирішив «встановлювати мости» між Києвом та Москвою, якраз у той період, коли у ЄС почали вести діалоги щодо накладення санкцій на російські нафтопродукти. Для Туреччини, подібно до Мексики, Росія залишається партнером у тій політиці, яку засуджують або не сприймають США. А факт того, що 23 березня 2022 р. у нижній палаті Конгресу Мексики була створена російсько-мексиканська група дружби вказує на наявність активної російської зовнішньої політики у цій країні.

Крім того, більшість країн, які висунули свої пропозиції по організації миротворчого процесу належать до клубу «Великої 20». І це показує не тільки чергову площину перетину з РФ, а наявність певних спроможностей та амбіцій впливати на глобальні процеси. Приналежність до «клубу 20» найбільших економік світу спонукає до того, аби публічно висловити власну точку зору на конфлікт та ті принципи, яких варто дотримуватися, щоб залагоджувати міждержавні чвари у період, коли ООН переживає кризу. Вони роблять це на основі власного досвіду та поглядів на світовий порядок. Президент Мексики пропонував залучати коаліцію нейтральних держав та трансформувати право вето [193]. Із 12 пунктів КНР, ми можемо прочитати про необхідність неподільної безпеки та відмову від ментальності холодної війни [200]. Тезу, яку вже тривалий час повторюють дипломати РФ. Крім того, Китай опублікував власні ініціативи 24 лютого 2023 р. ,якраз після того, коли у ООН відбулося голосування за резолюцію на підтримку української Формули Миру, у якому КНР утрималась [129]. Для Африканських країн, серед іншого важливим елементом миру була підтримка стабільної роботи торгівельних ланцюгів.



Однак у тексті цих пропозицій також можна почути про незмінну повагу до принципів територіальної цілісності та суверенітету. Загалом, перераховані вище країни схильні дотримуватися політики невтручання у своїй зовнішніх зносинах, а дії Росії проти України йдуть у розріз із цим концептом. Що й спонукає потужні країни Глобального Півдня, підтримувати, якщо не всі, то хоча б окремі резолюції ГА на користь України, долучатися до зустрічей Саміту Миру й залишає простір для активності української дипломатії у поясненні та переконанні безперспективності діалогу про миру з Росією, якщо враховувати позицію лише однієї сторони [111].

## ВИСНОВКИ

Концепція стратегічних комунікацій стала однією із моделей, яку демократичні країни застосовують для реалізації своєї інформаційної політики в кризових або конфліктних умовах. Завдяки своїй структурованості, чіткості та орієнтації на результат стратегічний комунікаційний підхід дозволяє залишатися ефективним в турбулентному інформаційному середовищі. Фундаментом для побудови стратегічних комунікацій стають наративи, рівень деталізації яких варто пов'язувати із тими об'єктами чи явищами, щодо яких необхідно будувати інформаційну кампанію. В умовах протистояння для її побудови можуть застосовуватися підходи: єдиного голосу, акценту на власному позитиві або негативі ворога, а також підхід контролю над реальністю, який змушує споживача інформації думати, що фактів та правди не існує, а тому ускладнює орієнтацію між союзниками та ворогами, фактом й пропагандою. Варто зауважити, що останній з підходів не може бути реалізований винятково концепцією стратегічного комунікаційного підходу.

Значний вплив на природу сучасних комунікацій справляють нові медіа. Завдяки їхньому поширенню трансформується спосіб обміну та сприйняття інформації. Ці перетворення також справляють вплив на конфлікти. Вони посилюють роль індивідів, дозволяють миттєво повідомляти про резонансні події, формують поле інформаційних битв далеко за межами географічних кордонів, стають ареною для використання арсеналу інформаційної зброї, перетворюються на предмет конфлікту. З одного боку, завдяки новим медіа та мережовості соціальних контактів легше поширити необхідні наративи чи організувати суспільство, з іншого - простіше контролювати незгодних та нейтралізувати поширення невігідних впливів. Однак сегмент нових медіа, особливо соціальних мереж так само ефективно може працювати і на примирення, звичайно якщо сторони дійсно зацікавлені у цьому.

У випадку російсько-українського конфлікту пошук шляхів примирення стикався із постійними труднощами. Інформаційний супровід



переговорних процесів у зв'язку з цим перебував під впливом загальних підходів до ролі інформації. Україна в умовах конфлікту практично розбудовувала систему інформаційного супроводу держави з нуля, й це позначилося на якості комунікаційних кампаній, які торкалися переговорного процесу. РФ підходила до інформації, як одного з різновидів зброї, тому її інформаційний простір все більше закривають від світу. Висока централізація всіх процесів, та наявність права голосу лише у окремих осіб значно звужували площину для альтернативних ідей. Основними рисами системи інформаційного супроводу переговорів ставали її висока залежність від індивіда, або інституції/структури, які беруть участь у переговорах, і це відображалось на системності появи інформації та доступу до неї на офіційних ресурсах. Але зросло використання нових медіа, хоча сторони конфлікту по-різному їх застосовували: українські платформи характеризуються більшою неформальністю, коли російські дублюванням офіційних сайтів. Для тих українських переговорників, які не були працівниками державних інституцій, нові медіа стали потужними інформаційними ресурсами, котрі часто цитували ЗМІ. У певних випадках це призводило до того, що особа, яка не мала формальних зобов'язань перед державою, отримувала можливості для формування інформаційного поля навколо переговорного процесу. Це залишало простір для маневру, але й ризику. Однією із рис інформаційного супроводу була тенденція появи певних матеріалів без підтвердження джерела, або ж зумовлене розкриття приватного листування з метою впливу на інші сторони.

Кожен із переговорних процесів відрізнявся тривалістю, складом учасників, масштабом збройного протистояння. Женевський переговорний процес показав вразливість української сторони і, й залишив по собі низку проблемних наративів, які в майбутньому необхідно було деконструювати. Незважаючи на прагнення України вести діалог з РФ як стороною конфлікту, за посередництва США та ЄС, протилежна позиція Кремля призвела до того, що фактично діалог відбувся, але документально учасників конфлікту не

було затверджено. А РФ спромоглася представити себе у тій же ролі, що й США та ЄС. Українським дипломатам не вдалося виконати поставлені директиви: закріпити питання Криму у порядку денному. З іншого боку, українська сторона не допустила представників сепаратистів за стіл переговорів, як того домагалася РФ. Було погоджено діяльність ОБСЄ, яка впродовж тривалого часу моніорила конфлікт та була посередником між сторонами. Не варто забувати фактів концентрації на кордонах України російських військ. Загальною проблемною рисою Женевських переговорів стало те, що за їх результатами одразу проявилася різниця у трактуванні домовленостей, й низька готовність виконувати закріплене на папері, що провокувало взаємні звинувачення у саботуванні заяви, але не сприяло врегулюванню конфлікту, й дозволяло Росії ще більше дестабілізувати ситуацію.

Мінський переговорний процес був покликаний владнати ці розбіжності, а також забезпечити деескалацію збройного протистояння, що набирало обертів, але швидше став інструментом для битви наративів, ніж реальним набором кроків для примирення. В той час як Україна покладала прийняття ключових рішень на країни-члени Нормандського формату, Росія вказувала на значущість Тристоронньої контактної групи, в якій вона позиціонувала себе посередником. Обидві сторони поклалися на ТКГ як майданчик, де мають бути врегульовані ті питання, які не вдалося вирішити у Н4. Хоча можливості ТКГ це реалізувати були обмежені. З іншого боку, українській стороні важливо було забезпечити потужніший тиск на Росію, а тому пропонувалося розширення Н4 за рахунок інших впливових гравців. Україна сприймала Мінські угоди, як нав'язані під загрозою сили й слабкі з боку міжнародного права. Для неї вони виступали швидше інструментом збереження санкцій та підтримки крихкого перемир'я, реальне виконання яких, так як того хотіла Росія було неможливим. РФ, на противагу, постійно наголошувала на безальтернативності Мінських домовленостей та факту підтримки «Комплексу заходів на реалізацію Мінських угод» Радою Безпеки



ООН. Ще більшим предметом для суперечностей ставав порядок виконання пунктів Мінських угод, спроба вирішити їх шляхом розмитого формулювання Формули Штайнмаєра не увінчалася успіхом, а на процес погодження цієї формули було затрачено майже чотири роки, і навіть після їх ухвалення виник наступний виток суперечностей. Не змогли опоненти зблизити позиції щодо більш активного залучення міжнародної миротворчої місії, навіть додаткові канали комунікації між представниками РФ та США не запустили цей процес. А В.Путін замість «допомоги Україні врегулювати конфлікт на Сході» розпочав повномасштабну військову агресію.

Однак її перебіг не дозволив цілком відмовитися від переговорів. Ті цілі, яких Росія не змогла досягти шляхом швидких воєнних дій, вона намагалась втілити через переговорний торг. Українська сторона обрала переговори, усвідомлюючи ризики ведення повномасштабної війни із обмеженою підтримкою союзників. Обидві сторони вели діалог як сторони конфлікту. Але в той час, коли Росія намагалася вести дистрибутивні переговори, представники української делегації, оминаючи переговорні пастки РФ, публічно оголосили запит на гарантії безпеки та розширення предмету обговорення, що ускладнювало реалізацію завдань «демілітаризації та денацифікації України» на російських умовах у короткі строки. На обмежені можливості даних переговорів вказувала непохитність російської сторони щодо ключових позицій, навіть ті елементи щодо яких вона, наче зробила поступки, видавалися непереконливими. А у своїй внутрішній риторичі представники делегації РФ швидко від них відходили, звинувачуючи Київ у затягуванні переговорів. Врешті решт проведення переговорів жодним чином не впливало на інтенсивність бойових дій. Кожна сторона як найсильніший аргумент резерувала дії на воєнному театрі. Не додала впевненості зустріч між Міністрами закордонних справ. Тож діалог дедалі більше почав втрачати свій сенс.

Трансформація конфлікту, який спершу формувалася штучним (гібридним) чином вплинула на позиції населення як щодо сприйняття

конфлікту, так і щодо сприйняття переговорів. Більшість українців та росіян, які спершу не відчували ворожості одне до одного, тепер сприймають населення сусідньої країни надзвичайно вороже. Українці та росіяни сформували тотально протилежні погляди на конфлікт, так і способи його врегулювання. Коли для росіян було оптимальним визнати незалежність псевдо-республік, то населення України цього не визнавало, як і не приймали низку інших компромісів, котрих вимагали Мінські домовленості. В той час, коли населення України схвально оцінювало розгортання міжнародних миротворчих сили на сході, у росіян така місія викликала занепокоєння. Загалом зовнішніх акторів, зокрема Західні країни вони звинувачували найбільше у розпалюванні конфлікту. Українські громадяни навпаки поклалися на міжнародний тиск на РФ. Єдине з приводу чого обидві сторони мали подібні позиції була ефективність Мінських домовленостей: про них або не знали, або не надто їм довіряли. Це врешті рещт призвело до того, що на даний час українці не готові до переговорів з РФ, за винятком хіба що гуманітарних, хоча частка прихильників «розумних компромісів» зростає. А росіяни хоч і надають більшу підтримку переговорам, але їх підтримують ті верстви, які є більш критичними до влади.

Відображення тематики переговорів знайшло своє місце не лише у позиції населення Росії та України, світ також проявляє до неї постійний інтерес. Це можна було простежити за публікаціями у світових ЗМІ. Зауважимо, що Женевський переговорний формат через призму медіа закріпився переважно завдяки його учасникам, а не прийнятим документам. Хоча світові засоби масової інформації обговорювали його менше, ніж інші формати, і у цих матеріалах переважно йшлося про проблематику невиконання, слабкості даної заяви та необхідності санкцій, котрі було складно погодити. Натомість Мінський переговорний процес та його результати, у форматі документів Мінськ-1 та Мінськ-2, спричинили значно більший ажітаж. Цікаво, що інтерес до них зріс напередодні

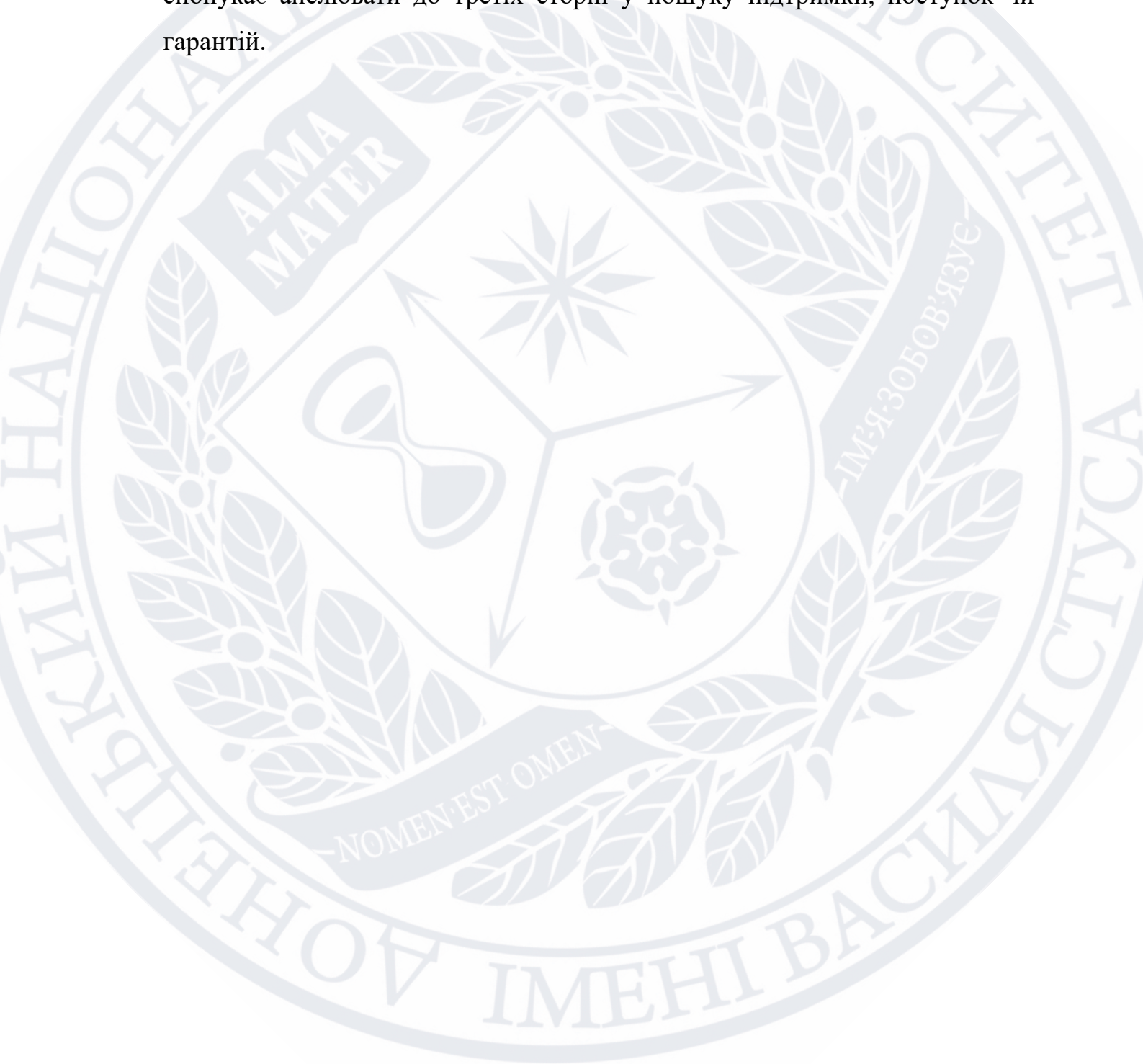


повномасштабного вторгнення навіть більше, ніж в момент підписання. Серед ключових маркерів Мінського процесу та угод зустрічаємо: проблеми різного тлумачення сторонами, не бажання Росії визнавати свою роль як сторони конфлікту; уявлення про Мінські угоди як про ті, які мали б зупинити війну, ніж принести мир. Також часто зазначається бажання Кремля контролювати Київ завдяки цим документам. Хоча окремі китайські ЗМІ представляють їх як інструмент Заходу для стримування Росії, вони також схильні більше акцентувати на Комплексиві заходів щодо виконання Мінських угод, ніж на Протоколі чи Меморандумі. Загалом для ЗМІ Глобального півдня більш характерними є неточності й запозичення у Західних колег, що вказує на відсутність достатнього розуміння проблематики переговорів та конфлікту. На сучасному етапі основною темою, довкола якої формується корпус матеріалів про переговори є питання: чи розпочати переговори, чи продовжувати боротьбу - консолідованої думки світові ЗМІ щодо цього не мають, і навіть видання однієї країни часто-густо показують протилежні точки зору.

Крім того, оскільки, попередні миротворчі зусилля третіх країн не були успішними, низка інших акторів висловила бажання сприяти вирішенню конфлікту. Наявність спільних рис у миротворчих ініціативах третіх сторін показує, що всіх їх можна об'єднати у декілька груп: надання майданчику для обміну думками, посередницьких послуг через «човникову дипломатію» або ж пропозицій власних мирних планів. Однак більшість розглянутих миротворчих ініціатив були одноразовими акціями, й частіше стимулом для них ставали попередні чи сучасні тісні економічні та дипломатичні зв'язки з РФ, підтримка яких ускладнюється через війну, потреба висловити власне бачення не тільки на конфлікт, або майбутні принципи миробудівництва.

Таким чином, інформаційний супровід переговорів є комплексним явищем, на яке чинять вплив низка факторів. Російсько-українські переговори також існують у складній інформаційній системі. Однак,

прагнення сторін деконструювати когнітивне поле переговорів на власну користь, вказує на те, що реальних інструментів вирішення конфлікту не було закладено із самого початку. А загострення конфлікту та його затяжний характер показують, що домовитися або навіть сісти за стіл переговорів у двосторонньому форматі на даному етапі сторони не налаштовані, що й спонукає апелювати до третіх сторін у пошуку підтримки, поступок чи гарантій.





## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналітичний звіт за підсумками опитування “Війна, мир, перемога, мабутнє”. *ОПОРА*. URL: <https://www.oporaua.org/viyna/analitichnii-zvit-za-pidsumkami-opituvannia-viina-mir-peremoga-maibutnie-24828> (Дата звернення 06.12.2023)
2. Андрій Дешиця: Україна судитиметься з Росією за відібрані в Криму церкви і приватне майно. *Главком*. URL: <https://glavcom.ua/interviews/124472-andrij-deshchitsja-ukrajina-suditimetsja-z-rosijeju-za-vidibrani-v-krimu-tserkvi-i-privatne-majno.html> (Дата звернення 07.12.2023)
3. Арестович: «Дорожная карта» или «План действий». Радио Донбасс Реалии. 02.11.2020. Alexey Arestovych. You Tube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=VA-6-QeM54c> (Дата звернення 08.12.2023)
4. Бабій І. Інформаційний супровід переговорів в умовах збройного конфлікту. *Травневі студії: історія, міжнародні відносини: Збірка матеріалів V Міжнародної наукової конференції студентів і молодих вчених «Травневі студії 2023: історія та міжнародні відносини в інформаційному протистоянні»*. Вип. 8 / за ред. Ю. Т. Темірова. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса. 2023. Ст. 91-94.
5. Блок предложеный делегации России на переговорах с Украиной состоит из трех частей. Первый канал. 03.03.2022. URL: [https://www.1tv.ru/news/2022-03-03/422500blok\\_predlozheniy\\_delegatsii\\_rossii\\_na\\_peregovorah\\_s\\_ukrainoy\\_sostoit\\_iz\\_treh\\_chastey](https://www.1tv.ru/news/2022-03-03/422500blok_predlozheniy_delegatsii_rossii_na_peregovorah_s_ukrainoy_sostoit_iz_treh_chastey) (дата звернення 11.04.2022).
6. Богинская И. Коммуникация миротворческой миссии на востоке Украины. *Portal Czasopism Naukowych*. URL: <https://www.ejournals.eu/pliki/art/20765/>
7. Богінська І. Медіація у «сірій зоні». *Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку*. Ст. 7-16.
8. Большое интервью Михаила Подоляка: "Россия не обладает реальной картинкой того, что происходит в Украине, с точки зрения военных действий". *Настоящее время*. 9.03.2022. (дата звернення 11.04.2022). URL: <https://www.currenttime.tv/a/bolshoe-intervyu-mihaila-podolyaka-rossiya-ne-obladaet-realnoy-kartinkoy-togo-chno-proishodit-v-ukraine-s-tochki-zreniya-voennyh-deystviy/31745119.html> (дата звернення 11.04.2022)
9. Брифінг стосовно воєнного стану. Спiкери: Давид Арахамія - голова фракції «Слуги народу» у Верховній Раді України. Михайло Подоляк - радник голови Офісу Президента України Володимира Зеленського. [режим доступу]: <https://www.facebook.com/LvivskaODA/videos/251459027189297/> (дата звернення 11.04.2022)
10. В МЗС створено новий напрям роботи – публічна дипломатія. *Міністерство закордонних справ України*. URL: <https://mfa.gov.ua/news/43433-v-mzs-stvoreno-novij-napryam-robotipublichna-diplomatija> (дата звернення 07.12.2023)
11. В. Мединский о переговорах с представителями Киева в Стамбуле: принципиальные позиции России остаются неизменными. *Первый канал*. 30.03.2022. URL: [https://www.1tv.ru/news/2022-03-30/425114-v-medinskiy\\_o\\_peregovorah\\_s\\_predstavitelyami\\_kieva\\_v\\_stambule\\_printsipsialnye\\_pozitsii\\_rossii\\_ostayutsya\\_neizmennymi](https://www.1tv.ru/news/2022-03-30/425114-v-medinskiy_o_peregovorah_s_predstavitelyami_kieva_v_stambule_printsipsialnye_pozitsii_rossii_ostayutsya_neizmennymi) (дата звернення 11.04.2022).



- 12.В. Путин. Россия и меняющийся мир. *Московские новости*. 2012. URL: <https://www.mn.ru/politics/78738> (дата обращения 07.12.2023)
- 13.В. Філіпчук. Чи є вихід із Женевського тупика? *Дзеркало Тижня*. URL: <https://zn.ua/ukr/internal/chi-ye-vihid-iz-zhenevskogo-tupika-.html>
- 14.Вадим Пристайко, Міністр закордонних справ України: Ми хочемо повернути максимальну кількість полонених до Нового року. *Міністерство закордонних справ України*. URL: <https://mfa.gov.ua/news/7094-vadim-pristajko-ministr-zakordonnih-sprav-ukrajini-mi-khochemo-povernuti-maksimalynu-kilykisty-polonenih-do-novogo-roku> (дата звернення 09.12.2023)
- 15.Васильченко О. Когнітивний фреймінг як інструмент врегулювання міжнародних конфліктів. *Вісник НТУУ "КПІ". Політологія.Соціологія. Право*. Випуск (33/34). 2017. ст. 32-36
- 16.Велике інтерв'ю Президента Зеленського на 8 день війни. *24 канал*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=02F17lwMjGs> (дата звернення 09.04.2023)
- 17.Виступ Постійного Представника України при ООН Юрія Сергеева на засіданні Ради Безпеки ООН. *Міністерство закордонних справ України*. URL: <https://mfa.gov.ua/news/22301-vidbulosya-cherbove-vidkrite-zasidannya-radi-bezpeki-oon-shhodo-situaciji-v-ukrajini> (дата звернення 11.12.2023)
- 18.Виступ Президента з нагоди Дня Соборності. Президент України Петро Порошенко. *Офіційне інтернет-представництво*. URL: <https://web.archive.org/web/20170124172636/http://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-z-nagodi-dnya-sobornosti-ukrayini-39658> (дата звернення 10.12.2023)
- 19.Виступ Президента України на саміті «Групи двадцяти». *Президент-України Володимир Зеленський. Офіційне інтернет-представництво*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-zavzhdi-bula-liderom-mirotvorchih-zusil-yaksho-rosi-79141> (дата звернення 10.12.2023)
- 20.Від "Мінського формату до Женевського" - через терни до врегулювання. *Зовнішньополітичні акценти*. МЦПД. 2014. 10с., 1
- 21.Від Парижа до Женеві, як змінилася думка українців, про російсько-українську війну за два роки президентства Зеленського. *Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва*. URL: <https://dif.org.ua/article/yak-zminilasya-dumka-ukraintsiv-pro-rosiysko-ukrainsku-viynu-za-dva-roki-prezidenstva-zelenskogo?fbclid=IwAR0DjinlbfHvmhrLFN1v8ud-A19IU5v21rC-mz8WLSuvk5zq-YrZGxywYrA>
- 22.Війна неминуче закінчується переговорами». Влада в Україні готова до них, але без ультиматумів Кремля. *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-60537140> (дата звернення 14.12.2023)
- 23.Владимир Мединский рассказал о стремлении Киева затянуть переговоры с Россией. *Первый канал*. 25.03.2022.. URL: <https://www.1tv.ru/news/2022-03-25/424678-vladimir-medinskiy-rasskazal-o-stremlenii-kieva-zatyanut-peregovory-s-rossiye> (дата звернення 17.12.2023)
- 24.Владимир Мединский рассказал о переговорах между представителями России и Украины. *Первый канал*. URL: <https://www.1tv.ru/news/2022-03->



- [18/423995-vladimir\\_medinskiy\\_rasskazal\\_o\\_peregovorah\\_mezhdu\\_predstavitelyami\\_rossii\\_i\\_ukrainy](#)
25. Владимир Путин ответил на вопросы журналистов. 2022. URL: [http://kremlin.ru/events/president/transcripts/press\\_conferences/68783](http://kremlin.ru/events/president/transcripts/press_conferences/68783) (дата обращения 17.11.2023)
  26. Военная доктрина Российской Федерации. *Российская газета*. 30.12.2014. URL: <https://rg.ru/documents/2014/12/30/doktrina-dok.html> (дата обращения 13.12.2023)
  27. Володимир Зеленський зробив заяву для ЗМІ після зустрічі з африканською делегацією. *Офіс Президента*. URL: [https://youtu.be/zEMkV\\_4JO9c?si=ZNY8dapKG6MVwzCs](https://youtu.be/zEMkV_4JO9c?si=ZNY8dapKG6MVwzCs) (дата звернення 14.11.2023)
  28. Встреча с представительницами лётного состава российских авиакомпаний. 5 марта 2022. URL: <http://www.kremlin.ru/events/president/transcripts/67913> (дата обращения 13.03.2023)
  29. Выступление и ответы на вопросы Министра иностранных дел Российской Федерации С.В.Лаврова на «Правительственном часе» в Совете Федерации Федерального Собрания Российской Федерации. *Министерство иностранных дел Российской Федерации*. URL: [https://www.mid.ru/en/press\\_service/minister\\_speeches/1480036/?lang=ru](https://www.mid.ru/en/press_service/minister_speeches/1480036/?lang=ru) (дата обращения 19.12.2023)
  30. Выступление и ответы на вопросы СМИ Министра иностранных дел России С.В.Лаврова по итогам министерской встречи в “нормандском формате”. *Министерство иностранных дел Российской Федерации*. URL: [https://mid.ru/ru/foreign\\_policy/news/1538746/](https://mid.ru/ru/foreign_policy/news/1538746/) (дата обращения 20.12.2023)
  31. Выступление и ответы на вопросы СМИ Министра иностранных дел России С.В.Лаврова по итогам встречи представителей ЕС, России, США и Украины, Женева. *Министерство иностранных дел РФ*. *Министерство иностранных дел РФ* URL: [https://mid.ru/ru/press\\_service/minister\\_speeches/1729642/](https://mid.ru/ru/press_service/minister_speeches/1729642/) (дата обращения 20.12.2023)
  32. Выступление Министра иностранных дел России С.В.Лаврова на 25-м заседании Совета министров иностранных дел Организации по безопасности и сотрудничеству в Европе. *OSCE*. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/5/2/405542.pdf> (дата обращения 20.12.2023)
  33. Гармаш С. Чотири Мінська: Міфи і реальність Мінського процесу від першої особи. *Дзеркало Тижня*. URL: <https://zn.ua/ukr/international/chotiri-minska.html> (дата звернення 16.12.2023)
  34. Герсіна Л. М., Требін М. П., Воднік В. Д. Конфліктологія: навч. посіб. Харків: Право, 2021. 128 с.
  35. Годлевська К. Соціальні медіа як інструмент освіти для миру. *VIII Українсько-польський науковий форум «Освіта для миру»*. 2019. Ст.260-271.



36. Гончар М. Україна в ТКГ: Епоха невизначеності. *Український тиждень*. URL: <https://tyzhden.ua/ukraina-v-tkh-epokha-nevyznachenosti/> (дата звернення 07.12.2023)
37. Горбулін В. Кононенко С. Стіл переговорів посеред поля бою. Стратегічна панорама. Зовнішня політика України. Вип.1. 2016. Ст.5-18.
38. Громадська думка про війну, перемогу та гарантії безпеки (лютий–березень 2023р.) URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/gromadska-dumka-pro-viinu-peremogu-ta-garantii-bezpeky-liutyi-berezen-2023r> (дата звернення 06.12.2023)
39. Громадська думка про ситуацію на Донбасі та шляхи відновлення суверенітету України над окупованими територіями. *Разумков центр*. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/gromadska-dumka-pro-sytuatsiiu-na-donbasi-ta-shliakhy-vidnovlennia-suverenitetu-ukrainy-nad-okupovanymy-terytoriiamy> (дата звернення 07.12.2023)
40. Громадська думка про ситуацію на Донбасі та шляхи відновлення суверенітету України над окупованими територіями (лютий 2020р.). *Разумков центр*. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/gromadska-dumka-pro-sytuatsiiu-na-donbasi-ta-shliakhy-vidnovlennia-suverenitetu-ukrainy-nad-okupovanymy-terytoriiamy-liutyi-2020r> (дата звернення 07.12.2023)
41. Дарка Оліфер. *Facebook*. 24.02.2015-20.02.2020. URL: [https://www.facebook.com/darka.olifer?locale=uk\\_UA](https://www.facebook.com/darka.olifer?locale=uk_UA) (дата звернення 08.12.2023)
42. Де Зе? «Прямі комунікації» Зеленського в соцмережах поки програють традиційним медіа. *Інститут масової інформації*. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/de-ze-pryami-komunikatsiyi-zelenskogo-v-sotsmerezah-poky-prograyut-tradytsijnym-media-i30269> (дата звернення 07.12.2023)
43. Дециця сказав, що женеvські угоди не стосуються “легального” Майдану. *Українська Правда*. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2014/04/18/7022951/> (дата звернення 07.12.2023)
44. Динаміка ставлення населення до Росії та емоційний фон унаслідок війни: результати телефонного опитування, проведеного 13-18 травня 2022р. *Київський міжнародний інститут соціології*. URL: <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1112&page=5> (дата звернення 17.12.2023)
45. Дмитро Кулеба наголосив на важливості активізації Нормандського формату у розмові з провідними експертами і журналістами Франції. *Міністерство Закордонних справ України*. URL: <https://mfa.gov.ua/news/dmitro-kuleba-nagolosiv-na-vazhlivosti-aktivizaciyi-normandskogo-formatu-u-rozmovi-z-providnimi-ekspertami-i-zhurnalistami-franciyi> (дата звернення 17.12.2023)



46. Доктрина інформаційної безпеки (2016). URL: <http://static.kremlin.ru/media/events/files/ru/tGeA1AqAfJ4uy9jAOF4CYCpuLQw1kxdR.pdf> (дата звернення 21.12.2023)
47. Донбасс: выдача паспортов и будущее/ *Левада-центр*. URL: <https://www.levada.ru/2019/06/11/donbass-vydacha-pasportov-i-budushhee/> (дата звернення 09.12.2023)
48. Доценко М. Конституційно-правові засади інформаційної безпеки у парадигмі «війни нового покоління». Одеса.2020.38с.
49. Женевська Заява від 17 квітня 2014р. *Міністерство закордонних справ України*. URL: <https://mfa.gov.ua/news/1050-zhenevsyka-zajava-vid-17-kvitnya-2014-roku> (дата звернення 17.12.2023)
50. Загальні узгоджені висновки Паризького саміту в Нормандському форматі. *Офіційне інтернет-представництво Президента України Володимира Зеленського*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/zagalni-uzgodzheni-visnovki-parizkogo-samitu-v-normandskomu-58797> (дата звернення 16.12.2023)
51. Закон України «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2014, № 45, ст.2043
52. Закон України про засади внутрішньої і зовнішньої політики. *Відомості Верховної Ради України(ВВР)*. 2010. №40. ст. 527.
53. Заседание Совета Безопасности. *Президент России*. URL: <http://kremlin.ru/multimedia/video/section/speeches/page/13> (дата звернення 18.12.2023)
54. Заява делегації України у відповідь на виступ Діючого Голови ОБСЄ Себастьяна Курца. *Міністерство закордонних справ України*. URL: <https://vienna.mfa.gov.ua/news/53682-zajava-delegaciji-ukrajini-u-vidpovidy-na-vistup-dijuchogo-golovi-obse-skurca-movoju-originalu>(дата звернення 07.12.2023)
55. Заява делегації України у відповідь на доповіді Спецпредставника Діючого голови ОБСЄ Мартіна Сайдіка та Глави СММ ОБСЄ в Україні Ертугрула Апакана (мовою оригіналу). *Міністерство закордонних справ України*. URL: <https://mfa.gov.ua/news/70283-zajava-delegaciji-ukrajini-u-vidpovidy-na-dopovidi-specpredstavnika-dijuchogo-golovi-obse-martina-sajdika-ta-glavi-smm-obse-v-ukrajini-jertugrula-apakana-movoju-originalu>(дата звернення 27.12.2023)
56. Заява МЗС України на пропозицію РФ щодо «Групи підтримки для України». *Міністерство закордонних справ України*. URL: <https://mfa.gov.ua/news/19760-zajava-mzs-ukrajini> (дата звернення 27.12.2023)
57. Заява МЗС України у зв'язку із річницею Паризького саміту лідерів країн «Нормандського формату». *Міністерство закордонних справ України*. URL: [https://mfa.gov.ua/news/zayava-mzs-ukrayini-u-zvyazku-z-richniceyu-parizkogo-samitu-lideriv-krayin-normandskogo-formatu?fbclid=IwAR2UuV86gOILOWm3JLu6B5iqW-JX0Y4fQJjoA0E8MkC3megiWdfPy4zuF\\_0](https://mfa.gov.ua/news/zayava-mzs-ukrayini-u-zvyazku-z-richniceyu-parizkogo-samitu-lideriv-krayin-normandskogo-formatu?fbclid=IwAR2UuV86gOILOWm3JLu6B5iqW-JX0Y4fQJjoA0E8MkC3megiWdfPy4zuF_0) (дата звернення 13.12.2023)
58. Заява МЗС України щодо невиконання Росією Женевських домовленостей. *Міністерство закордонних справ України*. URL: <https://mfa.gov.ua/news/1076->



- [zajava-mzs-ukrajini-shhodo-nevikonannya-rosijeju-zhenevskykh-domovlenostej](#)  
(дата звернення 13.12.2023)
59. Заява МЗС України щодо суттєвого загострення ситуації на Донбасі (укр./рос.). *Міністерство закордонних справ України*. URL: <https://mfa.gov.ua/news/3981-statement-of-the-ministry-of-foreign-affairs-of-ukraine-on-significant-aggravation-of-the-situation-in-donbas> (дата звернення 07.12.2023)
60. Заява МЗС України. *Міністерство закордонних справ України*. URL: <https://mfa.gov.ua/news/18357-zajava-mzs-ukrajini> (дата звернення 07.12.2023)
61. Заявление и ответы на вопросы СМИ Министра иностранных дел России С.В.Лаврова в ходе пресс-конференции по итогам переговоров с Госсекретарем США Дж.Керри, Цюрих. *Министерство иностранных дел Российской Федерации*. URL: [https://www.mid.ru/ru/press\\_service/photo/meropriyatiya\\_s\\_uchastiem\\_ministra/1521288/](https://www.mid.ru/ru/press_service/photo/meropriyatiya_s_uchastiem_ministra/1521288/) (дата обращения 08.12.2023)
62. Заявление МИД России о развитии ситуации на Украине. Министерство Иностранных дел России. URL: [https://mid.ru/en/foreign\\_policy/news/1716565/?lang=ru](https://mid.ru/en/foreign_policy/news/1716565/?lang=ru) (дата обращения 08.12.2023)
63. Заявление от 24 февраля 2014 года №361 «По ситуации на Украине». *Министерство иностранных дел РФ* URL: [http://www.mid.ru/brp\\_4.nsf/0/B395A03608020C3244257C89004F7443](http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/B395A03608020C3244257C89004F7443) (дата обращения 20.12.2023)
64. Заявления для прессы и ответы на вопросы журналистов по итогам встречи с Президентом Швейцарии, действующим председателем ОБСЕ Дидье Буркхальтером. *Президент России*. URL: <http://www.kremlin.ru/events/president/transcripts/by-date/07.05.2014> (дата обращения 20.12.2023)
65. Звернення Президента Володимира Зеленського до громадян. *Президент України Володимир Зеленський. Офіційне інтернет-представництво*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/zvernennya-prezidenta-volodimira-zelenskogo-do-gromadyan-73233> (дата звернення 07.12.2023)
66. Звернення Президента України Володимира Зеленського. *Президент України Володимир Зеленський. Офіційне інтернет-представництво*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/zvernennya-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-57593> (дата звернення 11.12.2023)
67. Звернення Президента України щодо реалізації Мирного плану та зміцнення обороноздатності держави. *Президент України Петро Порошенко. Офіційне інтернет-представництво*. URL: <https://web.archive.org/web/20141028043637/http://www.president.gov.ua/news/31381.html> (дата звернення 12.12.2023)
68. Звернення Президента України. *Президент України Володимир Зеленський. Офіційне інтернет-представництво*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/zvernennya-prezidenta-ukrayini-73165> (дата звернення 08.12.2023)



69. Зеленському направили депутатське звернення про відкликання Фокіна з ТКГ. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3108606-zelenskomu-napravili-deputatske-zvernenna-pro-vidklikanna-fokina-z-tkg.html> (дата звернення 08.12.2023)
70. Зустріч Президента України Володимира Зеленського з представниками іноземних ЗМІ. *Офіс Президента. YouTube*. 12.03.2022. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=uaYIv7EsXi4&t=3s> (дата звернення 08.12.2023)
71. «Ім хватаєт наглости вести войну, но не хватаєт смелости поговорить» *Meduza*. URL: <https://meduza.io/feature/2022/07/01/im-hvataet-naglosti-vesti-voynu-no-ne-hvataet-smelosti-pogovorit> (дата обращения 05.12.2023)
72. Інтерв'ю Медиа корпорации Китая. *Президент России*. 2022. URL: <http://kremlin.ru/events/president/transcripts/interviews/67695> (дата обращения 05.12.2023)
73. Інтерв'ю Міністра Іностраних дел России С. В. Лаврова телеканалу «Russia Today». *Министерство иностранных дел Российской Федерации*. (дата обращения 05.12.2023)
74. Інтерв'ю Міністра іностраних дел России С.В.Лаврова в спеціальному випуску програми «Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым» на телеканалі «Россия 1». *Министерство иностранных дел РФ* URL: [https://www.mid.ru/ru/press\\_service/minister\\_speeches/1723394/](https://www.mid.ru/ru/press_service/minister_speeches/1723394/) (дата обращения 05.12.2023)
75. Інтерв'ю с главой МИДа Павлом Климкиным. *Сегодня*. URL: <https://www.segodnya.ua/interview/intervyu-s-glavoy-mida-pavlom-klimkinym-segodnya-na-donbasse-realnoy-deeskalacii-poka-eshche-net-660515.html> (дата обращения 07.12.2023)
76. Інтерв'ю японському телеканалі ТBS. Президент Республіки Беларусь. URL: <https://president.gov.by/ru/events/intervyu-yaponskomu-telekanalu-tbs#block-after-media-scroll> (дата обращения 05.12.2023)
77. Ітоги года с Владимиром Путиным. *Президент России*. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/72994> (дата обращения 28.12.2023)
78. Інтерв'ю Володимира Зеленського для латиноамериканських ЗМІ. *Офіс Президента України. YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=c8SKQuCruro> (дата звернення 28.12.2023)
79. Інтерв'ю радника української делегації ТКГ з інформаційної політики О.Арестовича. *Українська делегація у ТКГ. YouTube*. 28.10.2020. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=HgHY7IE2v0M&t=6s> (дата звернення 26.12.2023)
80. Інтерв'ю в.о. Міністра закордонних справ А. Дещиці «Ехо Москви». *Министерство закордонних справ України*. URL: <https://mfa.gov.ua/news/2066-intervju-ministra-zakordonnih-sprav-adeshhici-jeho-moskvi> (дата звернення 28.12.2023)
81. Ірина Геращенко: Україна не зацікавлена в пустій пролонгації мінських угод. *ZBRUC*. URL: <https://zbruc.eu/node/45788>



82. Комплекс мер по выполнению Минских соглашений. *OSCE*. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/5/b/14> (дата обращения 26.12.2023)
83. Казахстан пропонує бути посередником у переговорах України та РФ. *Укрінформ*. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/03/1/7327087/> (дата звернення 28.12.2023)
84. Концепція зовнішньої політики Російської Федерації. 2013. URL: <http://static.kremlin.ru/media/events/files/41d447a0ce9f5a96bdc3.pdf> (дата звернення 26.12.2023)
85. Концерт по случаю годовщины воссоединения Крыма с Россией. *Президент России* 18 марта 2022. URL: <http://www.kremlin.ru/events/president/transcripts/68016> (дата звернення 16.12.2023)
- 86.
87. Кулеба Д. Війна за реальність. Як перемогти у світі фейків, правд і спільнот. Вид. 3-тє, оновл. Київ: Книголав.2022. 348с.
88. Кулеба: на переговорах у Туреччині не буде обговорюватися проведення референдуму. *Європейська правда*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/03/28/7136811/> (Дата звернення 25.12.2023)
89. Кучик О. Діяльність Тристоронньої контактної групи в контексті конфліктного врегулювання. *Безпека та партнерство. Інформаційно-аналітичний бюлетень*. Львів: Центр міжнародної безпеки та партнерства. Випуск 3. 2020. 20с.
90. Левада центр. Конфлікт с Україною. URL: <https://www.levada.ru/page/2/?s=%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D1%82+%D1%81+%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%B9> (дата звернення 31.12.2023)
91. Лукичов В. Вооруженный конфликт на территории Украины. Хронология выполнения Минских договоренностей. *Лига Офицеров*. 110с.
92. Майбутнє окупованих територій Донбасу: можливі варіанти. *Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва*. URL: <https://dif.org.ua/article/maybutne-okupovanikh-teritoriy-donbasu-mozhlivi-varianti> (Last accessed 17.12.2023)
93. Меморандум об исполнении положений Протокола по итогам консультаций Трехсторонней контактной группы относительно шагов направленных на имплементацию Мирного плана Президента Украины П.Порошенко и инициатив Президента России В.Путина. *OSCE*. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/a/1/123807.pdf> (Last accessed 03.01.2024)
94. Менеджер Президента. Наталія Мосейчук – Андрій Єрмак. *Наталія Мосейчук. You Tube*. 29.12.2022. URL: [https://youtu.be/R1s25KG62Gw?si=ZztVH9hWWTw\\_uSvo](https://youtu.be/R1s25KG62Gw?si=ZztVH9hWWTw_uSvo) (Last accessed 03.01.2024)
95. Мир на Донбасі: чи за будь-яку ціну? – громадська думка. *Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва*. URL:



- <https://dif.org.ua/article/mir-na-donbasi-chi-za-bud-yaku-tsinu-gromadska-dumka13890> (Last accessed 02.01.2024)
96. Мирний план Порошенка: 14 пунктів(Фото). *Слово і Діло*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/news/3308/2014-06-20/mirnyj-plan-poroshenko--14-punktov-foto.html> (Last accessed 07.12.2023)
97. Михайло Подоляк про те, наскільки чітко українська делегація прописує пункти на перемовинах. В ефірі національного телемарафону. *ТСН. YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=bTNzJd2WlyI> (Last accessed 07.12.2023)
98. Михайло Подоляк. X. URL: [https://twitter.com/Podolyak\\_M/status/1686421168281079820?s=20](https://twitter.com/Podolyak_M/status/1686421168281079820?s=20)
99. Михайло Подоляк. X. 16.03.2022. URL: [https://twitter.com/Podolyak\\_M/status/1504044981979385858?s=20&t=8KTWZ2K1k5js6ONMcEiJw](https://twitter.com/Podolyak_M/status/1504044981979385858?s=20&t=8KTWZ2K1k5js6ONMcEiJw) (Last accessed 08.12.2023)
100. Михайло Подоляк(X). 16.03.2022. URL: [https://twitter.com/Podolyak\\_M/status/1504137146713661440?s=20&t=8KTWZ2K1k5js6ONMcEiJw](https://twitter.com/Podolyak_M/status/1504137146713661440?s=20&t=8KTWZ2K1k5js6ONMcEiJw) (Last accessed 30.12.2023)
101. Можливості та перешкоди на шляху демократичного переходу України. *NDI*. URL: [https://kiis.com.ua/materials/pr/20230223\\_6/January\\_2023\\_Ukraine\\_wartime\\_survey\\_UKR.pdf](https://kiis.com.ua/materials/pr/20230223_6/January_2023_Ukraine_wartime_survey_UKR.pdf)
102. Можливості та перешкоди на шляху демократичного переходу України. *NDI*. URL: [https://kiis.com.ua/materials/pr/20230223\\_6/January\\_2023\\_Ukraine\\_wartime\\_survey\\_UKR.pdf](https://kiis.com.ua/materials/pr/20230223_6/January_2023_Ukraine_wartime_survey_UKR.pdf) (Last accessed 13.12.2023)
103. Мудрак Л. Комунікація і криза: як громадянам протистояти викликам і успішно діяти в період кризи. 112с., 49
104. Нам нічого не передавали. Зеленський заявив, що Україна не отримала від Росії документів щодо переговорів. *ТСН. Політика*. URL: <https://tsn.ua/amp/politika/nam-nichogo-ne-peredavali-zelenskiy-zayaviv-scho-ukrayina-ne-otrimala-vid-rosiyi-dokumentiv-schodo-peregovoriv-2042128.html> (Last accessed 15.12.2023)
105. О публикации дипломатической переписки Министра иностранных дел Российской Федерации С.В.Лаврова с главами внешнеполитических ведомств Германии и Франции Х.Маасом и Ж.-И. Ле Дрианом. *МИД России*. 17.11.2021. URL: [https://mid.ru/ru/foreign\\_policy/news/1786268/](https://mid.ru/ru/foreign_policy/news/1786268/) (Last accessed 20.12.2023)
106. Обращение Президента Российской Федерации. 24 февраля 2022. URL: <http://www.kremlin.ru/events/president/news/67843/videos>
107. Обострение в Донбассе. *Левада-центр*. URL: <https://www.levada.ru/2021/12/14/obostrenie-v-donbasse/>
108. Обстріли росією українських міст: продовження збройної боротьби чи перехід до переговорів. *КМІС*: URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=rus&cat=reports&id=1151&page=15&t=13> (Last accessed 20.12.2023)



109. Одобрення діяльності В.Путіна. *Левада-центр*. URL: <https://www.levada.ru/indikatory/odobrenie-organov-vlasti/> (Last accessed 20.12.2023)
110. Опитування щодо державного устрою та Конституції України (з 22 по 27 травня 2015 року). *Разумков Центр*. URL: <https://razumkov.org.ua/uploads/socio/Res0515const.pdf> (Last accessed 23.12.2023)
111. Ответы Министра иностранных дел России В.С.Лаврова на вопросы СМИ о перспективах урегулирования ситуации на Украине. *Министерство иностранных дел Российской Федерации*. URL: [https://www.mid.ru/ru/press\\_service/minister\\_speeches/1691216/](https://www.mid.ru/ru/press_service/minister_speeches/1691216/) (Last accessed 25.12.2023)
112. Ответы на вопросы СМИ Министра иностранных дел России С.В.Лаврова. *Министерство иностранных дел Российской Федерации*. URL: [https://www.mid.ru/es/foreign\\_policy/news/1615811/?lang=ru](https://www.mid.ru/es/foreign_policy/news/1615811/?lang=ru) (Last accessed 17.12.2023)
113. Оцінка громадянами ситуації та процесів, що відбуваються в країні. Ставлення до вступу до Європейського Союзу та НАТО (листопад-грудень 2021р.) *Разумков-центр*. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-ta-protsesiv-shcho-vidbuvaiutsia-v-kraini-stavlennia-do-vstupu-do-yevropeiskogo-soiuzu-ta-nato-lystopad-gruden-2021r> (Last accessed 17.12.2023)
114. Оцінка громадянами України загрози агресії з боку Росії (січень 2022). *Разумков центр*. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-ukrainy-zagrozy-agresii-z-boku-rosii-cichen-2022r> (Last accessed 18.12.2023)
115. Павлюк І. Ініціативи третіх сторін щодо організації та проведення мирного процесу для вирішення конфлікту між Україною та РФ. *Молодь і науковий прогрес у соціально-економічному та освітньому просторі суспільства: Матеріали V Міжнародної наукової студентської конференції*. Кам'янець-Подільський. НРЗВО КПДІ. 2023. Ст. 237-240.
116. Парахонський Б., Яворська Г. Походження війни з безсилля миру: смислова логіка війни. *НІСД*. 2022. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/.porodzhennya-viyny-z-bezsylyya-myru-smyslova-lohika-viyny> (Last accessed 19.12.2023)
117. Патрикаракос Д. Війна у 140 знаках. Як соціальні медіа змінюють військовий конфлікт ХХІ століття./пер. І.Рудько. 2019. Київ: Якабоо. С. 353, 42
118. Первое интервью Зеленского российским журналистам после начала войны. *Meduza*. 2022. URL: <https://meduza.io/feature/2022/03/27/eto-ne-prosto-voyna-vse-gorazdo-huzhe>
119. Передвиборна програма Петра Порошенка. *LB.ua*. 11 лютого 2019. URL: [https://lb.ua/news/2019/02/11/419445\\_peredviborcha\\_programa\\_petra.html](https://lb.ua/news/2019/02/11/419445_peredviborcha_programa_petra.html) (Last accessed 03.01.2024)



120. Передвиборна програма Юрія Бойка. *LB.ua*. 11 лютого 2019. URL: [https://lb.ua/news/2019/02/11/419474\\_peredviborna\\_programa\\_yuriya\\_boyka.html](https://lb.ua/news/2019/02/11/419474_peredviborna_programa_yuriya_boyka.html) (Last accessed 03.01.2024)
121. Передвиборча програма кандидата на пост Президента України Володимира Зеленського. 2019. 15с. 7ст.
122. Перемирие на востоке Украины. *Левада-центр*. URL: <https://www.levada.ru/2015/02/26/ukraina-vnimanie-otnoshenie-peremirie/> (Last accessed 03.01.2024)
123. Петро Порошенко – інтерв'ю телеканалам. 01.08.2014. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=4\\_ywPb\\_Mj5Y](https://www.youtube.com/watch?v=4_ywPb_Mj5Y)
124. Петро Порошенко представив в Донбасі мирний план з врегулювання ситуації на сході України. *Місія України при НАТО*. URL: <https://nato.mfa.gov.ua/news/24485-petro-poroshenko-predstaviv-v-donbasi-mirnij-plan-z-vregulyuvannya-situaciji-na-skhodi-ukrajini> (Last accessed 02.01.2024)
125. Підшиб'якін С., Полтавець Ю. Мінські угоди в українському суспільно-політичному дискурсі. *Літопис Волині. Волинський науковий часопис*. Чис. 24. 2021. ст. 118-125. 121.
126. План Путина по урегулированию конфликта на Украине. *Президент России*. URL: <http://www.kremlin.ru/events/president/transcripts/statements/46554> (Last accessed 03.01.2024)
127. Пленарное заседание Петербургского международного экономического форума. 17 июня 2022. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/68669>
128. Протокол по итогам консультаций Трехсторонней контактной группы относительно совместных шагов, направленных на имплементацию Мирного Плана Президента Украины П. Порошенко и инициатив Президента России В.Путина. *OSCE*. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/a/a/123258.pdf> (Last accessed 01.01.2024)
129. Понад 140 країн на Генасамблеї ООН підтримали українську формулу миру. *Укрінформ*. URL: [https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewjwv8yV78uDAxVUSvEDHW7jDGYQFnoECAgQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.ukrinform.ua%2Frubric-politics%2F3674324-genasamblea-on-uhvalila-ukrainsku-rezoluciu-sodo-neobhidnosti-dosagnenna-spravedlivogo-miru.html&usg=AOvVaw2UJXtR3i7hIjnxjsLy\\_aSl&opi=89978449](https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewjwv8yV78uDAxVUSvEDHW7jDGYQFnoECAgQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.ukrinform.ua%2Frubric-politics%2F3674324-genasamblea-on-uhvalila-ukrainsku-rezoluciu-sodo-neobhidnosti-dosagnenna-spravedlivogo-miru.html&usg=AOvVaw2UJXtR3i7hIjnxjsLy_aSl&opi=89978449)
130. Постанова Верховної Ради України Про Заяву Верховної Ради України: "Про ініціативу міжнародних переговорів щодо деескалації ситуації навколо України". *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. № 22. 2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1217-18#Text>
131. Постанова Кабінету Міністрів України «Питання діяльності Міністерства інформаційної політики України. 14 січня 2015р. №2. Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2-2015-%D0%BF#Text> (Last accessed 03.01.2024)



132. Постановление Совета Федерации Федерального Собрания Российской Федерации от 01.03.2014 № 48-СФ «Об использовании Вооруженных Сил Российской Федерации на территории территории Украины». URL: <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001201403010001> (Last accessed 03.01.2024)
133. Пошуки шляхів відновлення суверенітету України над окупованим Донбасом: Стан громадської думки напередодні президентських виборів. Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва URL: <https://dif.org.ua/article/poshuki-shlyakhiv-vidnovlennya-suverenitetu-ukraini-nad-okupovanim-donbasom-stan-gromadskoi-dumki-naperedodni-prezidentskikh-viboriv>
134. Пресконференція Зеленського 19 грудня. Повне відео. ТСН. YouTube. URL: <https://youtu.be/zYl2VR5MYcw?si=1WsJ-B5JnkF0KHle> (Last accessed 01.01.2024)
135. Прес-конференція Петра Порошенка(29.12.2014). Суспільне Новини. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=9XfcP-rBm0g> (Last accessed 01.01.2024)
136. Пресс-конференция по итогам российско-французских переговоров. Президент России. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/67735> (Last accessed 01.01.2024)
137. Путин о начале «специальной военной операции в Донбассе». Главное. Новости Би-би-си. YouTube: [https://www.youtube.com/watch?v=iPvB\\_TcItgQ](https://www.youtube.com/watch?v=iPvB_TcItgQ) (Last accessed 04.01.2024)
138. Рамштайн-3 збере близько 50 країн, які підтримують Україну. Укрінформ. URL: <http://surl.li/patvc>
139. Расширенное заседание коллегии МИД. Президент России. URL: <http://kremlin.ru/events/president/transcripts/67123/photos> (Last accessed 04.01.2024)
140. Результати переговорів України та Росії у Туреччині. Espresso. YouTube. URL: <https://youtu.be/AtV6cxOtVPw?si=EYiXPOjTdwVXeAIK> (Last accessed 05.01.2024)
141. Ржевська Н. Геоінформаційний чинник як механізм трансформації міжнародних конфліктів. Вісник Донецького національного університету, Сер.: Політичні науки. 2016. URL: <https://jvestnik-politology.donnu.edu.ua/article/view/3934/3967>
142. Российско-украинские отношения. Левада-центр. URL: <https://www.levada.ru/2021/12/17/rossijsko-ukrainskie-otnosheniya-10/> (Last accessed 23.12.2023)
143. Россия выдвинула Украине условия: федерализация и отделение Крыма. Зеркало Недели. URL: [https://zn.ua/POLITICS/mid-rossii-obnarodoval-svoy-plan-cto-nuzhno-sdelat-ukraine-141288\\_.html](https://zn.ua/POLITICS/mid-rossii-obnarodoval-svoy-plan-cto-nuzhno-sdelat-ukraine-141288_.html) (Last accessed 24.12.2023)
144. Россияне и украинцы разошлись в оценке войны и мира. Коммерсантъ. URL: <https://www.kommersant.ru/doc/2933366> (Last accessed 23.12.2023)



145. Россияне и украинцы разошлись в оценке войны и мира. *Левада-центр*. URL: <https://www.levada.ru/2016/03/10/rossiyane-i-ukraintsy-razoshlis-v-otsenke-vojni-i-mira/> (Last accessed 26.12.2023)
146. Россияне об отношениях с Украиной. *Левада-центр*. URL: <https://www.levada.ru/2014/03/14/rossiyane-ob-otnosheniyah-s-ukrainoj/> (Last accessed 18.12.2023)
147. Самар В. Деокупація Криму: повернення в пріоритети. *Дзеркало Тижня*. URL: <https://zn.ua/ukr/internal/pdeokupaciya-krimu-povernennya-v-prioriteti-.html>
148. Силіна Т. Що відомо українцям про мирний план Зеленського? *Дзеркало тижня*. URL: <https://zn.ua/ukr/war/shcho-vidomo-ukrajintsjam-pro-mirnij-plan-prezidenta-zelenskoho.html> (Last accessed 27.12.2023)
149. Совецание с постоянными членами Совета Безопасности. 25 февраля 2022. URL: <http://www.kremlin.ru/events/president/transcripts/67851>
150. Совместная пресс-конференция по итогам встречи в «нормандском формате». *Президент России*. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/62277> (Last accessed 27.12.2023)
151. Ставлення населення до подій на Донбасі: ціна миру і шляхи подолання конфлікту. *Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва*. URL: <https://dif.org.ua/article/stavlennya-naselennya-do-podiy-na-donbasi-tsina-miru-i-shlyakhi-podolannya-konfliktu> (Last accessed 19.12.2023)
152. Стамбульские переговоры между Россией и Украиной: основные тезисы за три минуты. *BBC News - Русская Служба*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=oaI3n-WRPCc>
153. Стратегічні комунікації в умовах гібридної війни: погляд від волонтера до науковця: монографія. К: НА СБ України. 2018. 517с.
154. Стратегічні комунікації для безпекових і державних інституцій: практичний посібник./ред. О.Давліканова, Л. Компанцева. Київ: ТОВ «Вістка», 2022. С.278, 216
155. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України 2021-2025. *Міністерство закордонних справ України*. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97/public-diplomacy-strategy.pdf> (Last accessed 22.12.2023)
156. Суспільно-політичні настрої населення (12-13 лютого 2022).*Рейтинг*. URL: [https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg\\_files/rg\\_ukraine\\_022022\\_2000\\_press.pdf](https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_ukraine_022022_2000_press.pdf) (Last accessed 23.12.2023)
157. Суспільно-політичні настрої населення України: сприйняття загрози воєнного вторгнення з боку Росії та справа проти П. Порошенка за результатами телефонного опитування, проведеного 20-21 січня 2022 року. *КМІС*. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1091&page=25> (Last accessed 23.12.2023)
158. ТікТок змінює підхід до безпеки даних у Європі. *Опора*. 15.03.2022



159. Твердохліб Г. Перемовини з Росією: світові ЗМІ обговорюють “план Б” для України. *Voice of America*. URL: <https://www.holosameryky.com/a/peremovyny-z-rosijeju/7250982.html>
160. Ті, хто радить Україні віддати Росії території, не хочуть бачити звичайних українців, які там живуть. *Звернення Президента Володимира Зеленського*. 25.05.2022. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ti-hto-radit-ukrayini-viddati-rosiyi-teritoriyi-ne-hochut-ba-75377>
161. Указ Президента Российской Федерации «Об утверждении Концепции внешней политики Российской Федерации». 30 ноября 2016. №640. URL: <http://static.kremlin.ru/media/acts/files/0001201612010045.pdf> (Last accessed 23.12.2023)
162. Указ Президента Российской Федерации от 31 марта 2023 года №229. Концепция внешней политики Российской Федерации. *Министерство иностранных дел Российской Федерации*. URL: <https://www.mid.ru/ru/detail-material-page/1860586/> (Last accessed 23.12.2023)
163. Указ Президента України 211/2022 «Про делегацію України для участі у переговорах з Російською Федерацією з підготовки та узгодження договору про гарантії безпеки України: прийнятий від 04.04.2022». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211/2022#Text>
164. Указ президента України №167/2020. Про делегацію України для участі у Тристоронній контактній групі. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1672020-33561>
165. Указ Президента України №43/2021 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 лютого 2021 року «Про застосування персональних спеціальних економічних санкцій та інших обмежувальних заходів(санкцій)». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/432021-36441> (Last accessed 27.12.2023)
166. Указ Президента України №671/2021. Питання координації зовнішньополітичної діяльності держави. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6712021-41005>
167. Указ Президента України від 26 травня 2015р. №287.2015. Стратегія національної безпеки України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2872015-19070> (Last accessed 26.12.2023)
168. Указ Президента України від 28 грудня 2021р. №685/2021. Стратегія інформаційної безпеки. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6852021-41069> (Last accessed 29.12.2023)
169. Указ Президента України від 25 лютого 2017 року № 47/2017. Доктрина інформаційної безпеки України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/472017-21374> (Last accessed 20.12.2023)
170. Указ Президента України від 12 лютого 2007 року №105 (в редакції Указу Президента України від 8 червня 2012 року № 389/2012). Стратегія національної безпеки України. «Україна у світі, що змінюється». URL:



- <https://www.president.gov.ua/documents/3892012-14402> (Last accessed 20.12.2023)
171. Указ Президента України від 26 серпня 2021 року № 448/2021. Стратегія зовнішньополітичної діяльності України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017> (Last accessed 26.12.2023)
172. Указ Президента України від 30 вересня 2022 року № 679/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6792022-44249> (Last accessed 28.12.2023)
173. Украина И Донбасс. *Левада-центр*. URL: <https://www.levada.ru/2022/02/24/ukraina-i-donbass-2/> (Last accessed 23.12.2023)
174. Українська делегація для участі у Тристоронній контактній групі. Telegram. URL: <https://t.me/UkrdelegationTCG>
175. Українські медіа, ставлення та довіра у 2023р. URL: <https://internews.in.ua/wp-content/uploads/2023/10/Ukrainski-media-stavlennia-ta-dovira-2023r.pdf> (Last accessed 09.12.2023)
176. Українці не хочуть віз і кордонів з Росією, але й об'єднуватися з Росією не хочуть - загальнонаціональне опитування. *Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва*. URL: <https://dif.org.ua/article/ukraintsi-ne-khochut-viz-i-kordoniv-z-rosieyu-ale-y-obednuvatisya-z-rosieyu-ne-khochut-zagalnonatsionalne-opituvannya> (Last accessed 09.12.2023)
177. Упущенный мир: статья Бориса Грызлова в "Российской газете". *Посольство Российской Федерации в Республике Беларусь*. 2023. URL: <https://belarus.mid.ru/ru/press-centre/news/upushchennyu-mir-statya-borisa-gryzlova-v-rossiyskoy-gazete/>
178. Формула Зеленського, санкції, шлях до НАТО та Донбас: велике інтерв'ю Міністра Пристайка. *Міністерство закордонних справ України*. URL: <https://mfa.gov.ua/news/6991-formula-zelenskogo-sankciji-shlyah-do-nato-ta-donbas-velike-intervju-ministra-pristajka> (Last accessed 13.12.2023)
179. Формула Штайнмаєра. Повний текст листа глав МЗС Німеччини та Франції Лаврові і Клімкіну від 28 листопада 2015р. *Гордон*. URL: <https://gordonua.com/ukr/publications/-formula-shtajnmajera-povnij-tekst-lista-goliv-mzs-nimechchini-i-frantsiji-lavrovu-i-klimkinu-vid-28-listopada-2015-roku-rosijskoju-1323686.html>
180. Чи властиві українцям настрої сепаратизму - загальнонаціональне опитування. *Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва*. 13.04.2014. URL: <https://dif.org.ua/article/chi-vlastivi-ukraintsyam-nastroi-separatizmu-zagalnonatsionalne-opituvannya> (Last accessed 18.12.2023)
181. Чому збанкрутувала «Кембридж аналітик» і зазнав удару Facebook? *Радіо Свобода*. 03.05.2018. URL: <https://www.radiosvoboda.org/amp/29206251.html> (Last accessed 23.12.2023)
182. Шляхи досягнення миру на Донбасі: суспільні настрої, очікування, перестороги – загальнонаціональне опитування. *Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва* URL: <https://dif.org.ua/article/shlyakhi>



- [dosyagnennya-miru-na-donbasi-suspilni-nastroi-ochikuvannya-perestorogi-zagalnonatsionalne-opituvannya](#) (Last accessed 24.12.2023)
183. Що в голові у президента, або Про що мовчить Facebook Петра Порошенка. *ВоксУкраїна*. URL: <https://voxukraine.org/shho-v-golovi-u-prezidenta-abo-pro-shho-movchit-facebook-petra-poroshenka> (Last accessed 22.12.2023)
184. Эксклюзивное интервью Фактам ICTV Леонида Кучмы. *Факти ICTV*. YouTube. 9.08.2018. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=siJJsYMiEYc> (Last accessed 23.12.2023)
185. Это целый триллер!» Лукашенко о переговорах на Припяти. *Информационное агентство БелТА*. *You Tube*. URL: <https://youtu.be/eERjvWMeOyw?si=ISosEFNnO049jssQ> (Last accessed 23.12.2023)
186. Я использую личные отношения с Путиным в интересах Украины – Виктор Медведчук в «Немцов.Интервью».DW на русском. YouTube. 18.04.2018. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=y2sIPjhh6UE> (Last accessed 16.12.2023)
187. Як війна впливає на думку українців про друзів, ворогів та стратегічні цілі держави. *Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва*. URL: <https://dif.org.ua/article/yak-viyna-vplivae-na-dumku-ukraintsiv-pro-druziv-vorogiv-ta-strategichni-tsili-derzhavi> (Last accessed 20.12.2023)
188. Як змінилася думка українців про російсько-українську війну за два роки президенства Зеленського. *Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва*. URL: <https://dif.org.ua/article/yak-zminilasya-dumka-ukraintsiv-pro-rosiysko-ukrainsku-viynu-za-dva-roki-prezidentstva-zelenskogo> (Last accessed 20.12.2023)
189. A Roadmap for concrete steps forward: The OSCE as an inclusive platform and impartial actor for stability in Ukraine. *OSCE*. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/c/1/118509.pdf>
190. Acordos de Minsk: entenda relação entre os cessar-fogos e a crise na Ucrânia. *Galileu*. URL: <https://revistagalileu.globo.com/Sociedade/noticia/2022/03/como-cessar-fogos-acordados-em-minsk-ha-7-anos-nao-evitaram-guerra-na-ucrania.html>
191. Aday S., Farrell H., Lynch M., Sides J., Freelon D. New media and conflict after the Arab Spring. *United State Institute of Peace*. 2012. 26p.
192. Announcing the Oxford Dictionaries “Word” of the Year 2015. *Oxford University Press*. URL: <https://global.oup.com/news-items/11001744/Announcing-the-Oxford-Word-of-the-Year-2015?cc=ua> (Last accessed 30.12.2023)
193. At UN, Mexico proposes a high-level diplomatic delegation to mediate between Russia and Ukraine. *United Nations*. URL: <https://news.un.org/en/story/2022/09/1127731>
194. Åtland K. Destined for deadlock? Russia, Ukraine, and the unfulfilled Minsk agreements. *Post-Soviet Affairs*, 2020. 23p.
195. Avdieieva T. Non-star wars: Social Media in the times of armed conflict. *Centre for democracy and rule of law*. URL: <https://cedem.org.ua/en/analytics/sotsmerezhi-zbroyni-konflikty/>



196. BBC News. URL:
197. Bohinska I. Negotiation Traps and Impasses: Lessons Learned from the Minsk Agreements. *Weereview* 12. 2022. p.19-32. 29
198. Bohinska I. The rules-based international order and the global discourse of the russian-ukrainian war. *Ukraine Analytica*. 2022. Issue 1. URL: <https://ukraine-analytica.org/wp-content/uploads/Bohinska.pdf>
199. Cantekin A. Ripeness and readiness theories in international conflict resolution. *Journal of Mediation and Applied Conflict Analysis*. Vol. 3, No. 2 2016. 414-428pp.
200. China's position political settlement of the Ukrainian crisis. Ministry of Foreign Affairs of the people's republic of China. URL: [https://www.fmprc.gov.cn/mfa\\_eng/zxxx\\_662805/202302/t20230224\\_11030713.html](https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/202302/t20230224_11030713.html)
201. Controversies surrounds Defence Minister Prabowo's peace plan for the Russia-Ukraine conflict. URL: <https://indonesiabusinesspost.com/insider/controversy-surrounds-defense-minister-prabowos-peace-plan-for-the-russia-ukraine-conflict/>
202. Digital Global Overview Report 2023. URL: <https://datareportal.com/reports/digital-2023-global-overview-report>
203. Duncan A. The Minsk Conundrum: Western Policy and Russia's War in Eastern Ukraine. *Chatham House*. The Royal Institute of International Affairs. 2020. 26c.
204. Elon Musk. Ukraine-Russia Peace. *Twitter*. URL: <https://x.com/elonmusk/status/1576969255031296000?s=20>
205. Explained | What is the Minsk Agreement? *The Hindu*. URL: <https://www.thehindu.com/news/international/explained-what-is-the-minsk-agreement/article65187598.ece/amp/>
206. Forbig J. Opinion: Why Geneva accord on Ukraine is tactical victory for Russia. *CNN*. URL: <https://www.cnn.com/2014/04/20/opinion/opinion-ukraine-forbig/index.html>
207. General Assembly adopts a resolution calling upon state not to recognize changes in status of Crimea. Meeting coverage and press releases. *United Nations*. URL: [https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjW15Lx8MuDAXVSR\\_EDHQwNBo8QFnoECBAQAQ&url=https%3A%2F%2Fpress.un.org%2Fen%2F2014%2Fga11493.doc.htm&usg=AOvVaw3lbKrMuV2y4vtn5ICtC9oH&opi=89978449](https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjW15Lx8MuDAXVSR_EDHQwNBo8QFnoECBAQAQ&url=https%3A%2F%2Fpress.un.org%2Fen%2F2014%2Fga11493.doc.htm&usg=AOvVaw3lbKrMuV2y4vtn5ICtC9oH&opi=89978449)
208. Gibola E. Digital diplomacy. *The SAGE Handbook of diplomacy*./ed. Costas M. Constantinou and other. P. 540-553
209. Glapiak A. Implications of the war in Ukraine for the strategic communication system of the Polish Ministry of National Defence. *Security and Defence Quarterly*. 43(3). pp. 22-45
210. Hirschberger B. External communication in social media during asymmetric conflicts. *Dissertation, Ludwig-Maximilian-Universität München (University of Munich)* 2020. 313p. 27



211. Italy Circulates 4-point peace plan. *The Wall Street Journal*. URL: <https://www.wsj.com/livecoverage/russia-ukraine-latest-news-2022-05-20/card/italy-circulates-4-point-peace-plan-h2o9EfwULf6P1mwDbjdn>
212. Joint Geneva Statement on Ukraine from April 17: The full text. *The Washington Post*. URL: [https://www.washingtonpost.com/world/joint-geneva-statement-on-ukraine-from-april-17-the-full-text/2014/04/17/89bd0ac2-c654-11e3-9f37-7ce307c56815\\_story.html](https://www.washingtonpost.com/world/joint-geneva-statement-on-ukraine-from-april-17-the-full-text/2014/04/17/89bd0ac2-c654-11e3-9f37-7ce307c56815_story.html)
213. Kluth A. Ukraine's Future isn't German or Israeli but Korean. *Bloomberg*. URL: <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2023-08-30/ukraine-s-future-isn-t-german-or-israeli-but-korean>
214. Kovaleva N. Russian Information Space, Russian Scholarship, and Kremlin Controls. *Defense Strategic Communications*. Volume 4. Spring 2018. P.133-171. 150
215. Kriesberg L. Waging conflict constructively. *Handbook of Conflict Analysis and Resolution*. /ed. By J.D. Sandole. 2009. 157-167pp.
216. Kowalski A. Disinformation and Russia's war of aggression against Ukraine: Threats and governance responses. *OCED*. 2022. 33p. 13
217. Laine V., Lassila. J Internet and media Repression in Russia. Avoiding the complicity of western actors. FIIA briefing paper. 320. November 2021. 8p.
218. Lister T. What is the Minsk agreement and is it a way out of Ukraine crisis? *CNN*. URL: <https://amp.cnn.com/cnn/2022/02/09/europe/minsk-agreement-ukraine-russia-explainer-intl/index.html>
219. Maccinon A. Eastern Ukraine's Problematic Peace Plan. *Foreign Policy*. URL: <https://foreignpolicy.com/2022/02/17/minsk-agreement-ukraine-russia-peace/>
220. Marcondes A. Ruy A. The Role of Brazil in Russia-Ukraine conflicts. A potential peace enabler? *Journal of international affair*. 75. N2.2023.p. 79-94.
221. McMillan J. Talking to the Enemy: Negotiations in Wartime. *Comparative Strategy*. Volume 11. pp. 447-461.
222. Min E. Negotiation as an Instrument of War. *University of California*. Los Angeles. 2020. 45p.
223. Peter Szijjarto. Facebook. 25.02.2023. URL: <https://fb.watch/nNreVTNE3c/> (Last accessed 21.12.2023)
224. Pin Points process of international negotiations. ed. - M.Anstey. 2022. 37p.
225. Pomerantsev S. How to get away with War: a corpus-driven study on Russian news media and the war in Ukraine in 2022. University of Eastern Finland. 68p., 22
226. Real intention behind Minsk agreements further destroys credibility of the West. *Global Times*. URL: <https://www.globaltimes.cn/page/202212/1281708.shtml>
227. Resolution 2202(2015) Adopted by the Security Council at its 7384th meeting on 17 February 2015. URL: [https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s\\_res\\_2202.pdf](https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_res_2202.pdf) (Last accessed 21.12.2023)
228. Russia and West agree on steps to ease Ukraine crisis. *France 24*. URL: <https://www.france24.com/en/20140417-russia-west-us-eu-diplomats-steps-ease-ukraine-crisis-geneva-lavrov-kerry>



229. Russia nixes more ‘Geneva Format’ talks on Ukraine. *The Voice of America*. URL: <https://www.voanews.com/a/russia-nixes-more-geneva-format-talks-on-ukraine/2510647.html>
230. Russia sabotages the Geneva Ukraine Accord, but new sanctions won’t help. *The Nation*. URL: <https://www.thenation.com/article/archive/russia-sabotages-geneva-ukraine-accord-new-sanctions-wont-help/>
231. Security Council. 7124th meeting Saturday, 1 March 2014, 4.15 p.m. New York. URL: [https://digitallibrary.un.org/nanna/record/766546/files/S\\_PV.7124-EN.pdf?withWatermark=0&withMetadata=0&version=1&registerDownload=1](https://digitallibrary.un.org/nanna/record/766546/files/S_PV.7124-EN.pdf?withWatermark=0&withMetadata=0&version=1&registerDownload=1) (Last accessed 06.12.2023)
232. Sergiy Garmash. Facebook. 02.09.2020. URL: <https://www.facebook.com/share/kYa9BeMxfvdNnzxe/?mibextid=WC7FNe> (Last accessed 26.12.2023)
233. Shams Ur, R. Saqib R. How Social Media is Shaping Conflicts: Evidence from Contemporary Research. *Journal of Peace, Development and Communication*, vol.05, no 04. 2021. Pp. 76-94.
234. Shuster S. ‘Nobody Believes in Our Victory Like I Do.’ Inside Volodymyr Zelensky’s Struggle to Keep Ukraine in the Fight. *The Time*. URL: <https://time.com/6329188/ukraine-volodymyr-zelensky-interview/>
235. Shuster S. 2022 Person of the year Volodymyr Zelensky. *The Time*. URL: <https://time.com/person-of-the-year-2022-volodymyr-zelensky/>
236. Social Digital and Mobile Worldwide 2012. URL: <https://datareportal.com/reports/digital-2012-global-digital-overview> (Last accessed 23.12.2023)
237. Staff T. One hour before midnight: In call with Putin, Bennet proposes Israeli mediation. *The Times of Israel*. URL: <https://www.timesofisrael.com/in-call-with-putin-bennett-proposes-that-israel-mediate-between-russia-and-ukraine/> (Last accessed 23.12.2023)
238. Sticher V. Negotiating Peace with Your Enemy: The Problem of Costly Concessions. *Journal of Global Security Studies*. 6(4). 2021. 20p.
239. Strategic Communication in Conflict and Stabilisation Intervention: What Works Series. *UK Stabilisation Unit*. 2016. 22p
240. Sweijs T., Bertolini M. How Wars End. War terminations: insights for the Russia-Ukraine War. *Hague Centre for Strategic Studies*. 2022. 19p.
241. Taub A. Fisher M. Facebook Fueled Anti-Refugee Attacks in Germany, New Research Suggest. *The New York Times*. URL: <https://www.nytimes.com/2018/08/21/world/europe/facebook-refugee-attacks-germany.html> (Last accessed 01.01.2024)
242. The Uppsala Conflict Data Program (UCDP). Charts, Graphs and Maps. URL: <https://ucdp.uu.se/downloads/charts/> (Last accessed 06.12.2023)
243. Twiplomacy Study 2016. Executive Summary. URL: <https://www.twiplomacy.com/twiplomacy-study-2016> (Last accessed 01.01.2024)
244. Twiplomacy Study 2017. Executive Summary. URL: <https://www.twiplomacy.com/twiplomacy-study-2017> (Last accessed 01.01.2024)

245. Twiplomacy Study 2022. Executive Summary. URL: <https://www.twiplomacy.com/world-leader-executive-summary> (Last accessed 02.01.2024)
246. Twiplomacy. Heads of the State and Government and Foreign Ministers on Twitter. 2014. URL: [https://www.twiplomacy.com/\\_files/ugd/5835d4\\_efb0f5874b88414e98cf46f2ad8606bf.pdf](https://www.twiplomacy.com/_files/ugd/5835d4_efb0f5874b88414e98cf46f2ad8606bf.pdf) (Last accessed 02.01.2024)
247. Ukraine crisis lasted: Donetsk unmoved by Geneva accord. *The Independent*. URL: <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/ukraine-crisis-latest-donetsk-unmoved-by-geneva-accord-9270186.html>
248. Ukraine crisis: deal to 'de-escalate' agreed in Geneva. *BBC*. URL: <https://www.bbc.com/news/av/world-europe-27060352>
249. Ukraine crisis: Geneva talks produce agreement on defusing conflict. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/2014/apr/17/ukraine-crisis-agreement-us-russia-eu>
250. Ukraine FM: Dialogue is only solution. *CNN*. 11.03.2014. URL: <https://edition.cnn.com/videos/world/2014/03/05/ukraine-crimea-crisis-andrii-deshchytsia-intv.cnn> (Last accessed 03.01.2024)
251. Ukraine still hopeful on Geneva accord despite shootout. *Andalou Agency*. URL: <https://www.aa.com.tr/en/politics/ukraine-still-hopeful-on-geneva-accord-despite-shootout/165335>
252. Ukraine's Geneva agreement falters. *Euractive*. URL: <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/ukraine-s-geneva-agreement-falters/>
253. Ukraine-Russia crisis: What is the Minsk agreement? *Aljazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/amp/news/2022/2/9/what-is-the-minsk-agreement-and-why-is-it-relevant-now>
254. War looms as US and Kiev ignore Minsk II Protocols. *Asia Times*. URL: <https://asiatimes.com/2022/02/war-looms-as-us-and-kiev-ignore-minsk-ii-protocols/>
255. What are the Minsk agreements on the Ukraine conflict? *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/what-are-minsk-agreements-ukraine-conflict-2021-12-06/>
256. Zeitzoff T. How Social Media is Changing Conflic. *Journal of Conflict Resolution*. Vol.61(9).2017. 1970-1991., 1975
257. Zhang Y., Megat AI I.Y., Alsagoff SABS., Hoon AL. The mediating role of new media engagement in this digital age. *Digital Public Health. Frontiers in Public Health*. 2022. URL: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpubh.2022.879530/full>



## ДОДАТКИ ДОДАТОК А

**Табл.1. Медіа висвітлення російсько-українських мирних угод та процесів**

Дата	Медіа	Проблема сторони по різному читають документ	Головна проблема РФ не визнає себе стороною конфлікту	Мінські угоди – інструмент стримування Росії	Мінські угоди – інструмент для припинення вогню	Мінські угоди – мирні угоди	Мінські угоди для Москви стримувати Київ	Мінські угоди отримати Москвою право-вето на українську ЗП	Послуги російській агресії
05.09.2014	The Guardian				1				
11.10.2019	BBC				1				
02.12.2020	Deutsche Welle				1				1
09.02.2022	Aljazeera	1	1		1			1	
22.02.2022	Daily Sabah								
12.12.2022	Global Times			1					
21.02.2022	Asia Time								
04.03.2022	The Hindu				1	1		1	
23.04.2022	The India Times	1	1					1	1
06.03.2022	Galileu		1			1			
11.02.2023	The Moscow Times	1	1		1	1			
22.02.2022	Andolu Agency								
08.02.2022	The New York Times				1		1		
15.12.2022	The Financial Times			1	1			1	1
10.02.2022	CNN						1	1	1
06.12.2021	Reuters		1		1				
14.02.2022	The Washington Post	1			1	1	1		1

06.12.2021	The Economic Time				1				
18.12.2021	BBC	2				1	1		
09.02.2022	The Guardian	1					1		
03.05.2022	The Independent		1				1		
24.02.2022	The Telegraph								1
21.02.2022	Sky News	1			1		1		1
17.02.2022	Foreign Policy		1		1	1			
22.02.2022	Deutsche Welle				1				
10.02.2022	Politico		1		1	1	2	1	
Всього	26	8	8	2	15	7	9	6	7
		Підписані Нормандський форматом або обома	Мінський Протокол та Меморандум	Мінські угоди – це набір домовленостей	Комплекс заходів із виконання Мінських домовленостей	Minsk summit	Dead end	Підписані ТКГ	Формула Штайнмаєра
05.09.2014	The Guardian						1		
11.10.2019	BBC						1		2
02.12.2020	Deutshce Welle				1				1
23.04.2022	The India Times			1		1		1	
09.02.2022	Aljazeera			1		1			
22.02.2022	Daily Sabah		1						
04.03.2022	The Hindu			1					
06.03.2022	Galileu			1					
21.02.2022	Asia Time	1			1				



11.02.2023	The Moskow Times				1			1	
08.02.2022	The New York Times			1		1			
06.12.2021	Reuters			1				1	
15.12.2022	The Financial Times			1			1		
10.09.2022	CNN				1			1	
06.12.2021	The Economic Time				1			1	
31.01.2022	Associated Press				1				
18.12.2021	BBC			1	1			1	
03.05.2022	The Independen t			1				1	
09.02.2022	The Guardian				1		1		
21.02.2022	Sky News			1		1			
22.02.2022	Deutsche Welle								
10.02.2022	Politico			1	1		1	1	1
<b>Всього</b>	<b>21</b>	<b>1</b>	<b>1</b>	<b>10</b>	<b>9</b>	<b>4</b>	<b>4</b>	<b>8</b>	<b>4</b>

## ДОДАТОК Б

Рис.2. Динаміка позитивного ставлення населення воюючих держав

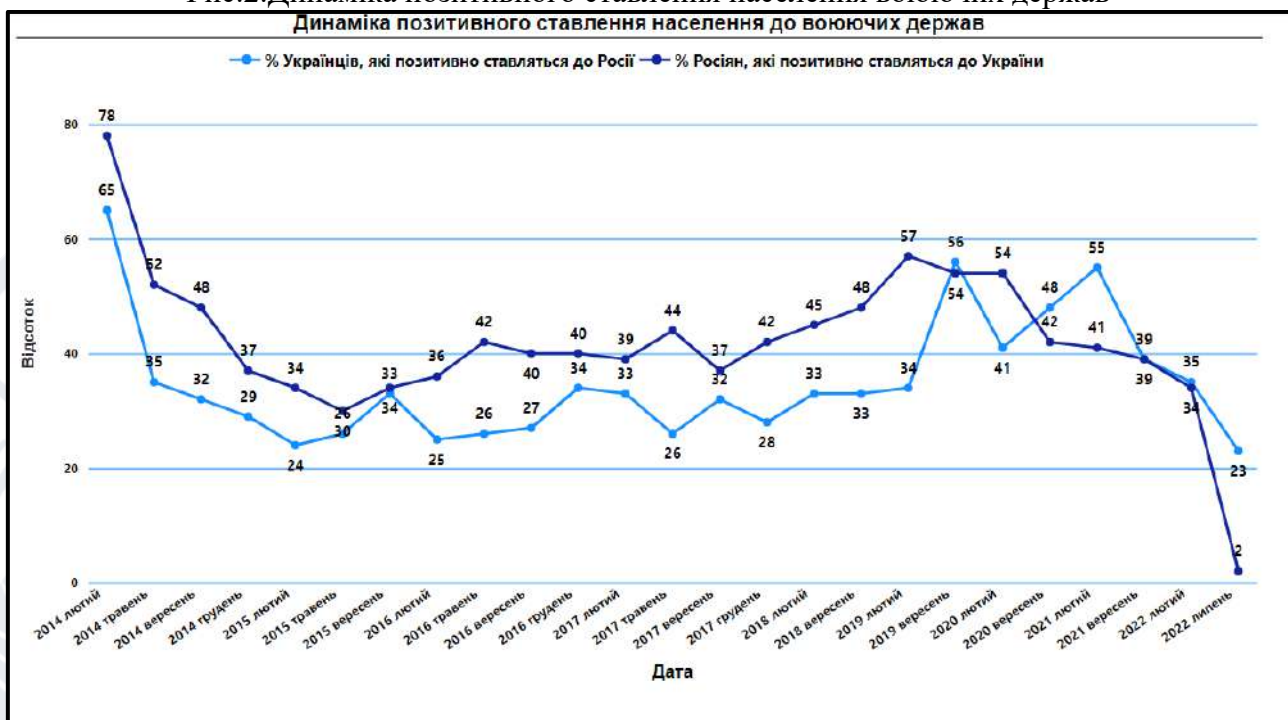
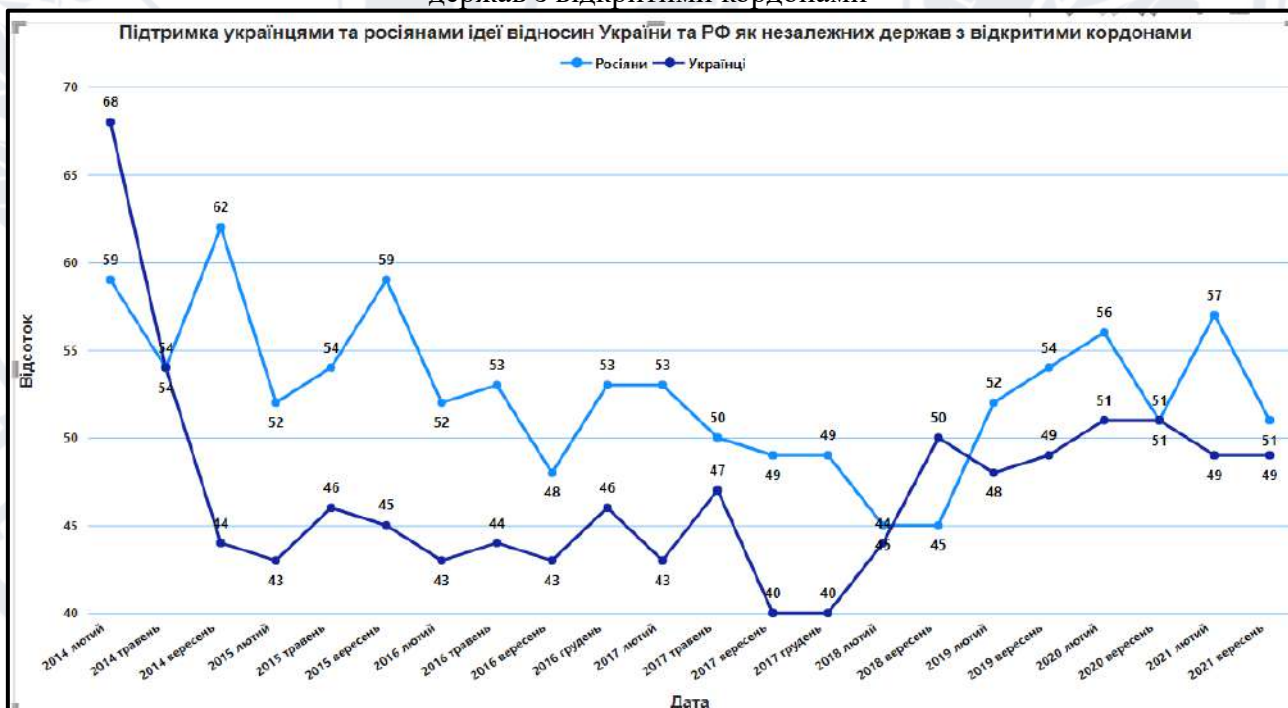


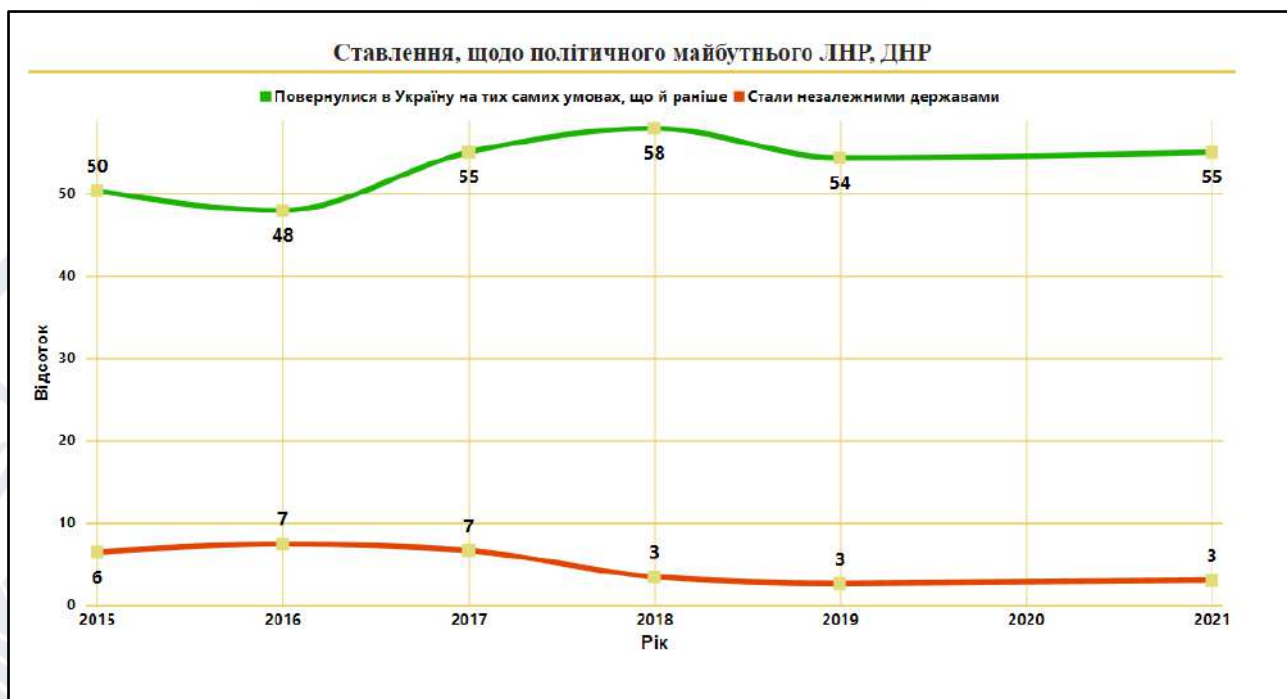
Рис.3. Підтримка українцями та росіянами ідеї відносин України та РФ як незалежних держав з відкритими кордонами





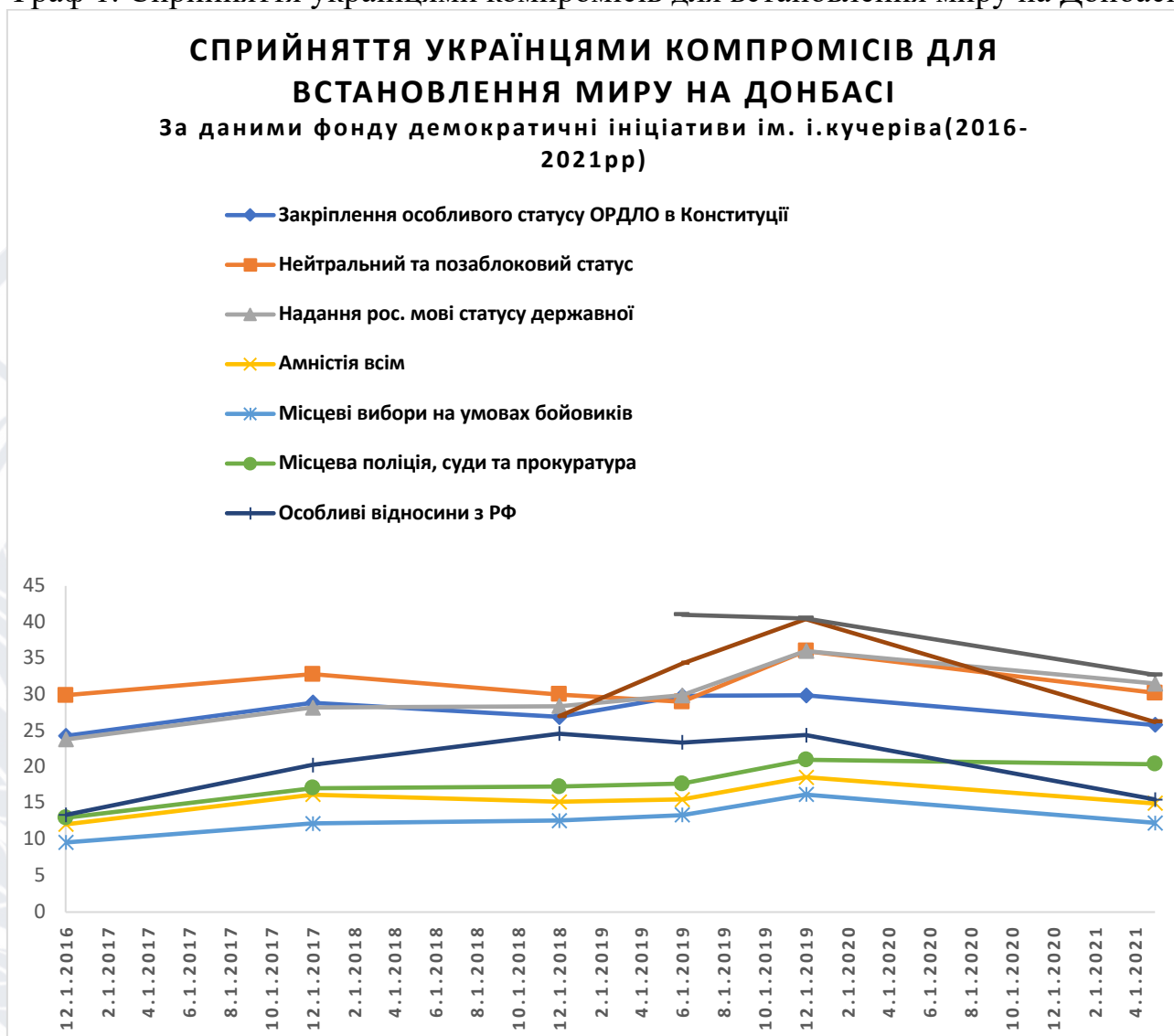
## ДОДАТОК В

Рис.4. Ставлення українців до варіантів політичного статусу «ЛНР» та «ДНР»



## ДОДАТОК Г

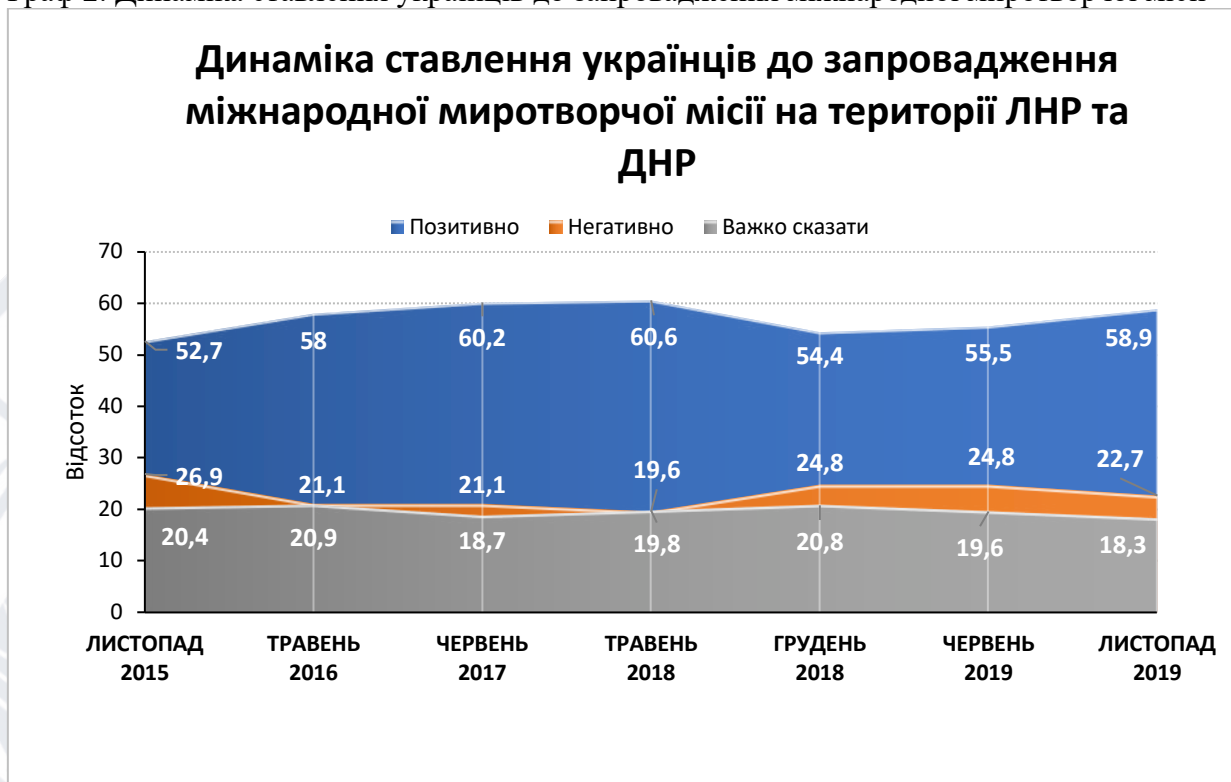
Граф 1. Сприйняття українцями компромісів для встановлення миру на Донбасі





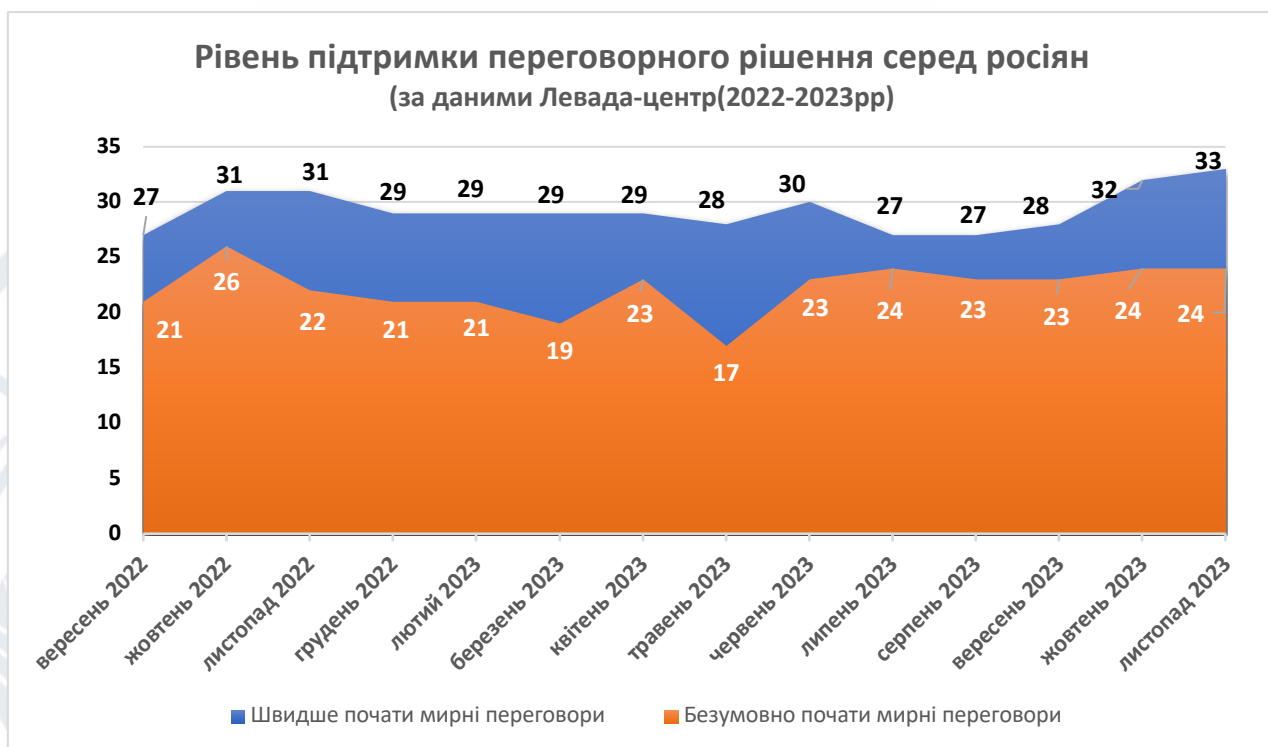
## ДОДАТОК Д

Граф 2. Динаміка ставлення українців до запровадження міжнародної миротворчої місії



## ДОДАТОК Е

Граф 3. Динаміка рівня підтримки переговорного рішення серед росіян





## ДОДАТОК Є

Рис.5. Динаміка популярності теми «Мінські угоди» в пошуковику Google Trend(01.02.2014 – 01.04.2022)

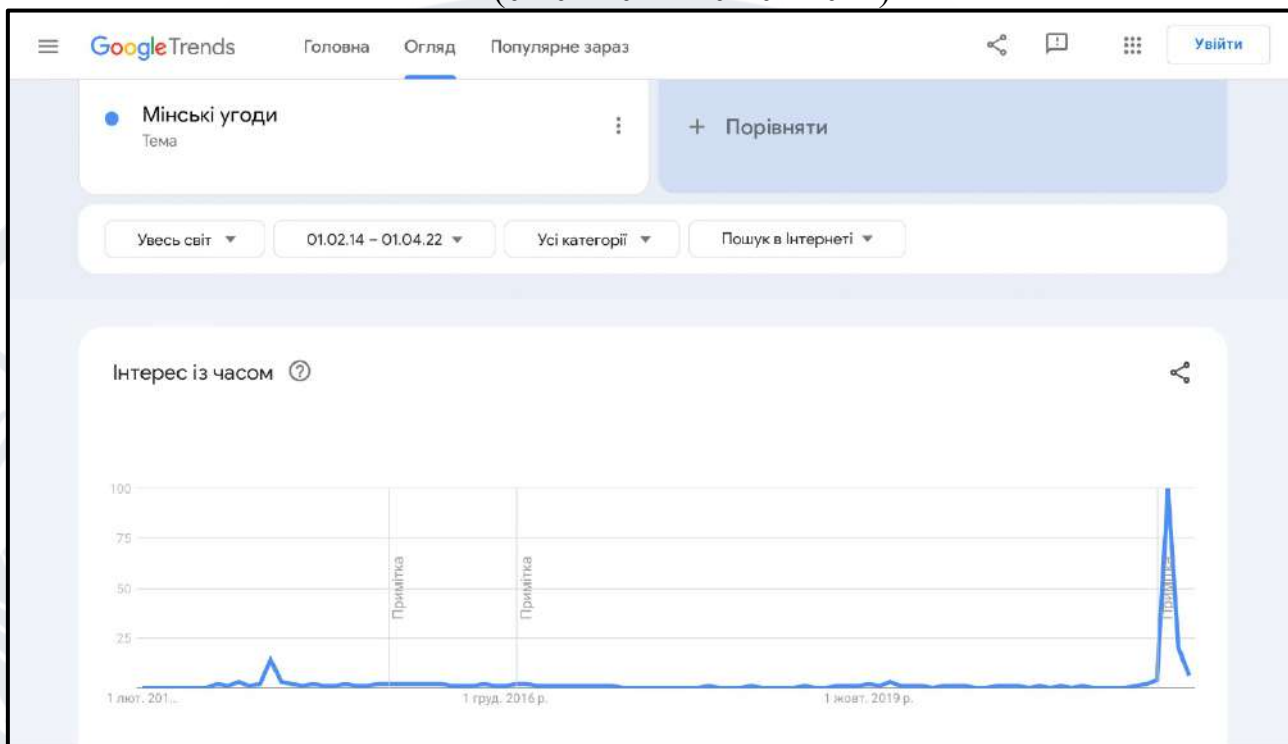


Рис 6. Динаміка популярності теми «Мінські угоди» в пошуковику Google Trend(01.09.2023 – 24.05.2022)

